SINTEZA 42

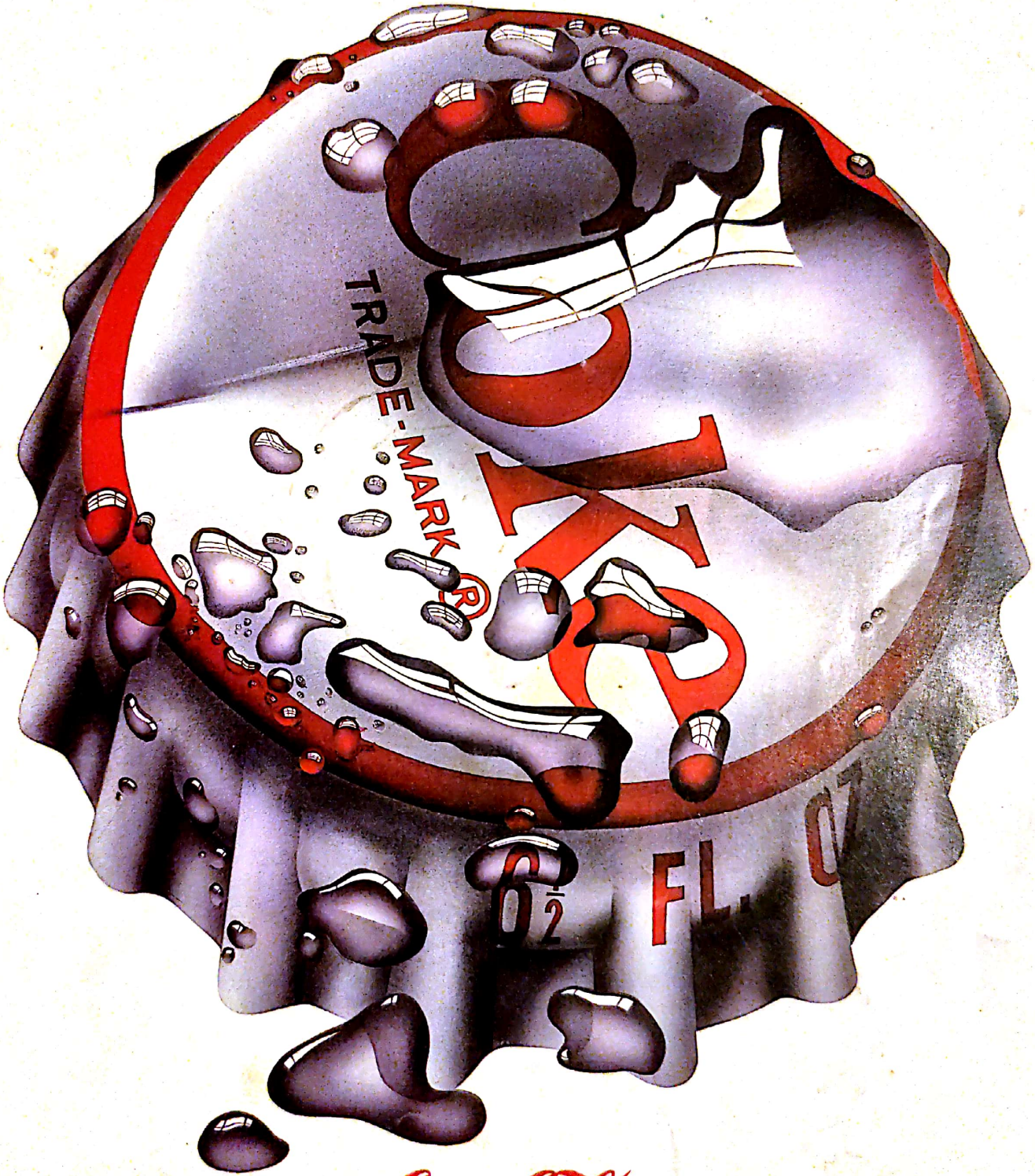

Coca-Cola

Un succes mondial cu o formulă universală ce îmbină competența administrativă și comercială cu transferul de tehnologie

Scanned with OKEN Scanner

SINTEZA 42

RUBRICĂ SPECIALĂ: LIBERTATEA ȘI RESPONSABILITATEA PRESEI

RĂZBOIUL PREJUDECĂȚILOR	2	Rosemary Righter
ÎN APĂRAREA PRESEI LIBERE	8	Leonard H. Marks
O VIGILENȚĂ CONTINUĂ	10	Laurence I. Barrett
ÎN JURUL LUMII CU „COKE"	14	Leonard Ray Teel
NUMĂRAREA POPULAȚIEI	22	Arnold Sawislak
CONTACTE	25	Supliment
UN IZVOR ȘTIINȚIFIC AL TĂMĂDUIRII	41	Howard A. Rusk
ODISEE MUZICALĂ	45	Fotografii de Herb Ferguson
MENIREA EDUCATIVĂ A LEGISLATORULUI	52	J. William Fulbright
UN IMN ÎNCHINAT VIEȚII	57	Paul Gray
ACOLO UNDE CONDUCĂTORII ÎNVAȚĂ SĂ CONDUCĂ	60	John M. Barry

Ambasada Statelor Unite ale Americii, București 1980

SINTEZA este publicată de Ambasada Statelor Unite ale Americii din București și distribuită conform unei înțelegeri cu guvernul Republicii Socialiste România. Scopul acestei publicații este familiarizarea cititorilor cu evenimentele de actualitate din Statele Unite, cu evoluțiile contemporane în domeniile științei și culturii americane. Eventualele comentarii și sugestii adresate Ambasadei S.U.A. în legătură cu această publicație sînt binevenite.

COPERTA: Ilustrație de Richard Park.

Scanned with OKEN Scanner

PAGINA REDACȚIEI

■ Legătura dintre cuvinte și imagini este foarte strînsă — sau cel puțin ea trebuie să fie astfel într-o revistă ilustrată. Acest truism ni s-a înfățișat nu într-un moment de meditare filozofică, ci atunci cînd priveam macheta acestui număr al Sintezei. Ne-am dat seama că unele dintre ideile și temele importante alese spre comunicare și comentare își trăgeau aspirațiile de viabilitate și putere de convingere din cuvinte și ilustrații deopotrivă. ■ Spre exemplu, articolele rubricii speciale — care abordează prerogativele și îndatoririle presei — cîștigă o nouă dimensiune în compania desenelor lui Geoffrey Moss, ale cărui creații satirice apar cu regularitate în peste 60 de ziare și reviste americane. Cutezanța schițelor sale are adesea două tăișuri, dar nu trebuie să uităm că el nu este supus canoanelor de claritate și obiectivitate ale meșteșugului gazetăresc. Generos înzestrat cu inteligență și umor, Moss respectă doar propriul său cod etic în perfidele sale combinații de metafore vizuale, care nu lasă nici un dubiu în privința opiniilor sale asupra subiectului în cauză. ■ Contemplînd restul materialului pentru acest număr, am găsit o altă dovadă elocventă privind forța ilustrației. Caligrafia fluidă a mărcii „Coca-Cola" este atît de bine cunoscută în lumea întreagă, încît un detaliu al acesteia este suficient pentru identificarea întregului. Originalitatea grafică explică, desigur, în parte acest lucru, dar aici, elocvența universală a simbolului se sprijină în primul rînd pe competență comercială și tehnologică — iar pentru a aborda acest aspect a trebuit să folosim celelalte unelte ale meseriei noastre și să recurgem din nou la cuvinte. □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Geoffrey Moss

© Guy Gillette

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

S-ar putea să nu fie posibil a demonstra că o presă liberă stimulează dezvoltarea economică, dar cel puțin la fel de imposibil este a dovedi că o presă controlată de către stat poate avea un asemenea efect

O profundă neîncredere față de liberalismul occidental se infiltrează în gîndirea politică a unei mari părți a Lumii a Treia. Libertatea schimburilor — fie de bunuri materiale, fie de informații — devine o idee suspectă. Pe măsură ce țările aflate în curs de dezvoltare își sporesc eforturile de stabilire a unei identități naționale, ele acordă o tot mai mare atenție mijloacelor de comunicare internațională, pe care ele le consideră a promova valori principiale străine intereselor lor. Postulațiile occidentale că pluralismul este universal aplicabil și că libertatea de exprimare este un drept al omului sînt respinse, în cel mai bun caz, ca fiind irelevante, sau, în cel mai rău caz, ca fiind o formă de imperialism cultural.

Astfel, doctrina „fluxului liber de informații" este supusă unor atacuri susținute din partea Lumii a Treia. Liderii acestor țări pretind că această concepție nu a făcut decît să permită celor cîteva mari agenții și rețele de presă occidentale care culeg cea mai mare parte a știrilor lumii să impună societăților aflate în curs de dezvoltare atitudinile și principiile economice ale Occidentului. Ei afirmă că modelul importat al presei libere nu face decît să semene dezacord și conflict în țările lor, în loc de a promova unitatea vital necesară dezvoltării economice și clădirii unui stat independent modern.

Atacul dezlănțuit împotriva agențiilor internaționale de știri constă în trei acuzații principale. În primul rînd, aceste instituții sînt prea puternice; ele penetrează pe un front prea larg și cu prea mare profunzime. În al doilea rînd, serviciile prestate de ele nu sînt cu adevărat internaționale; știrile sînt alese în conformitate cu atitudinile și interesele Occidentului și acordînd o atenție predominantă evenimentelor petrecute în țările industrializate, ceea ce face ca instituțiile de presă ale Lumii a Treia să primească o avalanșă de informații irelevante. În sfîrșit, ele sînt lipsite de atributele exactității și obiectivității pe care își fundamentează aspirațiile de respectabilitate internațională. O bună parte a reportajelor venite din Lumea a Treia conțin informații eronate, suferă de pe urma prejudecăților și sînt de factură senzaționalistă. Dominația occidentală în domeniul fluxului de informații are în consecință un efect inhibitoriu asupra procesului de dezvoltare națională și cauzează o inducere în eroare a Occidentului în privința naturii și validității apelurilor Lumii a Treia pentru o nouă ordine mondială, perpetuînd astfel un sistem inechitabil de relații internaționale.

Aceste acuzații sînt făcute în modul cel mai energic de către guverne, iar multe dintre aceste guverne sînt adepte ale autoritarismului. Deși dezbaterile asupra acestor probleme suferă de pe urma retoricii politice și exagerărilor, societățile aflate în curs de dezvoltare nu trebuie să subestimeze importanța acestei problematici ca atare.

Revendicările multor țări subdezvoltate în privința unei mai bune și mai complete informări asupra actualității lor interne și referitor la dreptul lor de a-și comunica direct vederile sînt îndreptățite. Pentru Occident, dilema decurge din faptul că principiul libertății de informare este respins de aceste țări ca fiind un element al dominației de tip neocolonialist. Pe plan intern, guvernele Lumii a Treia recurg tot mai adesea la legi menite să ofere asigurarea că mijloacele de comunicare servesc obiectivul mobilizării maselor în sprijinul guvernelor respective. Pe plan internațional, ele se pronunță în favoarea unor coduri de conduită și altor controale impuse fluxului de informații, afirmînd că trebuie să se apere de ceea ce ele consideră drept activitate ziaristică iresponsabilă.

Astfel, problematica mijloacelor de comunicare și a reglementării modului lor de funcționare este inclusă pe agenda politicii internaționale, iar guvernele Lumii a Treia cer stabilirea unei Noi Ordini Informaționale. Aici, întrebările cheie se referă la gradul de responsabilitate publică al guvernelor care conduc două treimi din omenirea contemporană, la accesul la informații privind țările în care presa este călăuzită de către stat, și la caracterul procesului de dezvoltare care are loc în aceste țări.

Desigur, acea ordine nouă nu se va instala peste noapte. Majoritatea țărilor aflate în curs de dezvoltare, indiferent de pozițiile adoptate de guvernele lor în fața publicului, vor continua să conlucreze strîns cu instituțiile de presă occidentale — ceea ce înseamnă că un sistem de control asupra știrilor nu este încă inevitabil. Dar înainte ca această poziție a Lumii a Treia să devină și mai fermă, Occidentul trebuie să definească domeniile în care cooperarea poate fi sporită prin asociere și contribuții reciproce, și nu pe cale filantropică. O asemenea cooperare își poate găsi începutul în relațiile directe

Articol reprodus, cu permisiunea editorilor, din Nr. 34 (1979) al publicației *Foreign Policy*. © 1979, *by Carnegie Endowment for International Peace.*

RĂZBOIUL PREJUDECĂȚILOR

Rosemary Righter

© 1977, by Geoffrey Moss and The Washington Post Co.

Desene de Geoffrey Moss

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

„Teoria presei libere este că adevărul

dintre ziariști. Există însă probleme politice, pe care ziariștii nu le pot rezolva singuri. Caracterul disproporționat al fluxului de știri este determinat de asemenea de către dezechilibrul economic dintre Nord și Sud. Chiar în prezența unui program masiv de ajutor economic, disproporționalitatea informațională va persista, împreună cu sentimentul de frustrare al Lumii a Treia cauzat de neputința de a transforma sistemul mondial de comunicații.

Dictatele perspectivei

Fără îndoială, resentimentele Lumii a Treia sînt cauzate în primul rînd de dominația occidentală pe tărîmul mijloacelor de comunicare. Deși astăzi există peste 120 de agenții de știri, cîteva dintre ele sînt infinit superioare celorlalte în privința personalului și în cea a mijloacelor de culegere și difuzare a știrilor. În domeniul actualității mondiale și regionale, marea majoritate a țărilor subdezvoltate sînt nevoite să se bizuie în primul rînd pe serviciile oferite de cele patru mari agenții occidentale de știri — *Reuters, The Associated Press, United Press International* și *Agence France Presse*. Volumul de știri generat de aceste surse este enorm. Împreună cu *TASS* (agenția de știri sovietică), aceste patru mari instituții de presă difuzează zilnic în lumea întreagă circa 300 000 de cuvinte.

A afirma că nici o agenție de știri nu silește pe nimeni să folosească serviciile pe care ea le oferă, și că numărul clienților atestă calitatea serviciilor oferite și neutralitatea agențiilor de știri nu constituie un argument adecvat. Cei care critică agențiile de știri occidentale pretind că puterea acestora nu decurge din calitatea serviciilor oferite de ele, ci dintr-o serie de accidente istorice cauzate de imperialism, și din superioritate pe tărîm tehnic.

Dată fiind marea lor influență, agențiile de știri au importanta datorie de a nu permite ca în reportajele lor să își facă loc prejudecăți naționale sau occidentale și de a face ca serviciile oferite de ele să satisfacă în mod adecvat interesele clienților lor. Criticii susțin însă că acest lucru este imposibil, întrucît principalele debușeuri ale agențiilor de știri sînt țările industriale ale Occidentului. Este inevitabil ca ele să se adreseze lumii aflată în curs de dezvoltare într-un limbaj străin. Un limbaj internațional care descrie majorarea prețurilor cafelei drept o „criză a cafelei" constituie o adevărată fraudă.

Perspectiva occidentală creează de asemenea denaturări prin utilizarea unei stenografii culturale care îi irită pe cititorii din Lumea a Treia — guvernele acestor țări sînt simplist etichetate drept marxiste sau de dreapta, sistemele politice bazate pe existența unui singur partid sînt înfierate cu calificativul de dictatură, iar mișcările organizate de eliberare devin pur și simplu activități teroriste. Totodată, majoritatea corespondenților acreditați în străinătate înclină să caute aceleași probleme în țări care se deosebesc în mod considerabil între ele.

Lipsurilor de natură structurală și stilistică generate de predispozițiile culturale li se adaugă păcatele comise prin alegere și omitere. Presa occidentală este acuzată de a-și focaliza atenția asupra loviturilor de stat, dezastrelor și observațiilor politice lipsite de profunzime. Făcînd acest lucru, ea neglijează preocupările de prim ordin ale țărilor subdezvoltate, preocupări ce privesc sărăcia, analfabetismul, creșterea rapidă a populației și lipsa resurselor de investiții. Iar atunci cînd ziariștii occidentali abordează aceste probleme, spun criticii, ei califică succesul sau eșecul conform gîndirii occidentale. Mai mult decît atît, corespondenții străini sînt acuzați de a denatura știrile reliefînd detalii irelevante, ignorînd contextul, sau concentrîndu-și în mod voit atenția asupra eșecurilor înregistrate de societățile ce aplică strategii de dezvoltare care contravin intereselor capitaliste ale Occidentului.

Faptul că agențiile de știri constituie ținta principală a acestor valuri de critică nu este justificat, întrucît doar o mică parte din volumul de informații sociale și economice oferite de ele ajunge în ziarele occidentale. Presa națională a oricărei țări are un caracter parohial. Pe plan mondial, doar o pătrime din spațiul disponibil în tipăriturile periodice este acordată știrilor de peste hotare.

Dacă revendicările Lumii a Treia s-ar axa numai pe deziderатul unui mai amplu acces internațional al propriilor lor vederi, ar fi posibile progrese considerabile în direcția unei reciprocități sporite a fluxului internațional de știri, fără a fi sacrificate principiile libertății de exprimare. Dar aceste principii în sine sînt privite astăzi cu ochi răi. Un număr tot mai mare de guverne au ajuns să privească mijloacele de comunicare ca pe instrumente ale dezvoltării, ce trebuie supuse unui control adecvat din partea statului. În numele unor concepții care au luat naștere în Occident — suveranitatea națională, autodeterminarea, identitatea națională — aceste guverne își revendică dreptul de a exercita prerogativele suveranității asupra procesului de informare, atît pe plan național cît și pe tărîm internațional.

Adesea exagerate, adesea reflectînd prejudecăți și arareori sprijinite de dovezi convingătoare, aceste resentimente ale Lumii a Treia sînt prea solid întemeiate pentru a fi ignorate. Țările aflate în curs de dezvoltare cer ca presa internațională să trateze cu mai multă simpatie situația lor internă, și doresc totodată să posede o voce independentă.

Principalele mijloace de promovare a acestor argumente politice sînt *UNESCO (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)* și frontul țărilor ce nu fac parte din blocuri militare. Poziția secretariatului *UNESCO* este ambivalentă. Acest for a deschis dezbaterea în 1970, îndemnînd guvernele lumii să integreze mijloacele de comunicare în contextul planurilor lor de dezvoltare. Cu toate acestea, *UNESCO* susține că este un for neutral, că nu urmărește o politică anumită în domeniul mijloacelor de comunicare și că nu face altceva decît să aplice instrucțiunile formulate de statele membre. Din punct de vedere oficial, aceste afirmații sînt corecte — dar există dovezi concludente că secretariatul acestei organizații a inițiat o nouă strategie informațională, asociindu-se ulterior în acest scop cu o serie de state membre.

Strategia concepută de *UNESCO* a fost propagată printr-o serie de în-

reiese din relatări şi discuţii libere''

truniri pretenţioase ale unor experţi în domeniul mijloacelor de comunicare. Cel mai important grup de experţi este aşa-numita *International Commission for the Study of Communication Problems*, înfiinţată în 1977 de către senegalezul Amadou Mahtar M'Bow, directorul general al *UNESCO*, şi prezidată de Sean MacBride, un diplomat irlandez distins cu premiile Nobel şi Lenin pentru eforturi depuse în slujba păcii. Menirea iniţială a comisiei a fost aceea de a aplana controversele în privinţa unei declaraţii asupra mijloacelor de comunicare făcută la adunarea generală a *UNESCO* din 1976; în acest scop, comisia a efectuat o analiză cuprinzătoare şi independentă privind viitorul proceselor informaţionale. Veleităţile de independenţă ale acestui for au fost însă puse la îndoială de faptul că raportul interimar prezentat de comisie la adunarea generală a *UNESCO* din 1978 fusese conceput de către secretariatul organizaţiei.

Preocuparea statelor nealiniate faţă de problematica mijloacelor de informare a început modest la conferinţa la nivel înalt care a avut loc la Alger în 1973, unde participanţii au căzut de acord asupra unui schimb de informaţii între ţările subdezvoltate şi asupra unor eforturi de consolidare a instituţiilor de presă naţionale în contextul unei noi politici de autonomie economică. Între timp, ,,decolonizarea'' mijloacelor de comunicare a devenit un obiectiv care uneşte mai multe ţări decît oricare alt aspect al problematicii Nord-Sud. Cu toate acestea, cooperarea concretă în acest scop este şovăielnică şi suferă de pe urma existenţei unor obstacole de ordin politic şi practic.

Un exemplu al acestei cooperări căruia îi este făcută cea mai mare publicitate este agenţia de ştiri a ţărilor nealiniate, care a funcţionat iniţial sub auspiciile agenţiei de ştiri iugoslave *Tanjug*, înainte de a fi inaugurată oficial în urma conferinţei ţărilor nealiniate care a avut loc la Colombo în 1976. Această agenţie distribuie agenţiilor naţionale de ştiri ale ţărilor membre informaţii de actualitate care pun un accent predominant pe respect reciproc şi pe evoluţiile pozitive înregistrate în aceste state.

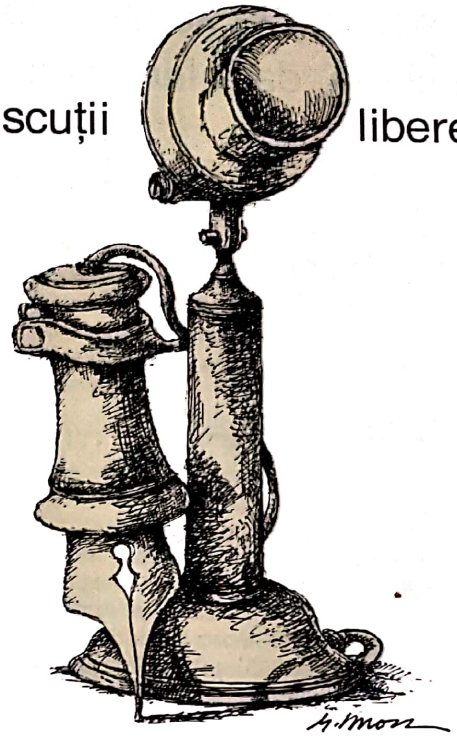

© 1977, by Geoffrey Moss and The Washington Post Co.

La început, agenţia a fost aspru criticată de presa occidentală ca fiind o încercare de a exercita control asupra fluxului de informaţii şi de a uzurpa instituţiile de presă independente ce funcţionează pe plan internaţional. În realitate, propaganda s-a arătat a fi greu de exportat. Majoritatea materialului furnizat de agenţie este aruncat la coş de către redactorii de ştiri iugoslavi, întrucît el constă din redări *ad litteram* ale unor cuvîntări ţinute de miniştri, sau atacuri la adresa politicii altor ţări.

Dar însăşi existenţa acestei agenţii a ascuţit controversa manifestată în Lumea a Treia între politicienii care îşi dau seama de faptul că serviciile de ştiri ale ţărilor lor trebuie să fie capabile de a concura cu cele occidentale pentru ca Occidentul să accepte folosirea unor noi canale informaţionale, şi cei care susţin că Occidentul trebuie pur şi simplu să înveţe a lua pe încredere interpretarea dată evenimentelor de către Lumea a Treia.

Strategia informaţională a ţărilor nealiniate a fost descrisă la întrunirea, ţinută la Tunis în 1976, în cadrul căreia a fost pregătită conferinţa la nivel înalt ce urma să aibă loc la Colombo. Legată în mod explicit de predecesoarea sa pe tărîm economic, Noua Ordine Informaţională conţine trei elemente esenţiale:

- dezvoltarea mijloacelor de informare ca ,,proprietate socială, pusă în slujba procesului global de dezvoltare naţională'';
- schimburi informaţionale între ţările aflate în curs de dezvoltare şi între acestea şi lumea industrializată;
- o tentativă de negare a validităţii principiilor pe care funcţionează presa occidentală şi, în consecinţă, a justificării morale a unui flux liber de informaţii.

Vocile care cer instalarea acestei ,,noi ordini informaţionale'' nu se fac auzite în unison. Lumii a Treia îi lipsesc în bună parte instrumentele de coordonare şi tehnicienii capabili să aplice ideile în practică, iar gradul ei de organizare lasă mult de dorit. (De aici decurge importanţa acordată rezoluţiilor ONU şi aplicării acestora).

O dilemă centrală

La conferinţa generală a UNESCO ţinută la Paris în noiembrie 1978, principala dezbatere a vizat o declaraţie privind mijloacele de informare. Această declaraţie, propusă iniţial de către Bielorusia în 1972, avea menirea de a genera presiuni internaţionale împotriva emisiunilor de radio străine difuzate în Uniunea Sovietică şi Europa Răsăriteană, dar a ajuns curînd să simbolizeze presiunile cu o bază largă şi tot mai intense în favoarea amintitei Noi Ordini Informaţionale.

Aceste presiuni au căpătat o formă concretă într-o declaraţie de poziţie a frontului ţărilor nealiniate, manifest care a fost anexat raportului interimar al comisiei condusă de MacBride. Conceput de către Mustapha Masmoudi, ambasadorul Tunisiei la UNESCO şi unul dintre cei mai activi membri ai comisiei, acest manifest cere ca Lumea a Treia să beneficieze de drepturi egale de acces la resursele mondiale în domeniul comunicaţiilor, programe bilaterale şi multilaterale de asistenţă în scopul dezvoltării mijloacelor de informare şi promovarea de către instituţiile de presă occidentale a agenţiei de ştiri a ţărilor

Scanned with OKEN Scanner

Accesul la sursele de informaţii este o problemă cheie, dată fiind existenţa unui cerc vicios

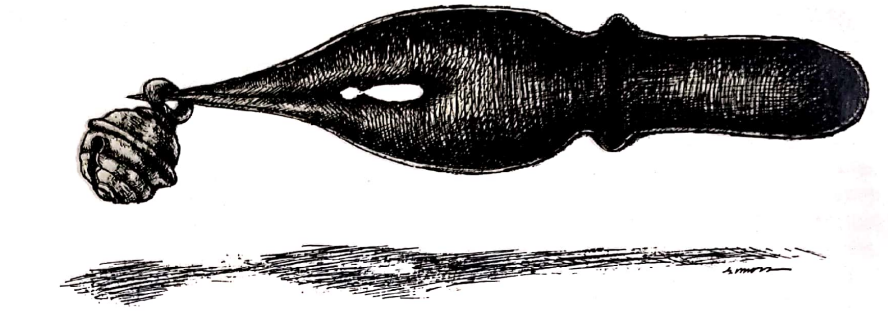

© 1977, by Geoffrey Moss and The Washington Post Co.

nealiniate şi a altor servicii de presă regionale. În acelaşi timp însă, Masmoudi insistă asupra necesităţii ca fluxul internaţional de informaţii să fie supus unor controale.

Aceste revendicări ridică o dilemă centrală în faţa guvernelor occidentale şi explică în bună măsură combinaţia de pasivitate şi atitudine defensivă ce caracterizează politica lor pe acest tărîm. Însăşi negocierea acestor aspecte cu Lumea a Treia presupune un rol central acordat statului, rol pe care popoarele Occidentului nu îl pot accepta. Mai mult decît atît, majoritatea oamenilor care trăiesc în Occident posedă convingerea că nu trebuie să-l accepte. Acolo unde a fost formulată o politică concretă în domeniul mijloacelor de informare — precum în Suedia şi Canada — această politică are menirea de a încuraja un flux liber de informaţii, asigurînd accesul cetăţeanului la o mare varietate de ştiri şi vederi contradictorii. Aşa cum spunea odată Walter Lippmann, „teoria presei libere este că adevărul reiese din relatări şi discuţii libere, şi că el nu poate fi prezentat instantaneu şi în formă perfectă în nici o relatare unică". Întrucît guvernele Lumii a Treia pun la îndoială acest principiu fundamental, reacţia firească a Occidentului faţă de revendicările lor a fost pînă acum de a bloca orice aspect care vizează relaţiile dintre presă şi stat.

Un al doilea obstacol în calea iniţiativelor diplomatice ale Occidentului îl constituie faptul că guvernele occidentale care privesc cu simpatie aceste revendicări ezită încă să conlucreze cu instituţiile de presă, ele posedînd convingerea că interesele lor şi cele ale presei nu pot fi destul de compatibile pentru a permite crearea unui front unit în forurile diplomatice. Aceasta le determină pe aceste guverne să oscileze cu stîngăcie între o strategie de pacificare şi speranţa pioasă că atacul la adresa principiilor presei occidentale va părăsi arena politicii internaţionale. În realitate, în acest domeniu nu poate fi adoptată nici o politică în stare să satisfacă toate aspiraţiile occidentale. Orice acţiune care acceptă chiar numai în mod implicit o dualitate principială ar consimţi faptul că exercitarea unui control asupra mijloacelor de informare în ţările Lumii a Treia ar putea fi justificată. Aceasta nu numai că ar slăbi poziţia diplomatică a Occidentului şi ar trăda principiul pe care lumea occidentală îl consideră drept o condiţie preliminară a existenţei unei societăţi democratice, dar ar submina totodată poziţia acelor oameni din Lumea a Treia care urmăresc o extindere a libertăţilor presei.

Cooperarea este posibilă

Recunoscută în declaraţia din 1978, necesitatea de a fi ocrotite interesele profesionale ale ziariştilor cere o politică fermă privind accesul. O asemenea politică trebuie aplicată în cazul tuturor ziariştilor şi ea ar putea conţine următoarele elemente:

- accesul tuturor cetăţenilor la informaţii;
- accesul tuturor ziariştilor, autohtoni şi străini, la sursele de informaţii;
- asistenţă financiară acordată instituţiilor de presă ce servesc minorităţile;
- accesul la tehnologie, sau, mai precis, facilitarea procesului de modernizare a mijloacelor de informare atît prin cooperare internaţională cît şi pe calea unor politici naţionale judicioase.

În prezent, politica *UNESCO* privind accesul este un amestec deprimant de populism, autoritarism şi lipsă de realism. Accesul la sursele de informaţii este o problemă cheie, dată fiind existenţa unui cerc vicios. Neîncrederea cu care Lumea a Treia îi priveşte pe corespondenţii de presă străini închide graniţe şi restrînge mobilitatea ziariştilor occidentali. Odată petrecut acest lucru, presa occidentală nu poate consemna în mod adecvat evoluţiile sociale şi economice petrecute în ţările respective.

Totodată, pentru a face ca presa unei ţări să devină demnă de încredere, ziariştii autohtoni trebuie să se bucure de acces liber la sursele de informaţii. Ziariştii din Lumea a Treia se luptă cu analfabetismul, neajunsurile sistemelor de difuzare a produselor lor, condiţia materială proastă a cumpărătorului şi probleme de limbă; în plus, ei au de înfruntat cenzura, autocenzura şi dispreţul oficialităţilor. În colectarea şi interpretarea ştirilor, aceşti ziarişti se luptă cu instituţiile de stat locale, care interpretează critica drept subversiune şi consideră chiar şi numărul de victime al unei catastrofe drept secret de stat. Acestor obstacole li se adaugă dificultăţile întîmpinate în eforturile lor de a obţine sprijin în favoarea unei forme distincte de ziaristică, eliberată pe cît posibil de controlul exercitat de stat şi de corupţie şi capabilă să funcţioneze eficace dincolo de hotarele minorităţii urbane.

Cooperarea în scopul înfruntării acestor probleme este posibilă. O planificare judicioasă şi serioasă ar putea genera soluţii mai inteligente decît simpla sporire a asistenţei pecuniare şi a accesului la serviciile sateliţilor de comunicaţii ai Occidentului. Ar fi nedrept să criticăm eforturile Occidentului în acest sens, dar trebuie spus că asistenţa nu trebuie acordată în conformitate cu ceea ce constituie oferta cel mai lesne de făcut, ci conform nevoilor de prim ordin ale celor ce o primesc.

Un efort cu adevărat util de a produce schimbările necesare trebuie să înceapă în secţiile de ştiri ale insti-

Scanned with OKEN Scanner

tuțiilor de presă, care au datoria de a abandona ideile preconcepute privind gusturile cititorilor. Redactorii de știri din țările Nordului și cei din Lumea a Treia ar putea purta discuții fructuoase în privința priorităților de conținut ale publicațiilor și emisiunilor lor. Lor le revine sarcina de a garanta că publicului îi este oferită ocazia de a decide felul informațiilor care îl interesează. De asemenea, ziariștilor din țările Lumii a Treia le-ar putea fi acordate burse de documentare în străinătate, preferabil prin intermediul unei organizații sau fundații internaționale.

Declarația prezentată la adunarea generală a *UNESCO* din noiembrie 1978 a creat un precedent în domeniul inițiativelor interguvernamentale de stabilire a funcțiilor ce revin mijloacelor de informare. La Paris, delegații occidentali au acceptat necesitatea unor schimbări și s-au angajat să coopereze cu celelalte țări în acest scop, cerînd în schimb ca țările nealiniate să consimtă adoptarea unei noi declarații comune care repudia concepția controlului de stat și accentua drepturile omului, principiul circulației libere a informațiilor și accesul liber la surse diverse de informații.

Luarea și respectarea angajamentelor de cooperare nu constituie însă o sarcină ușoară pentru Occident. Cele două părți se privesc reciproc cu o enormă doză de neîncredere, iar interesul și entuziasmul instituțiilor de presă occidentale în acest domeniu de conlucrare nu sînt nicidecum stimulate de atitudinea unor țări care, miercuri, le deportează corespondenții, iar joi telefonează pentru a se întreba de ce consultantul promis nu a sosit încă. În slujba propriilor lor interese, de ordin practic mai curînd decît ideologic, guvernele și instituțiile de presă ale Lumii a Treia ar putea recurge la mai mult tact.

S-ar putea ca ele să nu fie dispuse să facă acest lucru. În cel puțin unele dintre aceste țări, amenințarea la adresa valorilor principiale ale Occidentului este autentică. Într-o asemenea situație, argumentul în favoarea cooperării este acela că ziariștii bine pregătiți profesional — indiferent de apartenența lor ideologică — constituie o mai bună sursă de informații decît funcționarii politici puși să conducă instituțiile de presă. Unele țări insistă ca restul lumii să accepte știrile în versiunea oferită de agențiile lor de presă. Înzestrată cu puteri de monopol, noua *Tanzania News Agency* are menirea „de a promova politica națională și aspirațiile poporului Tanzaniei și de a întreține, sprijini și justifica încrederea" în guvernul acestei țări. Așa stînd lucrurile, pregătirea profesională de tip *Reuters* administrată ziariștilor acestei agenții ar putea fi inutilă. Dar s-ar putea ca ea să joace un rol hotărîtor în formarea unui serviciu de presă profesionist și demn de un grad rezonabil de încredere. Cooperarea nu își poate dicta rezultatele.

Ce este util dezvoltării?

Dar cooperarea Occidentului pe plan guvernamental și profesional nu constituie singurele soluții necesare. Unul dintre efectele cele mai pernicioase ale dezbaterii actuale este discreditarea acelor ziariști din Lumea a Treia care sprijină libertatea cuvîntului. Un efort ingenios din partea Occidentului ar putea împiedica o totală izolare a acestora.

William G. Hartley, consultant pentru probleme legate de mijloacele de informare al așa-numitei *U.S. National Commission on UNESCO*, afirmă că numeroase guverne cred cu o convingere fermă în „obligația morală a instituțiilor de presă și... în rolul lor în combaterea nedreptăților și a răului social". Pentru alte guverne, controlul exercitat asupra presei constituie un mijloc de asigurare a unei puteri politice nelimitate. Iar, în ciuda tuturor dovezilor oferite de istoria recentă, majoritatea guvernelor posedă convingerea că o presă controlată de către stat promovează stabilitatea. În sfîrșit, în Occident, vocile liberale susțin că societățile fragile, care se luptă cu foametea și analfabetismul, nu pot suporta costul libertății cuvîntului.

Dacă vrem să luăm în serios argumentul privind dezvoltarea economico-socială, trebuie să ne întrebăm în primul rînd ce anume este util dezvoltării. În vreme ce s-ar putea să nu fie posibil a demonstra că o presă liberă stimulează dezvoltarea economică, cel puțin la fel de imposibil este a dovedi în mod convingător că o presă controlată de către stat poate avea un asemenea efect. S-ar putea ca presa să submineze uneori țelul unei sprijiniri unificate a guvernului, dar atunci cînd aceasta înseamnă demascarea corupției sau criticarea unui proiect de stat prost executat, a pune botniță presei înseamnă a ascunde focul în șura de fîn. Într-adevăr, restricțiile impuse difuzării știrilor pot avea efecte contrare celor urmărite, întrucît oamenii află oricum ceea ce statul vrea să tăinuiască, zvonurile capătă proporții exagerate și ele nu pot fi verificate. Guvernele care caută să clădească unitate pe asemenea nisipuri mișcătoare se expun unui mare pericol. Dacă o țară nu poate suporta costul libertății cuvîntului, cum poate ea oare suporta costul unui autentic progres cultural?

Recunoașterea acestor adevăruri va duce la o relaxare a controlului exercitat asupra mijloacelor de informare. Această posibilitate, și nu șansele de victorie sau înfrîngere ale Occidentului în bătălia pentru libertatea presei, constituie cel mai bun argument în favoarea cooperării.

În cele din urmă, soarta acestei dispute va fi decisă în interiorul Lumii a Treia. Un număr tot mai mare de țări aflate în curs de dezvoltare se văd asediate de efectele politice negative ale maturizării economice rapide pe care ele o urmăresc. Lipsit de un idiom modern comun, cetățeanul este nevoit să aleagă între siguranța familiară a tradiției și adoptarea limbajului străin al lumii moderne. Acolo unde dezbaterea liberă este suprimată, dezacordul se manifestă pe alte căi — precum revoluția violentă. Dacă vrem să răspîndim un idiom comun, cu ajutorul căruia oamenii de pretutindeni să poată începe să înțeleagă lumea lor, existența unei prese libere este indispensabilă. Promovarea înțelegerii acestui deziderat trebuie să constituie esența unei politici consecvente a Occidentului. ◆

Rosemary Righter, autoare a studiului intitulat „Whose News? — Politics, the Press, and the Third World", *este corespondentă a publicației londoneze* The Sunday Times.

Scanned with OKEN Scanner

IN APĂRAREA PRESEI LIBERE

Întrucît opinia publică joacă un rol tot mai mare în afacerile internaționale, este absolut necesar ca oamenii de pretutindeni să știe ce se petrece în lume

Leonard H. Marks

Națiunile occidentale permit presei cea mai mare independență. Reporterul este liber să relateze ceea ce vede și așa cum el vede ceea ce relatează; redactorul este liber să critice conducerea statului și instituțiile societății pe care o slujește, fiind răspunzător numai în fața legilor ce interzic calomnia. Pe scurt, ziaristul în calitate de critic al societății este ocrotit de către stat.

În contrast cu această situație, unele țări ale Lumii a Treia admit în mod deschis că nu își pot permite luxul unei prese libere. Aflate în curs de maturizare, societățile și instituțiile lor sînt prea fragile pentru a rezista criticii administrată de o presă de tip occidental. În schimb, aceste țări îl consideră pe ziarist drept un slujitor al societății a cărui menire este de a sprijini politica guvernului și a promova obiectivele acesteia. Această activitate a fost botezată „ziaristică a dezvoltării".

Dacă acest contrast privind rolul ziaristului s-ar limita la gazetăria autohtonă, societățile occidentale și cele ale lumii subdezvoltate ar putea parcurge un proces de adaptare și ar putea coexista într-un climat de relativă armonie. Țările Lumii a Treia însă au decis că libertatea de tip occidental a presei este incompatibilă cu aspirațiile lor. Mai exact, ele afirmă că critica administrată de presa occidentală le-a pătat reputația.

Adevărul este că unele dintre plîngerile acestor țări sînt lesne de înțeles, iar în ultimii cîțiva ani, aceste nemulțumiri s-au făcut auzite cu mare forță în forurile mondiale. Un purtător de cuvînt îmi spunea recent următoarele:

„Presa occidentală arată interes numai știrilor ‚proaste'... Ea transmite informații despre victime, calamități, calomnii... Ea ignoră realizările noastre constructive. Dacă unul dintre proiectele noastre devine sortit eșecului, el este consemnat cu lux de amănunte; dacă reușim să-l realizăm cu succes, el este ignorat. Cînd în țările noastre izbucnește o criză alimentară sau o epidemie de holeră, aceste știri apar pe prima pagină. În schimb, darea în folosință a unui nou complex de locuințe, sau scăderea mortalității infantile, sau reducerea analfabetismului — asemenea știri sînt trecute cu vederea".

Drept răspuns, purtătorii de cuvînt ai Occidentului afirmă că realizările constructive *sînt* consemnate, că „știrile" au fost întotdeauna și continuă să fie o oglindă a societății, și că presa nu creează știrile proaste — ea le comunică doar.

Să dăm din nou cuvîntul vocilor critice ale Lumii a Treia:

„Lumea află ce se petrece în țările noastre prin intermediul agențiilor de știri occidentale, nu prin cel al agențiilor noastre. *Reuters, Associated Press, United Press International* și *Agence France Presse* sînt canalele prin care întreaga lume este informată despre Lumea a Treia. Reportajele sînt făcute de corespondenți care nu cunosc cultura și limba noastră. Adesea, corespondenții petrec cîteva zile în capitala unei țări, stau de vorbă cu cîțiva dintre compatrioții lor și transmit apoi vederile acestora".

Aceste opinii și-au cîștigat un mare număr de adepți în Africa, Asia și unele țări ale Americii Latine. Pentru a corecta situația, țările Lumii a Treia au hotărît să-și creeze agenții de știri proprii, menite să servească atît instituțiile lor de presă cît și pe cele din restul lumii.

Permiteți-mi să-mi declar opinia total aprobativă față de efortul oricărei țări de „a-și face autobiografia". Lumea nu poate decît profita de pe urma unei multitudini de surse de informații și vederi diferite. Într-adevăr, posibilitatea de a alege dintr-o diversitate de vederi constituie un drept extrem de prețios al unei societăți libere. Din nefericire însă, unele țări ale Lumii a Treia nu se mulțumesc cu crearea unor agenții de știri proprii ca surse suplimentare de informare. În schimb, ele au decis ca aceste agenții să constituie singurele surse de știri, atît pentru popoarele lor cît și pentru restul lumii. În acest fel, nu vor mai exista știri proaste. Lumea va afla numai ceea ce purtătorii de cuvînt ai guvernelor vor să comunice — uneori adevăruri, alteori ficțiune.

Acest tip de control asupra știrilor nu este altceva decît „noua ordine informațională", menită să faciliteze clădirea în lume a unei „noi ordini economice". Aici, ziaristul este un instrument al guvernelor, și nu un critic al societății.

Este mai mult decît firesc ca în orice societate să existe și știri proaste. Nici o societate nu a ajuns la perfecțiune, și nici personalitatea umană nu s-a schimbat într-o asemenea măsură, încît să existe destui sfinți pentru toate posturile de stat. Dacă întîlnești o societate a cărei presă este plină numai de știri roze, poți fi sigur că în închisorile ei se află de obicei un număr de oameni buni.

În sprijinul acestei afirmații, dați-mi voie să mă refer la situația recentă a presei indiene. Cînd britanicii s-au retras din India, ei au lăsat în urmă o tradiție a presei libere. Agențiile de știri indiene și un număr considerabil de redactori cu ferme convingeri proprii difuzau puncte de vedere divergente. Nimeni nu se temea să critice acțiunile statului sau să relateze faptele actualității, bune sau rele. Această tradiție a continuat pînă în decembrie 1975, cînd

Articol reprodus în formă abreviată și cu permisiunea editorilor din publicația *The Atlantic Community Quarterly*. © *1978, by The Atlantic Council of the United States.*

Scanned with OKEN Scanner

Indira Gandhi, deținătoarea funcției de prim-ministru, a decis că India nu-și mai putea permite un asemenea lux, și a impus un sistem de cenzură.

Unele ziare s-au supus; altele au înfruntat guvernul, continuînd să consemneze evenimentele în modul în care făcuseră acest lucru pînă atunci, iar în cele din urmă, reporterii și redactorii lor au fost întemnițați. Rezultatul final a fost că ziarele conțineau vești bune, iar în închisori se aflau oameni buni.

Cazul presei indiene constituie un motiv de serioasă îngrijorare. El dovedește că o tradiție solidă de presă liberă nu garantează perpetuarea acestei practici — pumnul de fier al cenzurii poate lovi pe neașteptate. Dar exemplul Indiei constituie totodată o sursă de încurajare, căci la mai puțin de un an de la data cînd guvernul Indirei Gandhi a introdus cenzura, acel guvern a fost învins în alegeri, ziariștii întemnițați au fost eliberați, iar libertatea presei a fost reinstaurată.

Critica adresată de Lumea a Treia presei libere americane include de asemenea un atac ce vizează aptitudinile profesionale ale ziaristului. Dați-mi voie să parafrazez un comentariu tipic:

„În Statele Unite, frizerii, instalatorii, electricienii, avocații, medicii — toți trebuie să dea examene pentru a-și dovedi competența profesională. Nici o lege însă nu cere ca ziaristul să fie supus unei probe de competență. Adevărul este că unii dintre reporterii voștri nu posedă nici cea mai elementară înțelegere a subiectelor despre care scriu".

„Iar legile voastre privind calomnia fac ca reporterul să fie o ființă sacrosanctă, scutindu-l de obligația de a da socoteală pentru comiterea unor erori. Tribunalele voastre cer dovezi ale unei atitudini răuvoitoare deliberate, fără de care daunele cauzate prin calomniere deținătorului unei funcții de stat nu pot fi compensate. Daunele pricinuite unui guvern străin prin publicarea unor neadevăruri privind guvernul respectiv sau liderii săi nu pot fi în nici un fel compensate".

Trebuie să recunoaștem seriozitatea acestor aspecte și acuzații. Dar instituțiile de presă responsabile angajează ziariști competenți și verifică cu mare atenție articolele scrise de ei. Poporul american apreciază dreptul cetățeanului de a beneficia de diversitatea de opinii oferită de o presă liberă, și el este dispus să accepte riscul ca un ziarist iresponsabil să poată cauza daune unor persoane sau instituții nevinovate; iar experiența arată că asemenea abuzuri se petrec rar și că alternativele controlului și cenzurii sînt inacceptabile.

Totodată, noi aderăm la principiile „Declarației universale asupra drepturilor omului", care a fost adoptată de către Organizația Națiunilor Unite în 1948. „Articolul 19" al acestui document prevede:

Toți oamenii au dreptul la libertate de opinie și exprimare; acest drept include libertatea de a poseda nestînjenit opinii proprii și de a căuta, primi și transmite informații și idei prin orice mijloc de comunicare și indiferent de existența frontierelor.

Principiile acestei declarații sînt la fel de valide astăzi pe cît erau cu 30 de ani în urmă. După părerea mea, respectarea lor de către toate națiunile lumii ar putea înlătura unele dintre concepțiile eronate privind alte țări și popoare și ar putea duce la o mai bună înțelegere internațională în domeniul problemelor critice.

Dat fiind faptul că opinia publică joacă un rol tot mai mare în afacerile internaționale, este absolut necesar ca oamenii de pretutindeni să știe ce se petrece în lume și să cunoască modul în care evenimentele și evoluțiile în cauză influențează interesele lor vitale. Comunicatele guvernamentale posedă arareori măsura de obiectivitate necesară acestui proces de discernămînt, iar în America, noi urmărim intenționat difuzarea unor vederi divergente asupra actualității, pentru ca oamenii să poată trage concluzii proprii. Numai o presă liberă poate juca acest rol. Controlul asupra surselor de informare face ca instalarea unei mai bune înțelegeri între națiuni să devină o speranță deșartă, însoțită de pericolul unei sporiri a conflictelor de vederi.

Trebuie spus totodată că este ușor a înțelege aspirațiile și temerile națiunilor de curînd create, care își fac acum debutul pe scena afacerilor internaționale și își iau locurile ce li se cuvin la masa guvernului lumii. Ele doresc cu ardoare ca realizările lor semnificative să fie cunoscute și recunoscute ca atare, și este adevărat că ele merită mai mult decît un paragraf sau două în presa mondială, sau o știre de zece secunde în emisiunile de actualități ale serii. Ele au dreptul la privilegiul de a poseda agenții de știri proprii, pentru a-și face autobiografia. Dar ele nu trebuie să nege dreptul altor instituții de presă de a comunica propriile lor versiuni asupra evenimentelor și evoluțiilor petrecute în Lumea a Treia. Dacă ele vor să șadă la masa națiunilor lumii, aceste țări trebuie să accepte înțelepciunea „Articolului 19" al declarației privind drepturile omului și să permită cetățenilor lor și celor din restul lumii să primească și să transmită informații indiferent de existența frontierelor naționale.

În sfîrșit, eu sînt de părere că națiunile mai bine dezvoltate ar trebui să caute să familiarizeze lumea mai puțin dezvoltată cu sistemul presei libere practicat de noi, pentru ca națiunile întregii lumi să poată conlucra chiar atunci cînd divergențele de opinie sînt de natură fundamentală. În acest scop, instituțiile de presă americane și-au oferit concursul prin intermediul multor organizații internaționale, una dintre acestea fiind *The World Press Freedom Committee*, în cadrul căreia eu dețin funcțiile de secretar și trezorier. Această organizație constă din 31 de asociații ce activează în slujba următoarelor obiective:

- O presă lipsită de amestecul statului.
- Un flux de știri integral și liber pe plan internațional.
- O presă responsabilă și obiectivă.
- Furnizarea de asistență tehnică pentru instituțiile de presă care au nevoie de un asemenea ajutor.

În scopul aplicării acestui program, noi am strîns fonduri în valoare totală de circa 500 000 de dolari, furnizate în cea mai mare parte de către instituții de presă din Statele Unite. Noi vom fi reprezentați la întrunirile *UNESCO* pentru a ne susține poziția privind presa liberă, și ne vom folosi resursele pentru a da o mînă de ajutor celor ce solicită asistență. Noi sperăm că aceste eforturi se vor solda cu acea înțelegere mai bună pe care ne-o dorim cu toții. ◆

Leonard H. Marks, fost director al instituției federale United States Information Agency, *este în prezent secretar și trezorier al organizației* World Press Freedom Committee.

Scanned with OKEN Scanner

O VIGILENŢĂ CONTINUĂ

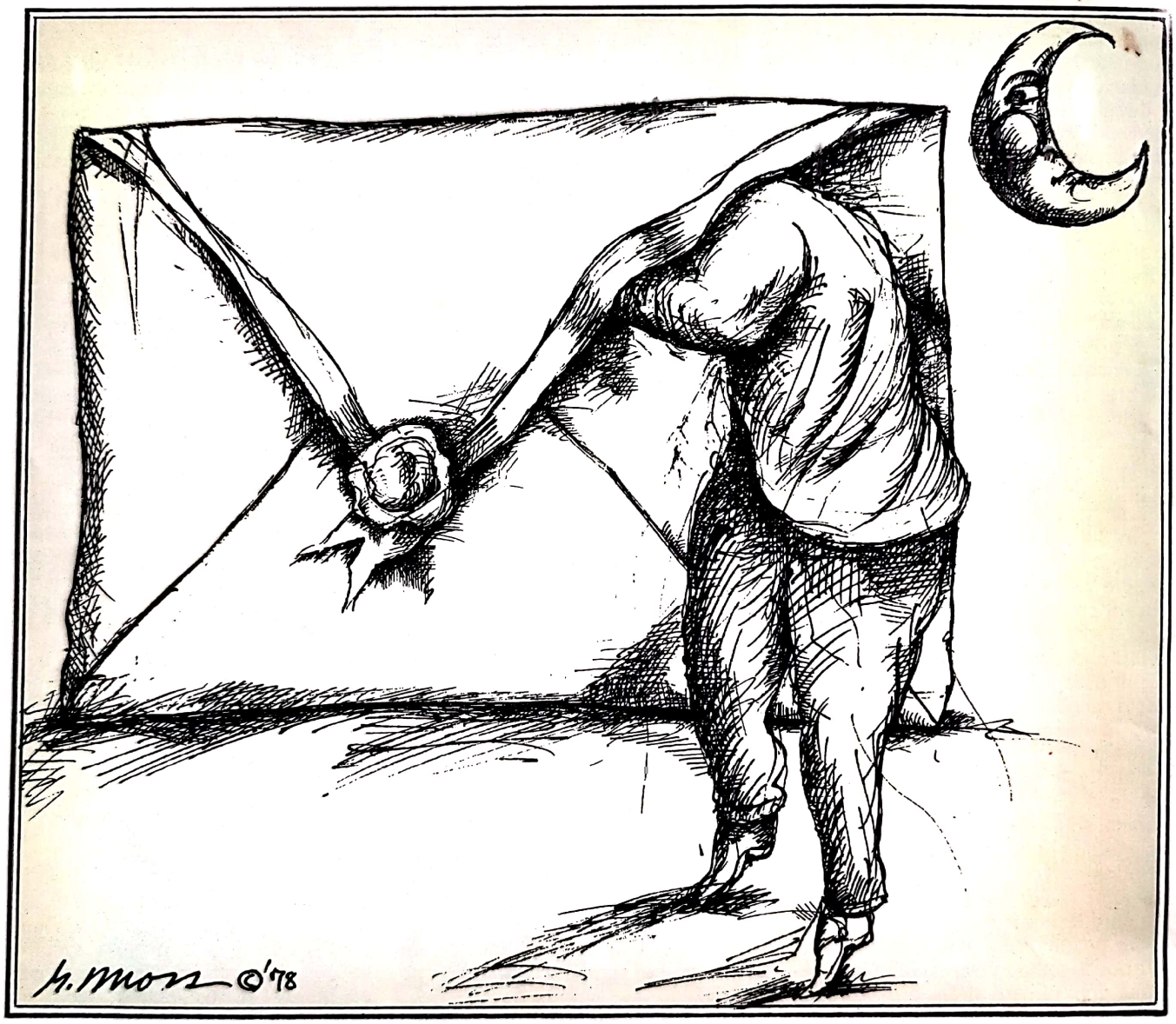

© 1978, by Geoffrey Moss and The Washington Post Co.

Laurence I. Barrett

Cu mult înainte de Revoluţia Americană de acum două secole, în ceea ce pe atunci erau colonii britanice, redactorii de ziare şi pamfletarii criticau frecvent cu vehemenţă coroana britanică şi pe reprezentanţii acesteia şi erau adesea pedepsiţi pentru că făceau acest lucru. Curînd după ce coloniştii şi-au cîştigat independenţa, liderii acestora au decis să ocrotească presa printr-o prevedere constituţională, „Primul amendament", care interzicea amestecul guvernului în activitatea presei. Cu toate acestea, au existat unele conflicte, declanşate cel mai adesea de atitudinea presei faţă de politica şi abuzurile statului. Rarele încercări ale instituţiilor de stat de a penaliza presa au fost sortite însă de obicei eşecului. Mulţumită acestui scut

Scanned with OKEN Scanner

Ce se întîmplă atunci cînd drepturile constituționale ale presei intră în conflict cu cele ale individului? Tribunalelor americane le revine un dificil rol de arbitru.

constituțional, ziaristica americană a devenit o viguroasă forță socială, o forță capabilă să exercite un control neoficial asupra puterii oficiale.

În ultima vreme a apărut o nouă stare de conflict privind activitatea presei. De data aceasta, disputa are loc între ziariști sau instituțiile de presă și forurile judiciare ale țării. Spre deosebire de cazurile vizînd criticile adresate de presă guvernului, sau publicarea unor materiale delicate pe care oficialitățile preferă să le păstreze drept confidențiale, noul subiect de dispută este subtil și foarte complicat. Problematica sa este axată pe rolul presei ca mijloc de informare a publicului asupra acțiunilor penale și datoriile presei atunci cînd ea este solicitată să divulge acele informații pe care în mod obișnuit nu le publică.

Genul de conflict care s-a dovedit a fi cel mai greu de soluționat apare atunci cînd un reporter sau o instituție de presă posedă informații care, teoretic cel puțin, ar putea fi relevante în contextul unei acțiuni penale. Fie acuzatorii, fie avocații apărării în cadrul unui proces încearcă uneori să obțină asemenea informații prin intervenția tribunalului. De regulă, ziariștii încearcă să evite asemenea solicitări invocînd un motiv pe care ei îl consideră atît lesne de înțeles cît și fundamental: Dacă identitatea surselor de informații delicate nu poate fi păstrată în secret, ziariștii nu vor mai putea practica o gazetărie a investigației.

Într-un articol editorial apărut în august 1978, ziarul *The New York Times* rezuma argumentația ziariștilor în felul următor: „Noi nu putem efectua munca pe care societatea ar trebui să o prețuiască cel mai mult, dacă sîntem siliți să ne dezvăluim sursele de informare și notițele confidențiale. Noi susținem că ocrotirea acordată presei de către ‚Primul amendament' vizează atît culegerea cît și tipărirea știrilor. Motivați de temeri, amenințări sau jenă, oamenii furnizează zilnic reporterilor noștri date, mărturisiri, zvonuri sau acuzații cu condiția ca identitatea lor să fie păstrată în secret. A trăda o singură asemenea sursă ar însemna să le periclităm pe toate".

Problema informațiilor confidențiale

Acest articol editorial a apărut în toiul celei mai dramatice și mai neobișnuite dispute între dreptul declarat al presei de a se informa pe cale confidențială și dreptul unei persoane chemată ca parte acuzată în fața unei instanțe judecătorești de a obține informații ce ar putea veni în sprijinul apărării sale. Cazul a început în anii 1965–66 cu o serie de decesuri misterioase petrecute într-un spital din mica localitate Oradell, situată în statul New Jersey și în apropierea orașului New York. Un număr de 13 pacienți au murit în acea perioadă la spitalul amintit, cauzele acestor decesuri părînd a nu fi fost naturale. Autoritățile locale au efectuat investigații ample, dar rezultatele au fost neconclusive. Ancheta a fost închisă fără intentarea unei acțiuni penale împotriva vreunei persoane.

La peste zece ani de la primul deces, Myron Farber, un reporter al ziarului *The New York Times*, a intrat în posesia unor informații care indicau că ancheta fusese închisă prematur. El și-a continuat cercetările, a descoperit indicii noi, iar în cele din urmă, în ianuarie 1978, a publicat o serie de articole care au resuscitat interesul față de acel mister rămas nerezolvat. În bună parte ca rezultat al investigațiilor și dezvăluirilor făcute de Farber, procuratura locală a redeschis ancheta oficială și a obținut o acuzație de crimă împotriva unui medic care lucrase în spitalul amintit. Acuzația de crimă afirma că medicul în cauză administrase unui număr de trei dintre pacienții decedați injecții cu curare, o substanță otrăvitoare.

Odată ce procesul a început la Tribunalul Superior al Statului New Jersey, avocatul medicului acuzat de crimă a cerut ca toate materialele adunate de Farber să fie puse la dispoziția participanților la proces. Reporterul, sprijinit de conducerea ziarului său, a refuzat să facă acest lucru pe motiv că o asemenea dezvăluire ar viola dreptul presei de a se informa pe cale confidențială, și afirmînd că apărarea dispunea de alte mijloace de obținere a unor informații relevante. Judecătorul William J. Arnold a decis însă în favoarea acuzatului. „Opinia acestui tribunal", declara el, „este că drepturile presei prevăzute de ‚Primul amendament' nu pot avea niciodată prioritate față de dreptul unui acuzat la un proces drept și imparțial".

Ceea ce a urmat a fost o lungă bătălie juridică. Ordinul emis de Tribunalul Superior al Statului New Jersey a constituit subiectul unui apel înaintat unui for judecătoresc mai înalt din jurisdicția New Jersey, iar cînd acest for a refuzat să intervină în favoarea lui Farber, reporterul și ziarul *The New York Times* au solicitat intervenția Tribunalului Suprem al Statelor Unite. Farber a cerut cel puțin o acțiune interogativă menită să determine dacă cererea apărării de a obține materialul său documentar era justificată din punct de vedere legal. O asemenea procedură nu a avut loc. În cursul controversei, Farber a petrecut 40 de zile în închisoare, iar conform deciziei finale, ziarul *The New York Times* a fost amendat cu suma de 285 000 de dolari (ziarul a plătit totodată onorarii și taxe judiciare totalizînd o sumă de aproape trei ori mai mare). Motivul acestor pedepse a fost sfidarea unei curți de justiție.

Între timp, procesul a continuat. Deși nu a reușit să obțină materialul documentar aflat în posesia lui Farber, apărarea a ieșit învingătoare, juriații achitîndu-l în cele din urmă pe medic de acuzațiile de crimă. Astfel, atît misterul deceselor de la spitalul din Oradell cît și complicatele controverse juridice amintite au rămas nerezolvate. Tribunalul Suprem a refuzat nu numai să intervină în acest caz, dar și să facă o nouă declarație de poziție asupra acestui subiect. Alcătuit din nouă judecători, acest for suprem de justiție are de spus ultimul cuvînt asupra interpretării codului constituțional și a aplicării prevederilor constituționale în cazuri specifice.

Cazul Farber și altele de acest fel au generat controverse aprinse. Nu toți

Scanned with OKEN Scanner

Identificarea unei singure surse de informații confidențiale le-ar

ziariștii sînt de aceeași părere în această privință, iar, la rîndul lor, judecătorii se contrazic adesea unii pe alții. Instanțele superioare schimbă deciziile tribunalelor ce le sînt subordonate, iar judecătorii Tribunalului Suprem scriu declarații savant articulate ce se contrazic între ele. O hotărîre importantă a Tribunalului Suprem vizînd această dispută a fost luată cu cinci voturi pentru și patru voturi contra. Unii dintre cei mai temperați și mai responsabili ziariști americani s-au alăturat corului de perorații pe această temă.

Lăsînd deoparte ardoarea și retorica însă, este lesne de remarcat faptul că acest gen nou de dispută izvorăște dintr-o tradiție sănătoasă conform căreia drepturile individului se extind, iar o serie de probleme considerate odată drept soluționate se cer reexaminate. Aceste schimbări generează tensiuni a căror eliminare necesită uneori ani de-a rîndul. Iar problema conflictului dintre libertatea presei și cerințele dreptății judiciare este extrem de spinoasă. În acest sens, Charles B. Seib de la *The Washington Post* făcea următoarea observație: „Bătălia continuă dintre tribunale și presă creează frustrare deoarece ambele părți par a avea dreptate. Cum este oare posibilă o asemenea situație? Explicația este că fiecare dintre cele două părți își bazează cel puțin parțial argumentația pe o altă prevedere constituțională, iar prevederile codului constituțional sînt egale ca greutate".

O lungă tradiție

Legile constituționale americane au fost scrise de oameni care se temeau de o putere guvernamentală excesivă. Ei luptaseră un război revoluționar împotriva unei stăpîniri distante și capricioase. Iar acum cînd foștii rebeli clădeau o republică, mulți dintre ei erau ferm hotărîți să păstreze libertățile cîștigate prin luptă.

Această preocupare era atît de pronunțată, încît, în martie 1789, cînd noul cod constituțional american a intrat în vigoare, procesul de elaborare a unor legi menite să impună noi îngrădiri puterii guvernamentale începuse deja. Doar șase luni mai tîrziu, în cadrul primei sesiuni de lucru a primei legislaturi a Congresului Statelor Unite, au fost propuse zece amendamente constituționale. Aceste amendamente au devenit cunoscute drept „Carta drepturilor", dat fiind faptul că tema lor centrală era ocrotirea cetățeanului față de eventualele abuzuri în folosirea puterii de stat. În 1791, „Carta drepturilor" a devenit literă de lege, și ea a continuat să fie pînă astăzi o forță principală a sistemului constituțional american.

Întrucît libertatea de exprimare constituise un subiect de dispută în cursul perioadei coloniale, primul dintre cele zece amendamente a fost consacrat acestei teme. Această lege stabilește că: „Congresul nu va adopta nici o lege vizînd (activitatea) religioasă, sau interzicînd practicarea liberă a acesteia, sau îngrădind libertatea cuvîntului sau a presei..."

Din aceste cîteva cuvinte a evoluat o lungă tradiție al cărei orizont depășește cu mult interzicerea unor restricții legale impuse libertății cuvîntului. Conform interpretării ce i-a fost dată de-a lungul deceniilor, „Primul amendament" a devenit o barieră amplă și relativ eficace împotriva intențiilor de cenzură manifestate la oricare nivel al structurii guvernamentale. Deși ea nu este prezentă în mod explicit, una dintre concepțiile reflectate în prevederile „Primului amendament" este că presa trebuie să funcționeze ca străjer al libertății individului.

Autorii „Cartei drepturilor" se temeau de asemenea de posibilitatea administrării unei judecăți arbitrare celor acuzați de încălcări ale legii; în cursul epocii coloniale, tribunalele administrau adesea pedepse mai curînd decît dreptate. De aceea, ei au formulat „Amendamentul al șaselea", a cărui menire era de a apăra drepturile acuzaților. În această lege stă scris că: „În toate acțiunile de acuzare penală, acuzatul are dreptul la un proces grabnic și accesibil publicului, făcut de un corp imparțial de jurați aparținînd statului sau districtului în care a fost comisă infracțiunea...; (el are dreptul) de a fi confruntat cu martorii acuzării, (de a beneficia) în mod obligatoriu de obținerea unor martori în favoarea sa..."

Întrucît Tribunalul Suprem nu a emis o opinie nouă, cuprinzătoare privind libertatea presei în raport cu cerințele unei judecăți drepte, experții juridici trebuie să recurgă la studierea unor decizii judecătorești trecute care continuă să fie relevante. Hotărîrile Tribunalului Suprem luate începînd din ultima parte a deceniului al șaselea pînă la finele deceniului următor evidențiază două tendințe paralele. Curtea a extins continuu drepturile suspecților supuși unor acțiuni penale, impunînd standarde stricte investigațiilor polițienești și procedurilor penale. În aceeași perioadă, în procesele vizînd acuzații de calomnie, Tribunalul Suprem a decis de obicei în favoarea presei, iar această tendință a stimulat extinderea gazetăriei bazată pe investigații.

Interpretarea legii

Pe măsură ce presa dovedea o tot mai mare temeritate, era inevitabil ca ea să intre mai adesea — și pe căi diferite — în conflict cu instituțiile judiciare. În 1966, spre exemplu, Tribunalul Suprem a hotărît că un criminal care fusese condamnat cu 12 ani înainte avea dreptul la un nou proces, deoarece judecătorul care condusese procesul inițial permisese ca, prin intermediul presei, dezbaterile instanței să fie înconjurate de o atmosferă senzațională. În asemenea condiții, declara curtea, un proces drept este imposibil.

În urma acestei decizii, numeroși judecători ai unor tribunale locale, căutînd să evite probleme similare, au emis ordine judecătorești prin care încercau să limiteze sau să împiedice consemnarea în presă a cercetărilor și a dezbaterilor penale privind anumite infracțiuni pînă cînd aveau să fie anunțate verdictele în cazurile respective. Un astfel de ordin a fost emis de judecătorul principal într-un proces privind o crimă odioasă comisă în statul Nebraska; ulterior, *The Nebraska Press Association* a hotărît să contesteze acel ordin.

Apelul asociației a fost înaintat Tribunalului Suprem în 1976, iar membrii curții au decis în unanimitate că ordinul nu fusese valid — restricțiile impuse presei pe această cale erau prea cuprinzătoare, iar cazul respectiv nu justifica o asemenea măsură. Totuși, Tribunalul Suprem nu a dat un complet

Scanned with OKEN Scanner

putea periclita pe toate

cîştig de cauză presei. Hotărîrea implica totodată că în anumite situaţii un asemenea ordin restrictiv ar putea fi considerat drept necesar şi valid.

Evident, chiar şi Tribunalul Suprem consideră asemenea cazuri drept extrem de dificile. În 1972, printr-o majoritate minimă de voturi, curtea a stabilit un precedent care a fost invocat în cazul Farber şi în alte litigii vizînd presa. Deşi el nu privea un acuzat anume şi nu se asemăna cu procesul intentat în statul New Jersey, cazul judecat de Tribunalul Suprem în 1972 a ridicat o întrebare esenţială — dacă un ziarist poate refuza să depună mărturie în cadrul unei anchete cu juraţi sau al unui proces pe motivul că informaţiile intrate în posesia sa în cursul culegerii ştirilor sînt privilegiate de prevederile „Primului amendament". (În acest caz, autorităţile de poliţie cereau să obţină asemenea informaţii în folosul cercetărilor efectuate de ele). Răspunsul Tribunalului Suprem a fost negativ; el afirma că presa nu dispunea de asemenea drepturi absolute.

Scriind această decizie în numele majorităţii, judecătorul Byron White conchidea că ziaristul are aceeaşi „obligaţie generală a cetăţeanului de a se prezenta în faţa unui colectiv de juraţi sau la un proces". Drept răspuns la argumentul că violarea angajamentului de confidenţialitate ar seca sursele de ştiri, judecătorul Byron White scria următoarele: „De la începuturile ţării noastre, presa a funcţionat fără ca sursele sale de informare să fie ocrotite pe cale constituţională, iar presa a înflorit. Regulile constituţionale existente nu au constituit un obstacol serios în calea creării şi păstrării de către presă a unor surse confidenţiale de ştiri".

Ar fi fost lesne de aşteptat ca White, care este membru al Partidului Democrat şi a fost numit în această funcţie de către preşedintele John F. Kennedy, să urmeze în acest domeniu ceea ce trece drept o linie liberală. Dar judecătorii Tribunalului Suprem se pronunţă adesea contrar aşteptărilor. Opiniile lor sînt prin excelenţă opinii proprii. Judecătorul Potter Stewart, un republican ales pentru Tribunalul Suprem de către preşedintele Dwight D. Eisenhower,

© 1978, by Geoffrey Moss and The Washington Post Co.

s-a pronunţat cel mai adesea în favoarea presei. Într-un alt caz privind sursele de informare ale presei şi soldat cu o decizie bazată pe o majoritate minimă de voturi, White a fost din nou purtătorul de cuvînt al majorităţii, iar Stewart a scris o declaraţie de dezacord care suna ca un articol editorial al ziarului *The New York Times*. „Nu este nevoie de un salt orb de credinţă", scria Stewart, „pentru a înţelege că o persoană care oferă informaţii unui ziarist numai cu condiţia ca identitatea sa să nu fie dezvăluită este mai puţin dispusă să ofere acele informaţii dacă ştie că, în ciuda asigurărilor date de ziarist, identitatea sa ar putea fi de fapt dată în vileag... Rezultatul final, în întregime ostil ‚Primului amendament', este o diminuare a fluxului de informaţii ce pot avea importanţă pentru public".

O tactică eficace

Atîta vreme cît vederile judecătorului Potter Stewart continuă să reprezinte poziţia minoritară a Tribunalului Suprem, reporterii se pot aştepta la dificultăţi în cazurile revizuite de acest for. Avocaţii apărării recurg la orice manevre juridice permise pentru a-şi ajuta clienţii, iar focalizarea atenţiei asupra rolului jucat de presă poate fi o tactică eficace. Curînd după ce Myron Farber a părăsit închisoarea, o persoană acuzată de a fi făcut comerţ ilicit cu stupefiante a apărut în faţa unei instanţe judecătoreşti în oraşul New York. Un mic ziar local, denumit *Kings Courier*, publicase înainte de proces un articol despre traficul de stupefiante în care fusese menţionat acuzatul. Odată început procesul, avocatul apărării a cerut ca autoarea articolului să depună mărturie privind sursa informaţiilor publicate referitor la clientul său. Intenţia sa era de a discredita acuzarea dovedind că cei ce efectuaseră ancheta furnizaseră în mod incorect informaţii privind persoana suspectată. Ziarista a refuzat însă să dezvăluie sursa ei de informaţii, şi a fost condamnată la zece zile de închisoare, sentinţa cerînd totodată plătirea unei amenzi de 250 de dolari.

În climatul actual — în care toate părţile implicate îşi apără cu pasiune poziţiile, invocînd o întreagă varietate de legi federale şi statale — este foarte probabil ca raportul dintre libertatea presei şi cerinţele dreptăţii juridice să continue a fi o problemă extrem de controversată. Un efort de a clarifica această problematică printr-o serie de statute legale adoptate la nivel statal şi menite să ocrotească sursele de informare ale presei s-a dovedit în cele din urmă ineficace, întrucît unele dintre aceste legi au fost supuse cu succes unor contraatacuri în cadrul unor procese.

Asemenea anomalii nu sînt neobişnuite într-o societate pluralistă în care numeroase interese se află în raport de concurenţă şi în care atît legile constituţionale cît şi tradiţia cer ca forţele aflate în concurenţă să fie supuse unor instrumente de verificare şi echilibrare. Libertatea presei şi dreptatea juridică sînt drepturi importante ce se cuvin tuturor cetăţenilor Americii, iar zonele de conflict apărute între ele necesită o soluţionare, realizată treptat, capabilă să le ocrotească pe amîndouă. ◆

Laurence I. Barrett este corespondent principal al revistei Time.

Scanned with OKEN Scanner

În jurul lumii cu

Leonard Ray Teel

A facerile merg bine la *Embotelladora La Victoria*, o unitate de îmbuteliere a firmei *Coca-Cola* aflată în proprietatea lui Don Roberto Ruiz Obregon și situată în orașul Querétaro, la circa 210 kilometri de capitala mexicană.

Căldura soarelui ajută într-adevăr vînzarea produselor, dar, spre deosebire de lucrătorii agricoli, cei 600 de angajați ai fabricii își au asigurate locurile de muncă indiferent de anotimp. *Embotelladora La Victoria* își folosește întreaga capacitate, cele trei agregate de îmbuteliere funcționînd zilnic vreme de două schimburi și producînd în fiecare minut aproape 1500 de sticle conținînd *Coca-Cola*. Introduse în lăzi și transportate pînă la distanțe de 150 de kilometri, în zona platourilor înalte din regiunea centrală a țării, sticlele de *Coca-Cola* sînt vîndute aproape la fel de repede cum sînt produse. Conform registrelor statistice de producție întocmite de fiul lui Ruiz, Federico, în martie 1979, mașinile de îmbuteliat au produs 993 000 de lăzi de băuturi răcoritoare — peste 600 000 de lăzi de *Coca-Cola*, 20 000 de lăzi de *Sanson* (noua băutură nutritivă a firmei, conținînd proteină de zer și extracte naturale de fructe), peste 300 000 de lăzi de *Fanta* (un alt produs al trustului *Coca-Cola*) în mai multe variante aromatice, precum și un suc acidulat de fructe, denumit *La Victoria*, un produs propriu al fabricii Ruiz.

Fabrica lui Ruiz este aclamată drept un model de eficiență, prosperitate și preocupare pentru bunăstarea angajaților. La cartierele generale ale trustului *Coca-Cola* din orașul Atlanta (statul Georgia) au fost de curînd aprobate planurile de asistență menite să faciliteze extinderea operațiilor acestui antreprenor prin deschiderea unei a doua unități de îmbuteliere, ce va fi situată

Scanned with OKEN Scanner

cu circa 50 de kilometri mai aproape de Mexico City. În cei 34 de ani care s-au scurs de la data cînd el a obținut contractul de concesiune pentru această regiune, Ruiz a înaintat cu pași siguri pe calea prosperității. Valoarea actuală a investițiilor sale în fabrica *La Victoria* este apreciată a însuma circa 5 milioane dolari. El s-a străduit totodată să ofere angajaților săi beneficii suplimentare, printre care se numără un centru medical destinat personalului fabricii și un magazin unde aceștia pot cumpăra produse alimentare la prețul de cost al articolelor respective. Treptat, copiii săi, doi fii și o fiică, au preluat o parte a funcțiilor administrative.

Embotelladora La Victoria este una dintre cele 900 de fabrici ale firmei *Coca-Cola* situate în străinătate, care au făcut ca o băutură răcoritoare să devină cel mai cunoscut produs din lume. Conducerea trustului susține că acest enorm imperiu se sprijină pe succesul îmbuteliatorilor săi, care dețin concesiuni independente, investesc propriul lor capital și încheie contracte cu trustul *Coca-Cola* în scopul de a-și asigura numai trei beneficii: o marcă de fabricație cunoscută în întreaga lume, un concentrat (preparat conform unei formule secrete), căruia îmbuteliatorul trebuie să-i adauge propriul său zahăr, și accesul la experiența tehnică și administrativă a trustului.

Pentru a obține o concesiune din partea trustului, omul de afaceri interesat trebuie să convingă conducerea acestuia că el este un cetățean integru și respectat de comunitatea în care trăiește, și că dispune de fonduri suficiente pentru a achiziționa localurile, utilajele și vehiculele necesare, a plăti salariile angajaților săi și, desigur, a cumpăra concentratul amintit (acesta fiind sin-

Scanned with OKEN Scanner

gurul articol pe care trustul îl vinde cu adevărat).

Imperiul *Coca-Cola* se întinde de la unitatea de îmbuteliere din Querétaro pînă la centrala regională pentru nordul Americii Latine din Mexico City, de la cartierele generale ale trustului, situate pe *North Avenue* din Atlanta (orașul în care, în mai 1886, au fost servite, la un chioșc de răcoritoare, primele pahare de *Coke*), pînă la Nairobi și Capetown, de la regiunile de deșert din Egipt și Abu Dhabi (unde au loc experimente agricole subvenționate de trustul *Coca-Cola*) pînă la Belgrad și Moscova (unde, conform unui contract încheiat recent, mult apreciata *Coke* va fi îmbuteliată și vîndută în cursul Jocurilor Olimpice), de la Seoul și Tokio pînă la Manila și în restul zonei Pacificului.

Confederația *Coca-Cola*— o expresie pe care conducerea trustului preferă să o folosească pentru a descrie relațiile cu concesionarii săi din întreaga lume — întrunește un mare număr de oameni cărora succesul le surîde cu mare generozitate. Dintre concesionari trebuie menționat, spre exemplu, Milton Pereira din Campo Grande (Brazilia), care a lucrat la început ca mecanic și și-a demonstrat aptitudinile administrative organizînd producția de capace pentru sticle (denumite coroane), sau Max Schmeling, fostul campion mondial de box la categoria grea, care se numără printre concesionarii din Republica Federală Germania, la fel ca Ernst Lachenmeier din Urbach, al cărui tată a înființat fabrica după ce lucrase vreme îndelungată în comerțul cu fructe, sau L. Yang, care deține drepturi exclusive de concesiune pentru Taivan și a cărui *Taiwan Trading Company* face ca, la fel ca în alte părți ale lumii, *Coca-Cola* să concureze cu succes cu băuturile răcoritoare de proveniență autohtonă. În sprijinul

Eric Meola

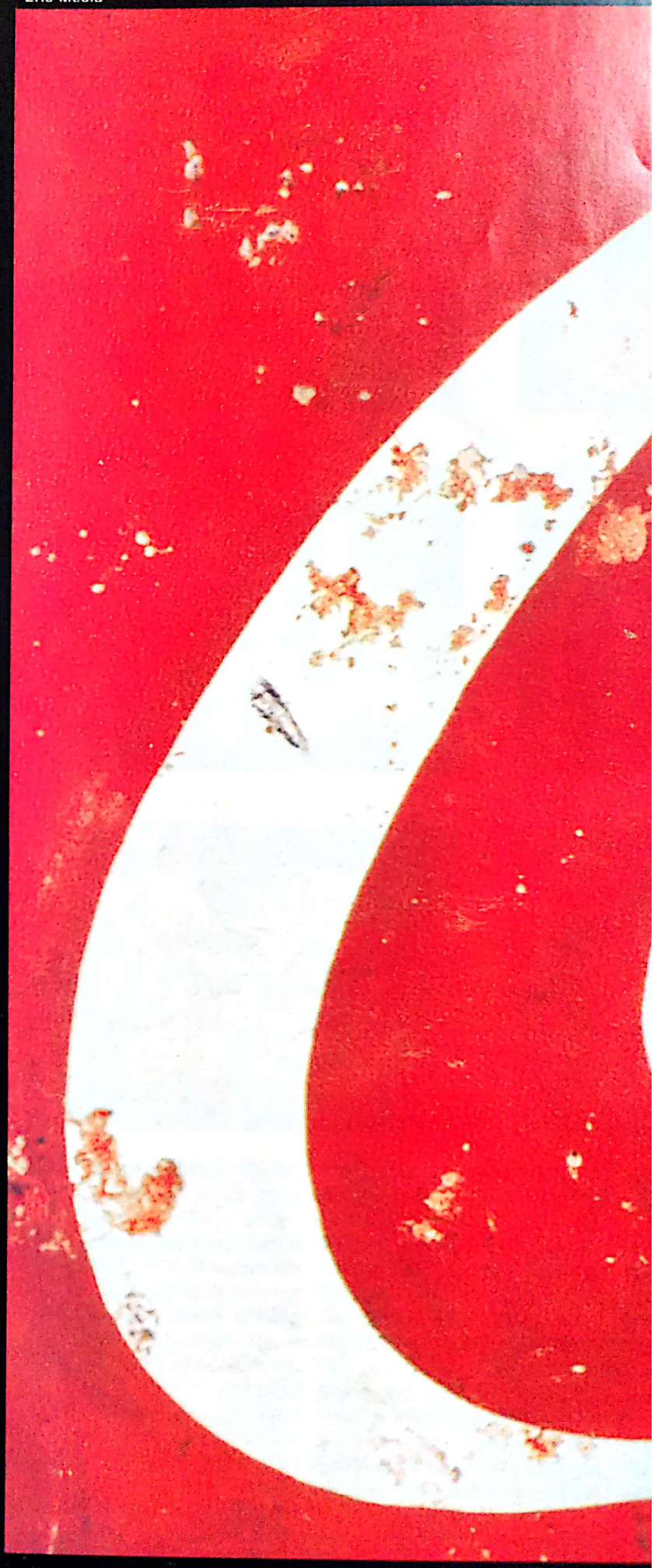

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

concesionarilor săi din întreaga lume, trustul *Coca-Cola* angajează cu titlul de salariaţi permanenţi un mare număr de ingineri şi chimişti, tehnicieni şi experţi în management, şi foloseşte temporar serviciile unor consultanţi în domeniul administraţiei economice. Cîţiva profesori de la *Georgia Institute of Technology*, spre exemplu, au ţinut seminarii la Mexico City, în cadrul cărora, în folosul personalului de conducere al unităţilor din regiune, au fost discutate probleme aparţinînd unor domenii ca administrarea procesului de producţie, marketing sau planificarea financiară.

Programul de cercetări al trustului constituie un foarte important gen de asistenţă, dat fiind faptul că compania intenţionează nu numai să introducă metode mai eficiente de îmbuteliere a băuturilor sale răcoritoare, ci şi elaborarea unor metode de cultivare a regiunilor de deşert, de sporire a producţiei de alimente de proveniență marină şi de purificare a apei (atît în folosul general al localnicilor cît şi în cel al producătorilor de *Coke*). Aceste activităţi aduc laolaltă talente ca Iwa Mura, conducător al aşa-numitului *Coca-Cola Research Institute of Japan*, sau Roberto Goizueta, un inginer chimist care a studiat la Universitatea Yale, a lucrat la început la o unitate de îmbuteliere din Cuba şi a devenit ulterior vicepreşedinte executiv pentru probleme tehnice al trustului şi unul dintre cei mai elocvenţi purtători de cuvînt ai politicii cu orizont mondial urmărită de companie.

În 1978, la conferinţa ţinută în oraşul Atlanta de către *American Institute of Chemical Engineers*, Goizueta a schiţat o serie de coordonate utile pentru navigaţia trustului modern pe apele periculoase ale comerţului internaţional, el reliefînd filozofia conform căreia trustul *Coca-Cola* contribuie la satisfacerea nevoilor social-economice ale ţărilor gazdă. Expusă anterior cu diferite ocazii de către preşedintele companiei, J. Paul Austin, această filozofie a beneficiat acum de pe urma elocvenţei argumentative şi experienţei lui Goizueta.

De cea mai mare importanţă, spunea acesta, este necesitatea unei maximalizări a beneficiilor economice aduse naţiunii gazdă. „O cale de realizare a acestui ţel", continua el, „este aderarea, oriunde este posibil, la principiul proprietăţii autohtone... Cea mai mare parte a profitului generat de vînzările de *Coca-Cola* rămîne în ţara gazdă, iar noi contribuim la baza fiscală locală. De fapt, noi nu ne considerăm a fi o operaţie multinaţională propriu-zisă, ci mai curînd o confederaţie de întreprinderi locale, legate între ele de folosirea aceleiaşi tehnologii, de aceleaşi standarde calitative înalte şi, desigur, de marca de fabricaţie şi de principalul nostru produs, *Coca-Cola*. Urmărirea unor beneficii reciproc avantajoase în contextul unor asocieri pe picior de egalitate cu oamenii de afaceri şi guvernele locale constituie o tendinţă certă pe scena afacerilor internaţionale".

Fenomenele de interdependenţă, un alt aspect accentuat de Goizueta, determină un „nou imperativ pe scena mondială". Goizueta sugera ca marile firme economice internaţionale să studieze în prealabil efectele pe care deciziile lor le-ar

The Coca-Cola Archives

The Coca-Cola Archives

Scanned with OKEN Scanner

putea avea asupra mediului ambiant, așa cum ele sînt obligate adesea să procedeze în Statele Unite.

Explicînd conceptul confederației de întreprinderi locale, Goizueta evidenția posibilitatea „clădirii unei ordini economice mondiale" capabilă să faciliteze cu adevărat „înlăturarea barierelor dintre popoare, diminuarea tensiunilor dintre țări și crearea fundamentului unei păci durabile". Cîteva luni mai tîrziu, trustul *Coca-Cola* a anunțat contractul cu Uniunea Sovietică pentru perioada Jocurilor Olimpice și un contract limitat cu Republica Populară Chineză.

La cartierele generale ale trustului de pe *North Avenue* din Atlanta, cîteva coridoare își croiesc drumul în zigzag între o clădire modernă și așa-numita *Crystal Building*, în care Robert W. Woodruff, cel de al doilea președinte al trustului *Coca-Cola*, și-a creat faima în anii deceniului al treilea și unde acesta a luat hotărîrea de a vinde *Coke* în străinătate. Cu pardoseală de marmoră neagră și străjuit de exemplare înrămate ale cîtorva dintre cele mai renumite produse de reclamă ale companiei, unul dintre aceste coridoare duce la biroul vicepreședintelui Roberto Goizueta.

Unul dintre cei mai proeminenți funcționari superiori de origine străină ai trustului *Coca-Cola*, Goizueta este un bărbat înalt și prezentabil, cu zîmbet pe față și un bun simț al umorului. În cîteva fraze, el explică cu claritate conceptele conform cărora sînt administrate operațiile trustului. „Noi nu sîntem *DuPont* sau *General Electric*. Noi nu sîntem o industrie dominată de marketing. Dat fiind faptul că depindem într-o asemenea măsură de o anumită bază tehnologică — alcătuită din procese fie foarte simple, fie foarte complexe — noi sîntem o companie *orientată* către marketing și utilizînd o tehnologie fundamentală proprie. Așa se face că, pentru noi, transferul de tehnologie este esențial. Dacă nu ne putem transfera tehnologia, noi nu putem funcționa".

Goizueta s-a ținut la curent cu eforturile lui Roberto Ruiz de a produce și desface noul produs denumit *Sanson*, băutura răcoritoare cu proteină de zer, care nu se bucură pretutindeni de succes deoarece este mai greu de făcut să aibă un gust plăcut și pentru că firma care o îmbuteliază trebuie să o și pasteurizeze. În 1978, *Embotelladora La Victoria* a produs 100 000 de lăzi de *Sanson*, iar în anul următor, producția a crescut la circa 250 000. În scopul preparării noilor băuturi cu conținut de proteină, trustul *Coca-Cola* a înființat un centru special de cercetări în domeniul substanțelor nutritive. Prima sticlă de *Sanson* a constituit un pas major în eforturile trustului de a răspunde nevoilor specifice manifestate în țările subdezvoltate.

Tehnicienii trebuiau să găsească o metodă de extragere a conținutului de proteină al reziduurilor procesului de preparare a brînzeturilor. Ei au recurs în cele din urmă la un proces denumit electrodializă chimică. Fluidul rezidual a fost trecut printr-o membrană de material plastic; aplicînd curent electric, ei au declanșat un proces înrudit cu cel de osmoză, proces prin care conținutul proteinic a fost separat de restul fluidului. Rezultatul acestui experiment a fost soluționarea cu succes

© Guy Gillette (Photo Researchers)

Articolele publicitare ale firmei Coca-Cola, reproduse decenii de-a rîndul în întreaga lume, au devenit obiecte de valoare. Destinate chioșcurilor de răcoritoare, oglinzile de felul celei din această fotografie pot fi vîndute astăzi la un preț de multe ori mai mare decît cel inițial. Pagina alăturată: un afiș creat în deceniul al treilea și o tavă ornamentată cu imaginea unei doamne la modă.

Scanned with OKEN Scanner

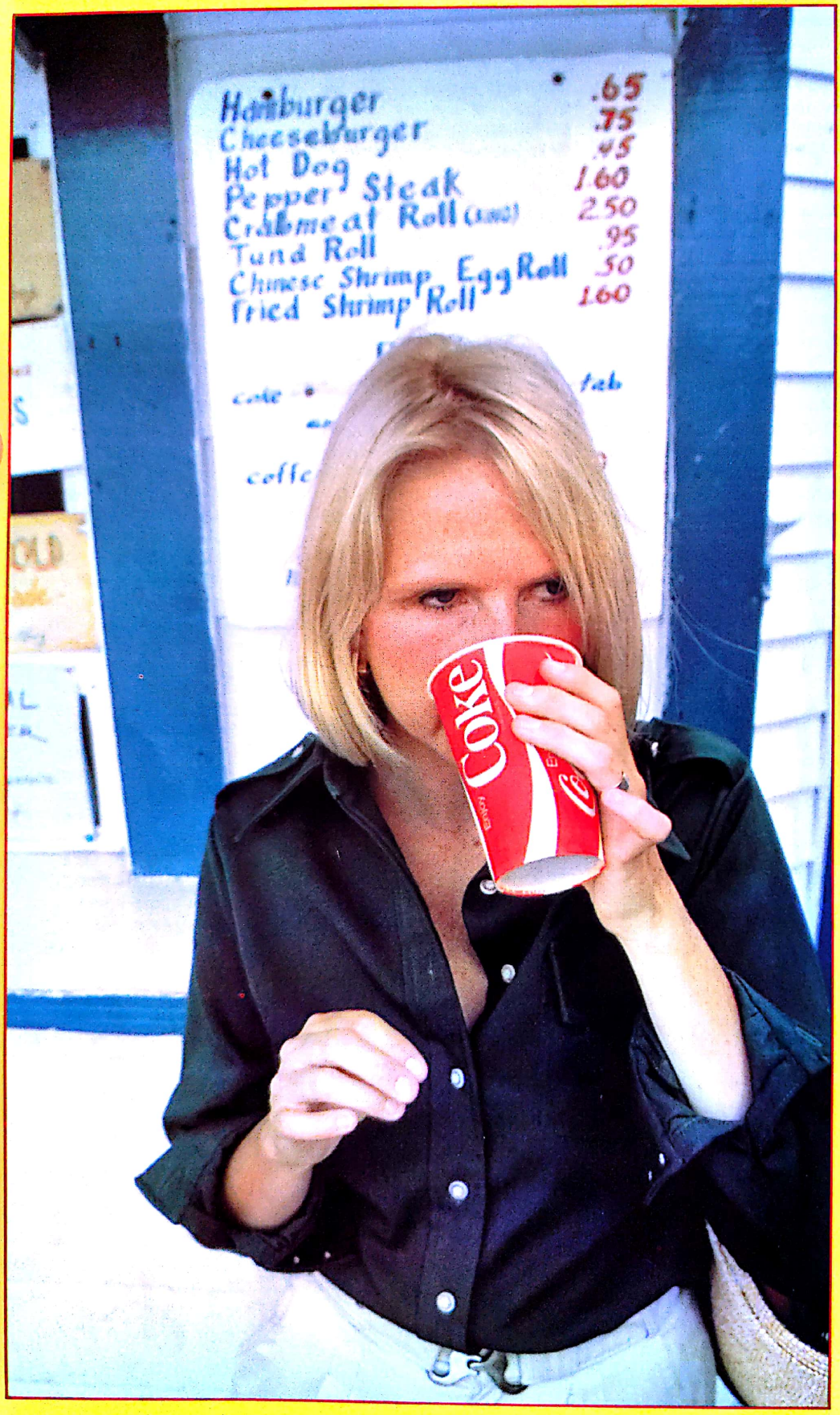

Mike Mazzaschi (*Stock Boston*)

a uneia dintre numeroasele probleme înscrise pe agenda de lucru a lui Roberto Goizueta.

O altă problemă: Cum poți produce *Coca-Cola* pe o insulă din Marea Caraibilor? De unde iei cantitatea de apă necesară? Desigur, poți instala colectoare de apă de ploaie, care nu este sărată. Sau, dacă sapi un puț, obții apă sărată, pe care trebuie apoi să o purifici de conținutul de sare. Tehnicienii trustului *Coca-Cola* au propus un proces similar cu cel de separare a proteinei de zer, cunoscut drept osmoză inversă. ,,Apa este trecută printr-o membrană semipermeabilă'', explică Goizueta, ,,care reține sarea''. Metoda era bună, dar problema nu era încă rezolvată. ,,A purifica un litru de apă pe oră, sau un litru pe zi este foarte ușor'', continuă Goizueta. ,,Dar a face același lucru cu sute de mii de litri de apă, folosind procesul osmozei inverse, nu este o treabă deloc ușoară. Iar dacă nu ai apă potabilă, nu poți avea o fabrică de *Coca-Cola*''. Soluția a constat în înființarea unei companii subsidiare, *Aqua-Chem, Inc.* din orașul Milwaukee, al cărei personal însumează 1900 de angajați ce lucrează în multe părți ale lumii (numărul total de angajați al trustului *Coca-Cola* în sine se cifrează la 36 000).

În Mexic, utilajele lui Roberto Ruiz produc individual între 340 și 600 de sticle pe minut. Japonezii însă, care au început să îmbutelieze *Coke* doar după Al Doilea Război Mondial, doreau să atingă un ritm de producție de 2000 de sticle pe minut, sau 120 000 pe oră. La o asemenea viteză a procesului de îmbuteliere, sticla urma să fie supusă unei presiuni

Scanned with OKEN Scanner

mult mai mari în faza finală a aplicării coroanelor. „Problema consta în obținerea unei sticle cu o rezistență extrem de mare", spune Goizueta. „A trebuit să pornim de la început și să obținem nisip silicios de o calitate corespunzătoare. Odată mărită rezistența sticlei, toate unitățile de îmbuteliere puteau să producă într-un ritm extrem de rapid". Tehnicianul japonez care a contribuit în mare măsură la această îmbunătățire a fost Iwa Mura, pe atunci director tehnic al companiei *Coca-Cola-Japan*. Numărul fabricilor care îmbuteliază într-un ritm atît de rapid este încă mic; una dintre ele se află în Coreea de Sud, alta în Tailanda. Dar tehnologia generală a procesului de fabricare a sticlei este transmisă adesea țărilor subdezvoltate, mai ales în cazul în care o asemenea țară nu dispune de mijloace de fabricare a sticlei obișnuite, de culoare verde. „În Africa", explică în continuare Goizueta, „pentru a înființa o unitate de îmbuteliere, a trebuit adesea să mobilizăm tot felul de antreprize locale — firme de construcții, companii de transport, fabrici de sticlă etc.".

În Argentina, dificultatea consta în obținerea unui gaz carbonic de bună calitate. „O posibilitate era colectarea bioxidului de carbon rezultat în procesul de producere a melasei de trestie de zahăr", își amintește Goizueta. „Dar această operație s-a dovedit a fi dificilă, iar mirosul melasei și gustul băuturii *Coca-Cola* nu se împacă prea bine". Soluția a fost construirea unei mici fabrici producătoare de gaz carbonic, capabilă să furnizeze anual cantitatea necesară pentru 50 000 de lăzi de *Coke*. „Dar acesta a fost un proiect demonstrativ. Noi nu construim asemenea fabrici. În consecință, am propus celor interesați să construiască o astfel de unitate cu o capacitate mare de producție, angajîndu-ne să cumpărăm gazul carbonic produs".

O altă problemă ce se cerea rezolvată era cum să îmbuteliezi *Coke* în conserve de metal dacă nimeni nu este dispus să investească în construirea unei fabrici de conserve. „Aceasta constituie o noutate în străinătate, unde oamenii nu sînt obișnuiți cu băuturi răcoritoare astfel îmbuteliate", spune Goizueta. Soluția a fost încheierea unor contracte de „antrepriză mixtă". „Noi oferim terenul, construcția și utilajul", explică el. „Compania locală fabrică produsul, iar noi îl cumpărăm".

În Europa Răsăriteană, trustul *Coca-Cola* promovează relațiile comerciale dintre Est și Vest aplicînd formula enunțată de președintele societății, J. Paul Austin, în publicația *Journal of the U.S. — U.S.S.R. Trade and Economic Council*: „Un sistem sănătos de relații comerciale depinde de bunăvoință, respect reciproc și o cunoaștere reciprocă a capacității, atitudinii și obiectivelor partenerilor comerciali". Goizueta observă că au fost deja înregistrate unele succese pe tărîmul schimburilor tehnologice cu țările est-europene, unde activitatea economică este controlată de către stat. Un exemplu în acest sens îl constituie eforturile trustului *Coca-Cola* de a stabili standarde sanitare uniforme pentru industria alimentară, în Iugoslavia de pildă.

„Din nou", adaugă el, „aici nu este vorba de acțiuni altruiste. Acesta constituie un mod de a asigura concesionarilor noștri o poziție favorabilă. Efectul final este că trustul *Coca-Cola* este probabil cea mai adaptabilă companie economică existentă. Noi nu desfacem un produs de importanță majoră. Noi vindem o băutură răcoritoare foarte bună. Noi funcționăm prin intermediul concesionarilor noștri, cărora nu putem să le dăm ordine, dar pe care trebuie să învățăm a-i conduce în mod eficace".

Fabrica lui Roberto Ruiz din Querétaro se află sub jurisdicția așa-numitului *Americas Group for the United States and Latin America* a trustului *Coca-Cola*. Conducătorul acestei ramuri a trustului, care coordonează activitatea a 240 de unități productive într-o zonă geografică în care consumul de *Coca-Cola* continuă să crească vertiginos, este Donald R. Keough, un expert în marketing și publicitate și un om cu o îndelungată experiență economică acumulată în industria alimentară. El studiază permanent cele mai mari piețe de desfacere ale trustului *Coca-Cola* în America Latină, care sînt Brazilia (unde, în perioada 1977 — 78, concesionarii trustului au investit un total de peste 90 milioane dolari în noi mijloace de producție) și Mexicul.

„Roberto Ruiz", spune Keough, „constituie un model pentru producătorii de *Coca-Cola* din întreaga lume. El se bucură de succes, progresează continuu și instruiește localnici. Pe vremea cînd *Coca-Cola* își extindea piețele de desfacere, el nu era un om avut. El dispunea de un *oarecare* capital... pe care și l-a sporit printr-o mică antrepriză de îmbuteliere aflată în proprietatea sa... Astăzi, 30 de ani mai tîrziu, el este un capitalist și un cetățean de vază și responsabil al comunității sale. Fabrica sa este o firmă mexicană, condusă de mexicani, care îi ajută pe alți mexicani și sînt mîndri de asocierea lor cu trustul *Coca-Cola*".

„Producția de *Coca-Cola* se află în mîinile unor oameni care locuiesc în întreaga lume", adaugă Keough. „Iar angajații noștri sînt cel mai adesea oameni născuți în țările în care ei lucrează. Se poate întîmpla să trimitem un francez în Japonia... Ceea ce vreau să accentuez însă este că influența americană este absolut inexistentă".

Analiștii din Atlanta știu că Mexicul este una dintre puținele piețe de desfacere străine unde consumul de băuturi răcoritoare pe cap de locuitor reprezintă mai mult de o jumătate din cel înregistrat în Statele Unite; ei au fost martorii unei creșteri a vînzărilor de *Coca-Cola* în Mexic în valoare de peste 15 la sută în 1977 și 20 la sută în 1978; și ei știu că populația acestei țări continuă să crească.

Recent, Roberto Ruiz a fost întrebat care este secretul succesului său. El a răspuns că nu are nici un secret. „Principalul lucru", spunea Ruiz, „este să-ți iubești munca și să nutrești dorința de a face o treabă bună". ◆

Leonard Ray Teel face parte din colectivul de redacție al ziarului The Atlanta Journal.

Scanned with OKEN Scanner

NUMĂRAREA POPULAȚIEI

Recensămîntul — un barometru al dinamicii fenomenelor sociale și economice și un mijloc de detectare a problemelor latente

Arnold Sawislak

În aprilie 1980, Statele Unite vor efectua cel de al 20-lea recensămînt complet din istoria țării. Această gigantică operație, care va necesita munca a peste 270 000 de persoane și va costa cel puțin 900 de milioane de dolari, are o tradiție aproape egală în vechime cu însăși națiunea americană. Iar astăzi, importanța datelor de recensămînt pentru buna funcționare a statului este mai mare chiar decît în 1787, cînd autorii codului constituțional american au prevăzut necesitatea efectuării unor asemenea statistici periodice.

Efectuarea recensămîntului intră în competența guvernului federal, dar succesul acestei operații depinde în mare măsură de concursul cetățenilor. Mulțumită acestei cooperări, recensămîntul devine un inventar unic al populației și proprietăților, un barometru al dinamicii fenomenelor sociale și economice și un mijloc de detectare a problemelor latente.

Prevederile privind recensămîntul au fost incluse în codul constituțional în două scopuri: pentru a fi garantată o distribuire dreaptă a mandatelor pentru Camera Reprezentanților și pentru a fi asigurată echitatea impunerilor fiscale. Culese o dată la zece ani (primul recensămînt a avut loc în 1790), aceste date au fost într-adevăr folosite în scopul satisfacerii acestor două imperative.

În ultima vreme însă, recensămîntul a căpătat o importanță mult mai mare. Funcțiile multiple pe care acesta trebuie să le îndeplinească în cazul unei națiuni care ocupă aproape un continent întreg și ale cărei interese pe plan internațional vizează toate regiunile lumii nu ar fi putut fi preconizate de către cei care au conceput un sistem de guvernămînt pentru 13 foste colonii britanice al căror țel principal era supraviețuirea.

Astăzi, statul folosește datele de recensămînt pentru a aloca fonduri în valoare de miliarde de dolari. Atît statul cît și economia particulară folosesc aceste date în alcătuirea prognozelor privind dezideratele viitoare pe tărîm social și economic și în scopul detectării tendințelor demografice. Importanța acestor informații a devenit atît de mare, încît, începînd cu anul 1985, statul intenționează să efectueze recensăminte la fiecare cinci ani.

Recensămîntul din 1790 a fost efectuat sub supravegherea Departamentului de Stat și cu concursul unui număr de 600 de funcționari federali de poliție și a costat 44 000 de dolari, sau 1,1 cenți pentru fiecare persoană înregistrată. Recensămîntul din acest an va necesita participarea majorității celor 7000 de angajați permanenți ai așa-numitului *Bureau of the Census*, care face parte astăzi din Departamentul Comerțului, ca și a unui număr de circa 265 000 de salariați temporari, care vor fi folosiți în perioada de vîrf, cu o durată de cîteva luni, a acestei enorme operații statistice. Costul acestui recensămînt se va ridica la circa patru dolari pentru fiecare persoană înregistrată, el fiind de patru ori mai mare decît în cazul ultimului recensămînt.

Prin intermediul recensămîntului este stabilit numărul total al populației Statelor Unite și sînt obținute totodată informații detaliate privind domiciliul, vîrsta, sexul, venitul, profesia, originea etnică, felul locuinței, consumul de energie, mijloacele de transport necesare, starea generală a sănătății, pregătirea profesională, situația militară și starea civilă a fiecărui cetățean american. Astfel, datele obținute prin recensămînt întocmesc o detaliată descriere statistică a întregii națiuni.

Finanțarea a 107 programe federale necesită date statistice obținute prin recensămînt, iar sumele alocate de guvernul federal pe baza acestor date se cifrează anual la circa 50 de miliarde de dolari. Tot în conformitate cu datele de recensămînt, o parte a fondurilor create prin impozite federale — cifrată în prezent la 7,6 miliarde de dolari — este restituită statelor și localităților țării. În sfîrșit, programele de învățămînt general, instruire profesională specializată și aparținînd altor cîteva domenii sînt subvenționate conform acelorași criterii demografice.

La rîndul lor, statele federației americane folosesc datele de recensămînt în distribuirea mandatelor pentru forurile lor legislative și în procesul de alocare a fondurilor destinate instituțiilor de învățămînt, șoselelor și centrelor de agrement. Așa se face că datele statistice privind populația sînt urmărite și examinate cu mare atenție atît de către instituțiile de stat cît și de către cetățenii care beneficiază direct de pe urma programelor finanțate de stat.

Datele de recensămînt au de asemenea o mare însemnătate pentru sectorul particular. *The Bureau of the Census* efectuează cu regularitate recensăminte limitate la anumite domenii de activitate, precum agricultura sau meșteșugurile, dar datele furnizate pe această cale nu oferă oamenilor de afaceri informațiile dorite privind potențialul pieților lor de desfacere. Rezultatele recensămîntului general oferă răspunsuri com-

Scanned with OKEN Scanner

plete în acest sens, iar şi mai utile sînt rapoartele detaliate publicate ulterior de către *Bureau of the Census*, studii care definesc cu exactitate condiţia materială şi celelalte caracteristici ale populaţiei.

Trebuie menţionat însă faptul că nici oficialităţile de stat, nici oamenii de afaceri particulari nu pot obţine nici un fel de informaţii privind un cetăţean anume. Legile federale interzic instituţiei *Bureau of the Census* să furnizeze orice informaţii de acest fel.

Garantarea caracterului confidenţial al informaţiilor acumulate prin recensămînt asigură concursul indispensabil al cetăţenilor la efectuarea acestor operaţii statistice. *The Bureau of the Census* întocmeşte rapoarte însumînd mii de pagini de informaţii cu caracter general şi le pune la dispoziţia oricărei persoane care doreşte să le examineze, dar investeşte totodată un efort considerabil şi cheltuieli substanţiale în scopul de a păstra în secret identitatea furnizorului de date personale.

• • •

Dorinţa cetăţenilor de a contribui la succesul operaţiilor de recensămînt este de o importanţă vitală pentru *Bureau of the Census*, care nu dispune nici de timpul, nici de resursele necesare unei verificări a informaţiilor furnizate de milioane de persoane. Amploarea acestor operaţii şi constrîngerile de ordin temporal fac ca încrederea reciprocă între stat şi cetăţean să constituie un factor esenţial.

De aceea, instituţia *Bureau of the Census* este îngrijorată de faptul că agenţiile care efectuează sondaje de opinie publică au înregistrat în ultima vreme o aversiune crescîndă a populaţiei faţă de întrebările ce solicită comunicarea opiniilor personale şi un tot mai mare sentiment de suspiciune faţă de investigaţiile întreprinse de către stat. Cu toate acestea, instituţia de resort îşi bazează speranţele de succes pe o amplă campanie publicitară, precum şi pe înalta conştiinţă civică şi dorinţa de progres ce caracterizează naţiunea americană.

Recensămîntul din acest an va necesita concursul populaţiei într-o măsură mai mare decît oricare dintre cele precedente. Pentru prima oară, statul va cere cetăţenilor să se autonumere. Între anii 1790 şi 1970, recensămintele generale au fost efectuate prin intermediul unui personal special instruit care trebuia să meargă din casă în casă pentru a intervieva direct locuitorii acestora. Persoanele care făceau acest lucru trebuiau uneori să întreprindă călătorii lungi pentru a culege datele cerute în regiuni greu accesibile şi locuite de foarte puţini oameni.

Cu zece ani în urmă, *The Bureau of the Census* a întreprins o vastă acţiune experimentală ce consta în distribuirea şi colectarea ulterioară a chestionarelor destinate recensămîntului prin intermediul poştei. Chestionarele au fost expediate unui număr de 41 de milioane de familii ce locuiau în marile zone urbane ale ţării, iar, odată completate, ele au reintrat în posesia instituţiei de recensămînt în proporţie de 87 la sută, ceea ce a dovedit că această metodă este practicabilă. În anul 1980, aproape 90 la sută din cele aproximativ 86 de milioane de familii americane vor fi intervievate prin intermediul chestionarelor trimise prin poştă.

Dar şi de data aceasta vor fi efectuate o serie de interviuri directe, chiar în zonele în care chestionarele vor fi fost trimise prin poştă. Funcţionarii biroului de recensămînt vor căuta să se asigure că fiecare dintre familiile celor 250 000 de zone de recensămînt vor completa chestionarele, iar ei vor trebui să ia legătură telefonică sau directă cu cei care nu vor fi expediat formularele, sau le vor fi completat greşit.

De fapt, recensămîntul propriu-zis este precedat de un recensămînt al locuinţelor, care a început cu mult înainte de 1 aprilie 1980. Astfel, biroul alcătuieşte mai întîi liste ale tuturor locuinţelor aflate în folosinţă în Statele Unite.

Colectarea celorlalte date este apoi efectuată pe baza acestor liste. Odată acumulate datele despre toţi locuitorii caselor sau apartamentelor înregistrate în prealabil, formularele, a căror greutate totală va fi probabil de 4000 de tone, vor fi trimise centrelor de evaluare statistică.

• • •

Pe lîngă faptul că biroul este dispus să folosească metode cu totul noi pentru a-şi duce la îndeplinire proiectele, el se deosebeşte de multe alte instituţii de stat prin faptul că publică propriile sale neajunsuri, acestea privind uneori chiar ţelul său principal, anume, alcătuirea unei evidenţe complete a populaţiei.

După recensămîntul din 1970, biroul a anunţat că analiştii săi ajunseseră la concluzia că 5,4 milioane de americani fuseseră omişi în cursul procesului de acumulare a datelor. Această cifră reprezintă aproximativ 2,5 la sută din totalul populaţiei Statelor Unite. Un motiv de îngrijorare îl constituie faptul că aceste erori vin în bună parte în detrimentul grupurilor minoritare. Demografii apreciază că recensămîntul a omis 7,7 la sută din populaţia neagră a Statelor Unite, fapt care a adus cu sine un dezavantaj financiar pentru regiunile cu o populaţie neagră numeroasă. Maynard Jackson, primarul oraşului Atlanta (statul Georgia), aprecia, spre exemplu, că municipiul său a pierdut în urma erorilor de recensămînt aproximativ 12 milioane de dolari pe care le-ar fi primit altfel sub formă de subvenţii federale.

Datorită importanţei aspectelor financiare, biroul se va bucura probabil de data aceasta de un mai mare ajutor din partea comunităţilor şi a conducătorilor acestora, care vor contribui la realizarea unei înregistrări mai complete a grupurilor minoritare. De asemenea, biroul însuşi a creat un grup de specialişti, aproximativ 200 de bărbaţi şi femei, care vor încuraja conlucrarea comunităţilor minoritare cu funcţionarii biroului de recensămînt.

• • •

Datorită faptului că chestionarele sînt astfel alcătuite pentru a fi completate de către un singur membru al familiei, probabil că mulţi americani nici nu vor vedea un asemenea formular. În toate

Scanned with OKEN Scanner

comunitățile, în afara celor extrem de mici, cinci din șase familii vor primi o versiune abreviată a chestionarului standard, aceasta putînd fi completată în aproximativ 15 minute. Fiecare a șasea familie va primi formulare mai detaliate, a căror completare va necesita pînă la 45 de minute.

Versiunea prescurtată a formularului cere date privind numele, sexul, rasa, originea etnică și starea civilă a fiecărui membru al familiei. Restul întrebărilor privesc locuința — tipul, mărimea, starea, dreptul de proprietate și valoarea.

Pe lîngă aceste întrebări, versiunea completă a chestionarului cuprinde puncte referitoare la felul în care este utilată locuința (instalații de apă, încălzire și condiționare a aerului), sursele energetice ale acesteia, numărul și felul automobilelor folosite de membrii familiei, plăți de închiriere sau cumpărare și suma impozitelor de proprietate. Chestionarul conține în plus o serie de întrebări privind fiecare membru al familiei, și anume, detalii privind originea etnică a acestora, experiența militară, starea sănătății, profesia, sursele și valoarea totală a venitului și mijloacele de transport folosite pentru a ajunge și a se întoarce de la locul de muncă.

• • •

În afara datelor ce vor popula probabil almanahurile viitorilor cinci ani, demografii arată interes unui alt gen de informații ce vor putea fi deduse în urma recensămîntului din 1980.

Desigur, o serie de informații grăitoare pot fi obținute studiind registrele ce consemnează nașterile, decesurile, imigrările, autorizațiile de construcție și emiterea diferitelor genuri de licențe. Asemenea surse de informații nu pot oferi însă o imagine completă a unei națiuni în care cetățenii sînt liberi să-și schimbe oricînd locul de muncă și reședința și pot vinde sau cumpăra proprietăți funciare sau de alte genuri fără o autorizație specială, sau, în cele mai multe cazuri, fără știința vreunei instituții de stat.

Biroul de recensămînt însuși nu poate emite decît prognoze aproximative asupra cifrelor ce vor reprezenta populația Statelor Unite în 1980. Una dintre aceste prognoze operează cu cifra totală de 222 milioane de locuitori; alte prognoze, care iau în considerație factori ca natalitatea, mortalitatea și numărul imigrărilor, plasează această cifră probabilă între 220 și 224 de milioane. Specialiștii reușesc să prevadă anumite tendințe demografice, dar se folosesc de rezultatele recensămîntului pentru a verifica sau a corecta asemenea prognoze. Iată cîteva dintre aceste tendințe:

• Natalitate: După ultimul război mondial, în America a avut loc un *baby boom*, o creștere vertiginoasă a numărului nașterilor — de la 2,9 milioane în 1945 la 4,3 milioane în 1957. În jurul anului 1975, această cifră scăzuse sub trei milioane, ea crescînd apoi din nou și treptat în anii următori. Aceste date sînt de o importanță vitală pentru planificarea capacității instituțiilor de învățămînt. La fel de importantă pentru capacitatea sistemului de asistență medicală și cea a pieții locurilor de muncă este creșterea numerică și procentuală a populației vîrstnice.

• Familie: Mărimea familiei americane a oscilat de-a lungul timpului în funcție de situația economică și de alți factori; odată cu răspîndirea largă a mijloacelor anticoncepționale însă, ca și cu apariția unor noi idealuri privind stilul de viață, prognozele emise pe baza evaluării celor petrecute în trecut își pierd valabilitatea. Numărul divorțurilor, spre exemplu, a crescut considerabil, dar experții nu pot spune cu siguranță în ce măsură acest fapt constituie un indiciu al instabilității familiei americane. Astfel, un expert aprecia că 38 din fiecare 100 de căsătorii sfîrșesc prin divorț; 29 dintre cazurile de divorț însă duc la recăsătorii. Această ultimă observație modifică desigur situația, ea fiind în același timp greu de documentat prin cercetarea evidențelor oficiale.

• Dinamica demografică: Despre americani se spune că sînt un popor care s-a mutat cu timpul din regiunile rurale în cele urbane. Recensămintele efectuate în trecut au confirmat această generalizare. Experții sînt însă de părere că migrarea către orașe se produce astăzi mult mai lent, sau a luat chiar sfîrșit. În 1960, aproape 70 la sută din populația Statelor Unite locuia în zone urbane, numărul celor ce domiciliau în orașe fiind egal cu cel al populației suburbane. În 1970, locuitorii zonelor urbane reprezentau 73 la sută din totalul populației americane, suburbiile cîștigînd de data aceasta locuitori în detrimentul orașelor propriu-zise. În ultima vreme, migrarea în sens invers, către zonele rurale, constituie un subiect mult discutat, iar recensămîntul din 1980 va reflecta desigur această nouă tendință.

• Rasă și origine etnică: Recensămîntul din 1970 a înregistrat un număr de 22,8 milioane de negri, cifră ce reprezintă 11 la sută din populația totală a Statelor Unite. Luînd însă în considerare omisiunile amintite, experții apreciază că această cifră se apropie sau depășește chiar 12 la sută. Pe lîngă aceasta, recensămîntul din 1970 nu a putut furniza date referitoare la numărul locuitorilor de origine latino-americană, iar liderii acestui grup minoritar afirmă că populația hispano-americană a Statelor Unite este aproape la fel de numeroasă ca cea neagră. Studiile statistice efectuate în 1977 apreciau că negrii și cetățenii de proveniență latino-americană reprezentau 12 și respectiv 11,3 la sută din populația Statelor Unite.

Acestea sînt cîteva dintre domeniile în care recensămîntul din acest an va oferi americanilor date exacte despre propria lor națiune.

În cartea sa referitoare la recensămîntul din 1970, Ely J. Kahn Jr. rezuma concludent importanța rezultatelor acestuia:

„(Aceste date) constituie cele mai potrivite măsuri etalon pentru unele dintre calitățile și neajunsurile națiunii noastre... Recensămîntul... rămîne cel mai bun mijloc de a constata, la intervale de zece ani, fie și numai din punct de vedere cantitativ, unde, ce și cine sîntem". ◆

Arnold Sawislak este redactor principal al biroului din Washington al agenției de știri United Press International.

Scanned with OKEN Scanner

CONTACTE

Relaxatul nostru telespectator s-ar putea legăna acompaniat de ghitara lui Charlie Byrd sau purtat de crescendourile de pian ale Aliciei Schachter – doi instrumentiști despre care puteți citi în paginile acestui supliment al Sintezei. Faptul că el se leagănă într-un fel cam neobișnuit se datorează creativității umoristice a lui Niculae Așciu, pe care îl întîlniți în articolul ce urmează.

Niculae Așciu

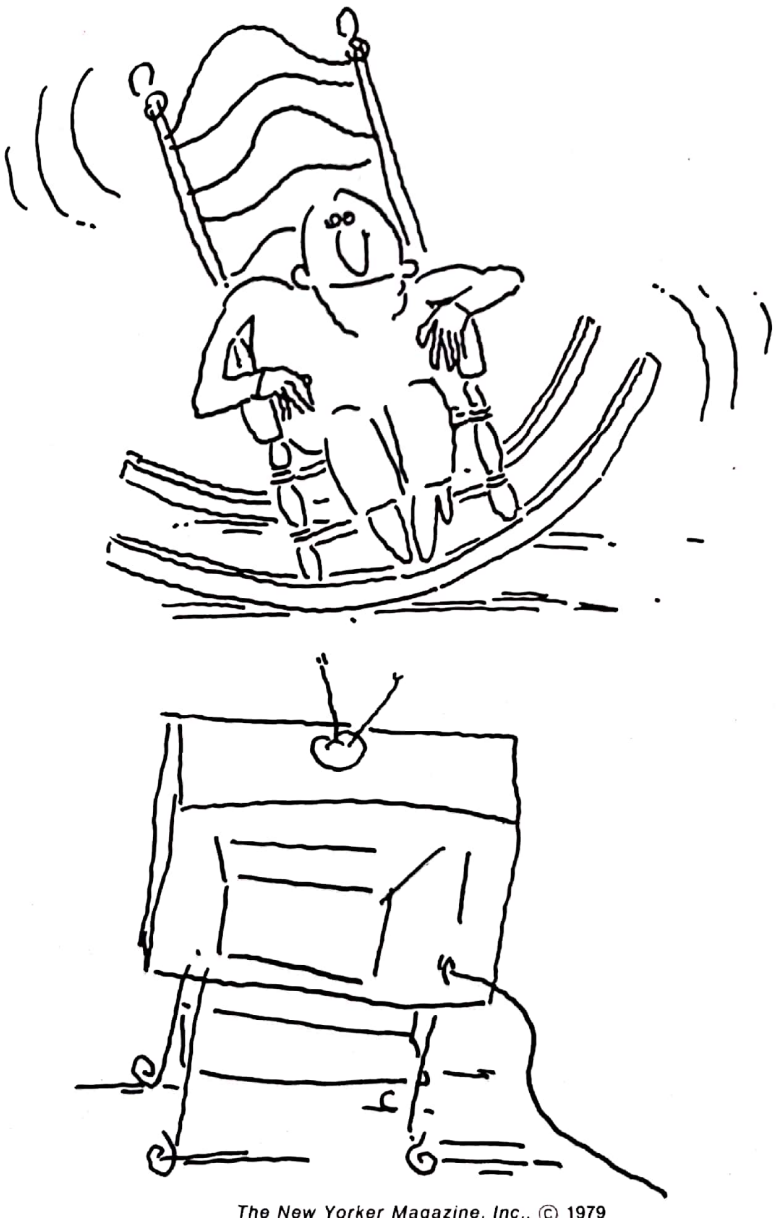

The New Yorker Magazine, Inc., © 1979

Scanned with OKEN Scanner

LARRY KLEINMAN

CARTOONING

PENTRU NICULAE AȘCIU, O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

Într-o zi toridă din vara anului 1971, Niculae Așciu a sosit la New York cu 700 de dolari în buzunar și însoțit de soția și fiul său, un băiețel în vîrstă de patru ani. El nu putea vorbi deloc englezește și nu avea de lucru. Viitorul său își trăgea șansele de succes din simpla sa convingere că el era un caricaturist bun, ale cărui desene meritau să fie publicate în cele mai prestigioase ziare și reviste. În consecință, el a făcut prompt o vizită la redacția ziarului *The New York Times*, considerat de multă lume drept cel mai bun cotidian american.

De-a lungul ultimilor cîțiva ani, desenele umoristice ale românului Niculae Așciu (el s-a născut la Cernavodă) au devenit un ingredient de nelipsit al ziarului *The New York Times,* Așciu fiind azi cel mai adesea publicat ilustrator al acestui cotidian. Mai mult decît atît, creațiile sale umoristice și-au făcut loc în paginile unor reviste ca *Time, Newsweek* și *The New Yorker,* aceasta din urmă fiind de multe decenii cel mai prestigios debușeu al autorilor de caricaturi.

Succesul profesional al acestui artist este cu adevărat remarcabil, dar nu atît de surprinzător, dacă luăm în consideratie trecutul său. Tatăl său, Ștefan Așciu, era profesor de desen, iar mama sa, Florica, lucra ca designer. ,,Am crescut cu impresia că întreaga lume desena'', își amintește el. ,,Eu însumi desenez de cînd mă știu, iar caricaturile m-au interesat întotdeauna''.

Așciu și-a petrecut copilăria la Cernavodă, pe atunci o localitate rurală cu circa 5000 de locuitori. Apoi, în 1958, Niculae, mama și fratele său s-au mutat la Brașov. El se hotărîse deja să devină artist plastic, iar în 1961 s-a dus la București pentru a se înscrie la facultatea de specialitate a Institutului Pedagogic. Aici, el a petrecut patru ani studiind toate genurile de artă plastică, dar curînd, în cuvintele sale, ,,știam deja că ceea ce doream să fac era să desenez caricaturi''.

În 1964, după absolvire, Așciu a obținut un post de profesor de desen la un liceu din Constanța și a început imediat să ofere caricaturi ziarelor locale și unor publicații tipărite în capitală.

,,O vreme'', spune el, ,,treaba a mers bine. ,,În următorii cîțiva ani am publicat sute de desene și am lucrat totodată la o serie de expoziții realizate de stat și vizînd turismul''. În cele din urmă însă, el a început să nutrească

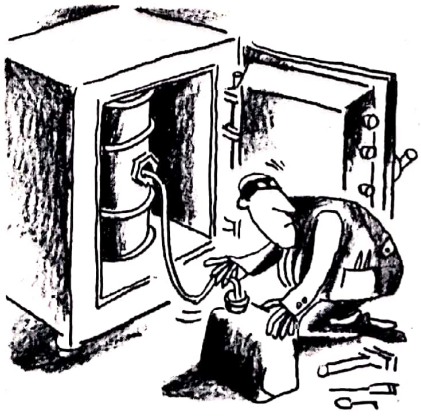

Scanned with OKEN Scanner

Aşciu pe scara de acces a unei staţii de metrou din New York.

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Arin

The New York Times © 1979

Scanned with OKEN Scanner

„...caricaturistul adună material pe o cale mai mult sau mai puțin subconștientă"

sentimentul că încetase să evolueze ca artist și că „ziarele arătau din ce în ce mai puțin interes lucrărilor mele". „Autorii de articole și rubrici pe care redacțiile îi preferau scriau texte din ce în ce mai lungi, ocupînd întregul spațiu disponibil, și devenea tot mai greu să publici caricaturi".

În consecință, împreună cu soția sa, Elena, și fiul lor, Bogdan, Așciu a părăsit România. Ei au locuit întîi, vreme de circa un an, în Republica Federală Germania. „Aceasta a fost pentru mine o perioadă productivă", spune el. „Am publicat caricaturi în ziare cu circulație națională publicate la Viena și Frankfurt. De asemenea, am proiectat cîteva expoziții industriale. Această muncă — și experiența acumulată lucrînd la expozițiile pe care le făcusem în România — m-au ajutat să găsesc de lucru mai tîrziu, în Statele Unite".

Așciu a sosit la New York la 18 iulie 1971 și și-a îndreptat imediat pașii către redacția ziarului *The New York Times* — o primă vizită care ar fi putut rămîne fără rezultat dacă proaspătul imigrant nu s-ar fi întîlnit din întîmplare cu un compatriot.

„Luasem cu mine o mapă cu cîteva desene", își amintește Așciu, „pe care intenționam să i le arăt conducătorului secției de grafică. Nevorbind deloc englezește, mă chinuiam să-i explic portarului ce vroiam cînd a apărut un alt român, Eugène Mihaesco*, care lucra la *Times*".

„El m-a condus în secția de grafică, dar acolo am aflat că șeful secției se dusese să ia masa de prînz. Am fost sfătuit să las acolo desenele, cu asigurarea că șeful secției avea să le vadă".

„Eu însă mă temeam să mă despart de singurele desene pe care le aveam pe vremea aceea. Mă îndreptasem deja, cu mapa la subțioară, spre ușă, cînd Eugène, din fericire, m-a oprit și m-a

*Un articol despre graficianul Eugène Mihaesco și opera sa a apărut în suplimentul Numărului 33 al revistei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Niculae Aşciu

convins să fac ceea ce fusesem sfătuit de colegii lui".

Cei 700 de dolari apropiindu-se de sfîrşit, Aşciu s-a angajat ca şofer şi grădinar al unui om de afaceri care locuia într-o suburbie newyorkeză. Împreună cu familia sa, el locuia acum la reşedinţa patronului său şi aştepta un răspuns de la redacţia ziarului.

În cele din urmă, în februarie 1972, *The New York Times* a publicat unul dintre desenele sale, pentru care Aşciu a primit 75 de dolari. El a demisionat prompt şi s-a mutat în oraş. „Doream să fiu mai aproape de debuşeuri, iar cînd mi-a apărut primul desen, am căpătat din nou încredere".

Astăzi, el este de părere că hotărîrea de a părăsi imediat slujba pe care o avea a fost pripită: „Pînă la sfîrşitul acelui an, am fost nevoit să lucrez ici şi colo în oraş, în vreme ce continuam să trimit regulat desene redacţiei ziarului. Unele au fost publicate, dar pur şi simplu această colaborare nu-mi aducea destui bani. În cele din urmă, m-am angajat din nou ca şofer, iar către sfîrşitul anului, am găsit postul de designer pe care îl am şi astăzi".

Astăzi, pe lîngă caricaturile şi ilustraţiile pe care el le execută pentru diferite ziare, reviste, publicaţii ale unor mari societăţi economice sau gazete medicale, Aşciu lucrează ca designer pentru o firmă care produce prezentări grafice şi expoziţii pentru clienţi din lumea marilor antreprize economice.

„Postul permanent pe care îl deţin este bun", spune el. „El îmi asigură o bază constantă de venit, deşi, azi, cea mai mare parte a venitului meu provine din caricaturi", Pentru desene de mărime standard, *The New York Times* plăteşte 150 de dolari, iar cele menite să ocupe un spaţiu mai mare în paginile ziarului îi aduc pînă la 700 de dolari, spune Aşciu.

Pe la mijlocul deceniului trecut, *The Times* îi publica deja desenele umoristice cu regularitate, iar o serie de alte publicaţii se foloseau de serviciile sale ocazional. În 1976, revista *The New Yorker* a folosit un desen executat de Aşciu drept ilustraţie de copertă, iar în anul următor, el devenise ilustratorul cel mai frecvent publicat al cotidianului *The New York Times*.

Pentru Niculae Aşciu, care este astăzi fără îndoială unul dintre cei mai de seamă autori de desene umoristice din Statele Unite, caricatura, sau *cartooning*, este o formă legitimă de artă menită să facă o afirmaţie, adesea vizînd o problemă serioasă, majoră, pe calea umorului. „Umorul este extrem de important", spune Aşciu. „El este obiectivul fundamental (al acestei arte). El constituie mijlocul de comunicare al caricaturii".

„Ceea ce vreau să spun", continuă el, „este că de-a lungul întregii istorii a omenirii, toate dezastrele, precum războaiele, s-au petrecut în parte datorită faptului că oamenii au luat lucrurile prea în serios, pierzîndu-şi capacitatea de a privi problemele serioase cu umor — aşa cum face caricatura. Caricatura pătrunde dincolo de stratul de seriozitate al realităţilor. Acest atribut minunat care se numeşte umor face viaţa mai uşoară".

Unele dintre lucrările recente ale lui Aşciu vizînd şomajul şi criza energetică ilustrează aceste principii.

Într-o caricatură menită să facă un comentariu asupra locurilor de muncă create de stat pentru a combate şomajul, artistul a recurs la o succesiune de schiţe, prima înfăţişînd un funcţionar de stat care emite cecuri de ajutor financiar pentru şomeri unui mare număr de oameni. În fiecare dintre scenele ce urmează, numărul funcţionarilor ce emit cecuri creşte, iar cel al oamenilor care stau la coadă scade, pînă cînd, în ultima schiţă, coada a dispărut, iar în biroul ce administrează ajutor şomerilor „lucrează" o armată de oameni. „După cum vedeţi", spune Aşciu zîmbind, „nimic nu s-a schimbat".

Într-un alt desen, diferite obiecte şi instalaţii condamnate la pasivitate de către criza energetică şi-au găsit o nouă întrebuinţare. Ingeniosul personaj creat de Aşciu savurează dulci momente de relaxare într-un hamac împletit din cabluri electrice defuncte — iar el pare a gîndi că, la urma urmelor, nu-i merge prea rău. „Desigur", spune Aşciu, „problemele energetice sînt serioase, dar asta nu înseamnă că ele sînt *numai* serioase".

Aşciu, al cărui repertoriu tematic este infinit, afirmă că autorul de caricaturi adună material pe o cale mai mult sau mai puţin subconştientă. „Această ocupaţie nu este nicidecum o activitate conştientă, ea este un mod de viaţă", explică el. „Secretul constă în a te expune celor mai diferite situaţii, celor mai diferite idei, şi a absorbi datele şi posibilităţile vizuale".

Astăzi, cel mai adesea, atunci cînd ziarul *The New York Times* doreşte ca Aşciu să ilustreze un reportaj sau comentariu, îl cheamă la telefon pentru a-i spune succint despre ce este vorba în articolul respectiv, lăsînd restul în seama imaginaţiei artistului.

Fericit de drumul luat de existenţa sa, Niculae Aşciu se gîndeşte astăzi să facă o vizită în ţara sa natală. „N-am fost acolo în toţi aceşti ani", spune el, „iar familia mea se află încă în România. Doresc să-i văd, doresc să-mi revăd ţara, şi vreau ca fiul meu să o vadă".

O altă ocupaţie preferată este pentru el fotografia. „Eu cred că, dacă priveşti lucrurile aşa cum trebuie, şi le captezi pe peliculă, poţi face cu fotografia acelaşi lucru pe care îl faci cu caricatura", spune Aşciu.

Reflectînd asupra începuturilor sale de viaţă nouă la New York, pe vremea cînd nu avea bani, nu avea de lucru şi nu putea vorbi englezeşte, Aşciu spune că: „Am avut într-adevăr noroc". Dar pe lîngă noroc, el nutrea acea convingere fermă — o neclintită profesiune de credinţă — că poseda darul de a comunica într-un limbaj lesne înţeles pretutindeni în lume.

„Desenele nu au nevoie de limbă", spune el. „Ele vorbesc de la sine". ◆

Născut la New York, Larry Kleinman a lucrat vreme îndelungată ca reporter de ziar, redactor şi ziarist independent şi este în prezent angajat al unei agenţii internaţionale specializată în public relations.

Convorbiri asupra relațiilor comerciale

Charles Vanik s-a aflat în fruntea unei delegații cuprinzînd șapte membri ai Congresului, care a vizitat România în zilele de 11 și 12 ianuarie pentru a purta convorbiri privind relațiile comerciale româno-americane cu președintele Nicolae Ceaușescu, ministrul afacerilor externe Ștefan Andrei și alte înalte oficialități.

În cursul unei conferințe de presă ținută la aeroport, d-l Vanik afirma că întîlnirea cu președintele Ceaușescu avusese loc într-o atmosferă cordială. În continuare, el a spus că discuțiile s-au referit la situația actuală a relațiilor comerciale dintre România și Statele Unite și la posibilitățile de extindere a acestora.

„Comerțul este moneda păcii", spunea d-l Vanik. În răspunsul său la o întrebare referitoare la valoarea totală a acestor relații bilaterale, el a spus că „noi sperăm să putem extinde enorm relațiile noastre comerciale cu România", adăugînd mai tîrziu: „În prezent, valoarea tranzacțiilor noastre este de 1 miliard de dolari, și nu văd de ce nu am putea ajunge la 5 miliarde de dolari".

Vorbind despre perspectiva dezvoltării relațiilor economice, Vanik spunea că se simte „încurajat de faptul că România este dispusă să ofere un climat adecvat antreprizelor mixte" și că speră că „România va considera Statele Unite drept o sursă alternativă de aprovizionare tehnologică, așa încît comerțul ei... să poată concura eficace (pe piața internațională)".

Printre oficialitățile care au purtat de asemenea convorbiri cu delegația americană s-au numărat președintele Marii Adunări Naționale, Nicolae Giosan, viceprim-ministrul și ministru al comerțului exterior, Cornel Burtică, și rabinul Rosen, care a ridicat probleme privind emigrarea. ◆

Delegația Camerei Reprezentanților la conferința de presă. De la stînga: Frank Guarini, Bill Frenzel, Charles Vanik, Richard Schulze, Joseph Fisher și, în picioare, L.A. Bafalis. În fotografie nu apare cel de al șaptelea membru al delegației, James Martin.

Carmen Constantinescu

Fotograf...

Coregrafa americană Karen Bell Kanner prezintă noua ei compoziție „Claire de Lune" publicului spectator adunat la Biblioteca Americană din București. D-na Kanner a petrecut de curînd zece zile în România, timp în care ea a lucrat împreună cu ansamblul „Fantasio" din Constanța.

Membrii ansamblului „Fantasio" interpretînd piesa „Claire de Lune". ◆

Scanned with OKEN Scanner

MUZICA DE CAMERĂ ÎNFLOREȘTE ÎN DEȘERT

Ceea ce a început cu o invitație de vacanță adresată de pianista română Alicia Schachter cîtorva cunoscuți a devenit un festival muzical de mare prestigiu

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

LOIS SHERMAN

Orice supraviețuiește în regiunea aproape pustie în care este localizat orașul Santa Fe dă dovadă de vigoare și de o voință îndeajuns de puternică, pentru a putea înfrunta vitregia acestor locuri. Acest principiu este valabil atît pentru vegetația sumară ce formează puținele pete verzi ale acestui peisaj citadin, cît și pentru viața culturală de aici.

Cu toate acestea, orașul Santa Fe, care este capitala statului New Mexico, găzduiește două importante foruri muzicale: un ansamblu de operă de reputație internațională și, mai recent, nu mai puțin remarcabilul *Santa Fe Chamber Music Festival*, creat din inițiativa pianistei de origine română Alicia Schachter. D-na Schachter, a cărei carieră muzicală a început la București, încă în timpul copilăriei sale, a organizat pentru prima dată acest festival în anul 1973. Iar de-a lungul celor șapte stagiuni ce au trecut de atunci, ea a avut satisfacția de a urmări transformarea acestui festival într-unul dintre cele mai importante evenimente muzicale ale Americii.

La prima vedere, Santa Fe nu pare a fi un loc în care muzicienii vin pentru a lucra împreună. Întemeiat în 1610 de către conchistadorii spanioli, Santa Fe este unul dintre cele mai vechi orașe americane, dar, în același timp, și unul dintre cele mai mici orașe ale federației americane. În mod normal, nimeni nu s-ar aștepta ca populația sa de mai puțin de 50 000 de locuitori să poată fi capabilă de a întreține mai mult decît cîteva cinematografe. Faptul că un festival de muzică de cameră a prins rădăcini aici și se bucură de un asemenea succes este o dovadă pentru vitalitatea acestei idei, dar și pentru dedicația și munca asiduă pe care d-na Schachter și soțul ei, Sheldon Rich, au fost dispuși să o investească pentru realizarea ei.

Înainte de sosirea ei la Santa Fe și de debutul festivalului, d-na Schachter a petrecut ani de-a rîndul concertînd alături de diferite orchestre în Europa, America de Nord și America de Sud. Instruirea ei artistică a început la vîrsta de cinci ani, pe vremea cînd ea se afla la București, oraș în care ea s-a născut în anul 1936.

Ea nu a început prin a lua lecții de pian. „Pe atunci nu știam că aveam să devin pianistă", spune ea. „La început am luat lecții de dans. O profesoară de pian, care refuza de obicei să accepte elevi începători, m-a văzut dansînd și, dîndu-și seama de simțul meu muzical, s-a oferit să mă accepte drept elevă la vîrsta de șapte ani. Am continuat să iau lecții de dans și de pian pînă la vîrsta de zece ani; pe urmă a trebuit să aleg între aceste două preocupări, căci amîndouă însemnau mult prea multă muncă".

Alicia Schachter a început să dea concerte la vîrsta de nouă ani. „Părinții și profesorii mei au fost însă destul de înțelepți ca să mă împiedice să devin un copil minune în sensul negativ al cuvîntului", spune ea. „Astfel, lecțiile de pian nu m-au împiedicat să am o copilărie normală". Părinții ei nu erau muzicieni, relatează în continuare d-na Schachter, dar amîndoi posedau talent în această direcție. Tatăl ei cînta la vioară și avea o voce bună, iar mama ei cînta la pian.

În anul 1948, familia s-a mutat în Argentina, unde Alicia Schachter a studiat alături de Poldi Mildner și a susținut un mare număr de concerte. Experiența acumulată în urma numeroaselor concerte date în micile orașe argentiniene a contribuit la cristalizarea acelei idei, care, douăzeci de ani mai tîrziu, avea să devină realitate în orașul Santa Fe.

Din Argentina, Alicia Schachter a plecat la Viena pentru a studia sub îndrumarea profesorului Bruno Seidlhofer, iar, curînd după aceea, ea a fost onorată cu invitația de a studia muzica de cameră cu Pablo Casals în localitatea Zermatt. „Aceasta a fost pentru mine o experiență deosebit de frumoasă, căci muzica de cameră îmi plăcuse dintotdeauna", spune ea.

D-na Schachter a plecat apoi în Statele Unite pentru a studia în continuare sub îndrumarea pianistului Rudolph Serkin în cadrul așa-numitului *Marlboro Music Festival*, organizat de către acesta, iar, mai tîrziu, la *Mannes College of Music* din New York, ca elevă a lui Leonard Shure.

Doi ani la rînd, d-na Schachter a primit invitația de a lua parte la așa-numitul *Aspen Music Festival*, în statul Colorado, unde ea avea să susțină recitaluri și concerte de muzică de cameră. În primul an, ea a cîștigat premiul concursului de interpretare executînd cu măiestrie Concertul Nr. 5 pentru pian și orchestră de Beethoven. La Aspen, ea l-a întîlnit pe Sheldon Rich, un scriitor și producător de filme pedagogice născut la Chicago, cu care ea s-a căsătorit în 1960. Fiica lor, Jeniffer, are astăzi 13 ani.

Primul turneu european al d-nei Schachter a fost facilitat de o bursă acordată de către așa-numitul *Martha Baird Rockefeller Fund*, fapt care a permis susținerea unor concerte la Geneva, Zürich, Viena, Berlin, Stockholm, Amsterdam și Londra. „Acest turneu a constituit începutul carierei mele ca solistă", spune d-na Schachter. „Desigur, eu dădusem concerte și înainte, dar aceasta a fost o experiență extrem de prețioasă — am cîntat alături de cele mai de seamă orchestre ale Europei".

Succesul acestui turneu i-a adus d-nei Schachter o serie întreagă de angajamente oferite de orchestre europene și un interes deosebit pentru recitalurile ei. Cu ocazia împlinirii a 1000 de ani de existență a Poloniei, guvernul polonez a invitat-o pe d-na Schachter să dea recitaluri și să concerteze alături de Orchestra Filarmonică din Cracovia în cadrul festivalului găzduit de acest oraș în mai 1966.

În 1967, d-na Schachter a debutat la New York cu o serie de recitaluri ce s-au bucurat de aprecierea criticilor de specialitate.

„(Ea este) o pianistă deosebit de talentată, care se află fără îndoială la începutul unei cariere remarcabile", scria criticul de muzică al cotidianului *The New York Times*. „D-na Schachter posedă o tehnică solidă, o sensibilitate muzicală deosebită și un talent de a comunica cu publicul", scria acesta în continuare.

Ideea organizării unui festival de muzică de cameră s-a născut din dorința familiei Rich de a invita cîțiva prieteni la noua lor reședință de vară pentru a da concerte în fața unui public restrîns, format din cunoștințe apropiate. Recent, într-un interviu acordat cotidianului *The New York Times*, Sheldon Rich, directorul festivalului, povestea cum s-au desfășurat acele începuturi:

„În 1972, am plecat la Santa Fe pentru a ne petrece acolo concediul. Ne-a surprins faptul că în acest orășel locuiau atîția pictori, scriitori, fotografi binecunoscuți. Ei au arătat un mare interes intenției noastre de a da cîteva concerte..."

Prin asistența unui prieten al familiei Rich, viitorul festival a primit o bursă din partea așa-numitului *National Endowment for the Arts*, o instituție federală care acordă sprijin financiar artiștilor și instituțiilor de artă. Diferite persoane particulare au contribuit de

Scanned with OKEN Scanner

asemenea la finanțarea primei ediții a festivalului. Membrii ansamblului *Santa Fe Opera* s-au arătat entuziasmați de această idee. În primul an, doi angajați ai operei au fost „împrumutați" festivalului. *St. John's College* a pus la dispoziția organizatorilor festivalului scaune și piane. Un entuziast consiliu directoral a preluat activitatea organizatorică. Dar cel mai prețios dar făcut festivalului proaspăt întemeiat a fost probabil ajutorul oferit de către renumita artistă plastică Georgia O'Keeffe, care, la vîrsta de 92 de ani, locuiește și continuă să lucreze într-un sat mic din nordul statului New Mexico. D-na O'Keeffe a acordat organizatorilor festivalului permisiunea de a reproduce în fiecare an, sub formă de afiș, una dintre picturile sale. Aceste afișe sînt foarte căutate și au constituit de atunci un important sprijin financiar pentru organizarea festivalului. De asemenea, consiliul directoral a putut obține o serie de noi fonduri din partea unor persoane particulare, întreprinderi economice și fundații.

În 1973, anul primului festival, au avut loc șase concerte. Acest eveniment artistic a cunoscut însă o rapidă creștere în anvergură. Pînă la cea de a șaptea ediție a festivalului, în 1979, atît numărul participanților cît și amploarea programului s-au mărit de patru ori. Iar bugetul a crescut în acest răstimp de la 40 000 la peste 200 000 de dolari (aici fiind luate în considerație numai spectacolele prezentate în orașul Santa Fe). „Acea întîlnire între prieteni a căpătat cu timpul dimensiuni cu totul neașteptate", spune astăzi Sheldon Rich.

În cursul celor șase săptămîni cît a durat festivalul din 1979 au avut loc 25 de concerte susținute de 20 de muzicieni eminenți. În fiecare săptămînă, în afara concertelor propriu-zise, au fost organizate, în fiecare duminică dimineața, repetiții-colocvii la care publicul avea acces gratuit, și un „spectacol-conferință" susținut de compozitorul american George Rochberg.

Acesta din urmă a fost invitat în cadrul unui program special al festivalului, program dedicat compozitorilor americani și adoptat pentru prima dată cu trei ani în urmă. Astfel, în anul 1976, au fost prezentate piese ale compozitorului William Schuman, iar în 1977, opere ale altui compozitor renumit, Aaron Copland, care a asistat personal la concertele respective. În 1978, compozitorul ales pentru acest program special al festivalului a fost Richard Wenick.

Paginile 36—37: The White Sands National Monument, *una dintre minunile naturale ale statului New Mexico. Inserție: Alicia Schachter, la pian, în cursul unei repetiții cu o formație de muzică de cameră.*

În fiecare an, afișul festivalului reproduce o pictură de Georgia O'Keeffe.

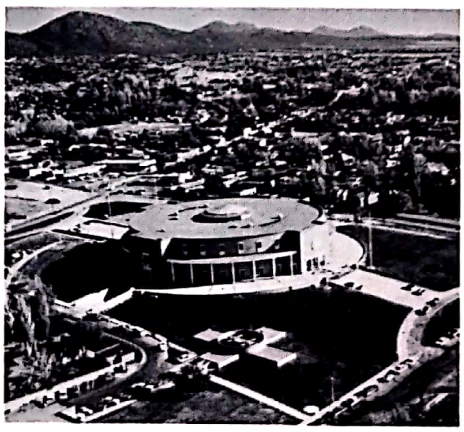

Santa Fe, cu clădirea în care deliberează adunarea legislativă a statului New Mexico (prim plan), a fost fondat în 1610 și este al doilea oraș ca vechime al Statelor Unite.

„Programul special are o importanță deosebită", spune d-na Schachter. „Noi căutăm să oferim lucrări contemporane în aceeași măsură în care ne străduim să prezentăm publicului piese clasice rar interpretate".

O inovație a Festivalului de Muzică de Cameră de la Santa Fe a fost turneul organizat în 1979. Programul de șase săptămîni al festivalului a fost comprimat în șase zile de spectacol și prezentat publicului din orașele Seattle (statul Washington) și New York. Programul a fost primit în ambele orașe cu un entuziasm deosebit. Pentru iubitorii de muzică din orașul Seattle, aceasta a fost prima dată cînd ei au putut audia un număr atît de mare de piese de muzică de cameră, fapt pe care atît criticii cît și publicul l-au găsit a fi cît se poate de îmbucurător. Iar publicul newyorkez, care dispune de posibilitatea de a asista la un număr mult mai mare de evenimente artistice, a oferit de asemenea o primire călduroasă muzicienilor din Santa Fe.

Un turneu cu același itinerar va avea loc în 1980; în plus, spectacolele festivalului vor fi transmise direct, prin satelit, de către compania *National Public Radio*. În prezent sînt purtate negocieri pentru transmiterea acestor concerte în țările europene.

În cadrul programului special al festivalului din 1980 va fi prezentată în premieră o piesă a compozitorului american Ned Rorem, compusă în mod special pentru această ocazie. Partea vocală va fi interpretată de către baritonul William Parker, iar textul va fi cel al unor lucrări aparținînd poetului Witter Bynner, care locuiește în statul New Mexico.

Organizarea festivalului presupune un volum mare de muncă, admite d-na Schachter. „Eu fac acest lucru cu plăcere", spune ea; „desigur, aceasta presupune sacrificarea unei părți a timpului rezervat altfel propriilor mele preocupări muzicale, dar dacă rezultatul este bun, eu sînt mulțumită. Cînd participanții la festival conlucrează cu plăcere, iar spectacolele sînt bune, îmi dau seama că merită să fac acest efort".

Obligațiile legate de festival și de activitatea ei în afara acestuia rezultă pentru d-na Schachter într-un program destul de încărcat. Anul acesta, ea va susține un recital la Londra, în luna februarie, și altul la New York, în luna mai. Programul ei zilnic cuprinde cel puțin patru sau cinci ore de repetiții, „în care pregătesc noul repertoriu, îl întrețin pe cel vechi și îmi păstrez, în

Scanned with OKEN Scanner

Alicia Schachter exersînd la pian.

primul rînd, antrenamentul", spune ea.

D-na Schachter își dorește timpul necesar pentru a-și îndeplini o altă dorință: „Mi-ar place să dau din nou concerte în România. Mă interesează de asemenea lucrările recente ale tinerilor compozitori români".

Am întrebat-o pe d-na Schachter cum își explică amploarea cîștigată de un eveniment artistic ale cărui începuturi au fost atît de modeste. Ea este de părere că acest fapt se datorează în primul rînd talentului celor ce participă la festival, dar și farmecului deosebit pe care îl posedă peisajul în care se desfășoară acesta. Orașul Santa Fe este situat pe un platou cu o altitudine de aproape 2500 de metri, flancat de trei impunătoare lanțuri muntoase; zilele de vară sînt fierbinți și uscate, iar nopțile răcoroase. Culoarea cerului este de obicei un albastru intens, iar peisajul își schimbă continuu aspectul în funcție de intensitatea luminii. Acest oraș a atras întotdeauna artiști plastici, scriitori și muzicieni, care s-au lăsat inspirați de frumusețea aspră a deșertului.

O serie de comentatori competenți sînt însă de părere că succesul deosebit al festivalului din Santa Fe se datorează în bună parte d-nei Schachter însăși, gustului ei muzical, flerului cu care ea alege muzicienii și programului în sine, care este alcătuit de fiecare dată în colaborare cu aceștia.

„Eu mă consult întotdeauna cu muzicienii, nu iau singură toate hotărîrile. Ei fac propuneri, iar eu caut să alcătuiesc un program coerent pentru întreg cursul festivalului", spune ea.

Un critic de muzică din orașul Seattle, Roger Downey, scria despre d-na Schachter că: „Ea continuă să participe activ la festival, fără a căuta să se plaseze în centrul atenției, sau să evite concurența..."

D-na Schachter preferă să nu accentueze elementul competitiv în cadrul festivalului, chiar dacă ea este conștientă de aspectul pozitiv al acestuia. „Fiecare muzician bun are de oferit ceva anume, ceva ce alții nu pot oferi", spune ea. „Eu nu consider că mă aflu în concurență cu toți ceilalți pianiști; încerc de fiecare dată să ofer cea mai bună interpretare de care sînt capabilă. Aceasta este singura mea aspirație, la care se adaugă dorința de a păstra înalta calitate a festivalului, așa încît el să placă în continuare publicului din Santa Fe". ◆

Lois Sherman este ziaristă independentă și locuiește în orașul Santa Fe.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

UN IZVOR ȘTIINȚIFIC AL TĂMĂDUIRII

O ramură specializată a medicinii moderne facilitează multor victime ale maladiilor grave și accidentelor întoarcerea la o existență activă și adesea productivă

Howard A. Rusk

Un băiat în vîrstă de 14 ani a fost trimis la așa-numitul *Institute of Rehabilitation Medicine* din orașul New York la un an după ce el suferise o fractură a coloanei vertebrale în urma unei sărituri de la trambulină. El petrecuse un an întreg în pat, singura mișcare pe care o putea face fiind ridicarea umerilor. Noi l-am învățat să-și îndoaie cotul și să lase brațul să se dezdoaie prin propria sa greutate; în acest timp, am aflat că marea sa dorință era să picteze, cu toate că el nu făcuse acest lucru niciodată înainte de accident. Cu toate că dorința sa părea a fi irealizabilă, noi am tratat-o conform principiului de căpătîi al institutului nostru — nimeni nu spune unui pacient că el nu este capabil de a face ceva anume înainte ca acesta să fi avut șansa de a încerca să învețe să facă acel lucru.

Ne-am gîndit îndelung la dorința băiatului de a picta, iar în cele din urmă am găsit o metodă de a-i sprijini corpul în așa fel, încît să-și păstreze o poziție verticală și i-am legat de cot o pensulă. După ce a lucrat timp de trei săptămîni, el a reușit să termine un tablou înfățișînd un peisaj de iarnă în New Hampshire, regiunea sa natală. În următoarele luni petrecute în spital, el a pictat alte șase tablouri în ulei. Prin vînzarea picturilor sale, el a reușit în anii următori să cîștige sume ce reprezentau mai mult de jumătate din venitul familiei sale.

Cazurile de invaliditate gravă, ca cel al acestui băiat, sînt mult mai frecvente decît își închipuie majoritatea oamenilor. În America se ivesc anual un număr de aproximativ 10 000 de cazuri de paralizie survenite în urma unor accidente de automobil sau accidente sportive, iar numărul total al oamenilor paralizați care necesită o îngrijire permanentă este estimat la 100 000. În fiecare an, un număr de circa două milioane de americani devin invalizi în urma unor atacuri de apoplexie. *The American Cancer Society* prevede ivirea a 765 000 de noi cazuri de cancer în Statele Unite anul acesta. Mai mult de jumătate dintre acești noi pacienți vor putea fi tratați cu succes, dar majoritatea acestora vor avea nevoie de un tratament de reabilitare fizică sau psihică. Numărul americanilor care suferă de pe urma unor defecte congenitale mai mult sau mai puțin grave este estimat la 15 milioane. Cu 20 sau 30 de ani în urmă, mulți dintre acești oameni ar fi fost condamnați să-și petreacă viața în pat sau în căruciorul pentru invalizi, ei fiind permanent dependenți de ajutorul altora. Iar după absolvirea unui tratament medical, ei ar fi fost lăsați să-și petreacă viața într-o izolare aproape totală.

Articol reprodus, cu permisiunea editorilor, din numărul din ianuarie 1979 al publicației *Human Nature*. © *1978, by Human Nature, Inc.*

Astăzi supraviețuiesc din ce în ce mai multe victime ale unor accidente grave. Noi am învățat să le salvăm viața și ne-am dat în același timp seama că ei continuă să aibă nevoie de ajutor mult timp după ce le-a scăzut febra sau li s-au vindecat rănile. Acesta este punctul în care începe efortul de reabilitare, de care se ocupă astăzi un domeniu special al medicinii. Misiunea noastră este de a îi învăța pe acești oameni să trăiască o viață cît mai bună prin intermediul posibilităților fizice de care ei continuă să dispună. Această perspectivă conține mai multă speranță decît s-ar părea la prima vedere, căci noi ne-am putut convinge de faptul că majoritatea oamenilor dispun de capacități pe care ei nu le-ar fi descoperit în lipsa invalidității. Atunci cînd consultăm un pacient înaintea începerii procesului de reabilitare, noi luăm în considerație gradul său de invaliditate; de primă importanță însă sînt capacitățile sale latente.

După Al Doilea Război Mondial, cînd am descoperit pentru prima dată necesitatea reabilitării unor pacienți care avuseseră de suferit de pe urma unor maladii sau care fuseseră răniți, am descoperit în același timp principii care ar fi trebuit să fie evidente. În primul rînd, societatea nu răsplătește puterea fizică, ci îndemînarea manuală și intelectuală a indivizilor. Un al doilea principiu se referă la faptul că natura posedă o enormă capacitate de compensație. Astfel, nevăzătorii își compensează invaliditatea cu un simț al auzului foarte bine dezvoltat. Cei care nu aud, învață să compenseze această lipsă cu o atenție vizuală deosebită, care le permite să citească mișcarea buzelor și să îi înțeleagă astfel pe interlocutorii lor. Cei care au picioarele paralizate, dezvoltă o putere deosebită a brațelor.

Acordînd o atenție deosebită acestor capacități, noi i-am putut învăța pe pacienții noștri să depășească povara unor invalidități grave. Succesul acestor eforturi depinde de puterile pacientului și de măsura în care noi sîntem în stare să confecționăm unelte menite să extindă aceste puteri. Înainte ca vaccinul antipoliomielitic să fi cunoscut larga răspîndire pe care o are astăzi, mulți oameni au suferit paralizii cauzate de această maladie. Unul dintre aceștia a fost un tînăr avocat, care, avînd membrele, umerii și gîtul paralizate, trebuia să petreacă aproape toată ziua imobilizat într-un așa-numit plămîn de oțel. În ciuda acestui fapt, el a dictat conținutul a două manuale destinate studiilor de drept.

Un alt pacient al nostru, un economist care lucrase pentru Comisia pentru Energie Atomică, a suferit o paralizie totală în urma unei infecții virotice a creierului. Cînd a fost adus la institutul nostru, la cîteva luni după instalarea paraliziei, el nu putea vorbi, dar felul în care își mișca ochii ne-a făcut să credem că el înțelegea ceea ce îi spuneam. Am început tratamentul spunîndu-i să clipească atunci cînd vroia să spună „da", sau să-și țină ochii deschiși dacă vroia să spună „nu". Cu timpul el a devenit capabil de a se concentra din nou asupra profesiei sale. Am construit pentru el o mașină de scris electrică ale cărei clape aveau mărimea unor piese de domino. După ce și-a recăpătat parțial capacitatea de a-și mișca brațele, el a putut folosi cu succes această mașină de scris, continuînd să activeze drept consultant pentru probleme economice timp de 20 de ani după instalarea paraliziei.

Mașina de scris electrică a fost unul dintre primele aparate electronice folosite în eforturile de reabilitare a invalizilor. La început, noi nu puteam oferi drept ajutor postterapeutic decît aparate mecanice — proteze, cărucioare, cîrje — însoțite de vorbe încurajatoare și fantezie. De atunci am făcut însă progrese considerabile — protezele imită astăzi mobilitatea membrelor pe care le înlocuiesc, ele răspunzînd unor semnale vocale sau emise prin respirație.

Cînd, în timpul războiului, eu însumi am început să lucrez în acest domeniu medical, aviatorii americani aveau o zicală: „Ambiția nu poate deveni invalidă". Pe vremea aceea ne-a fost dat să vedem soldați care își pierduseră brațele sau picioarele, sau care fuseseră paralizați în urma unor leziuni ale coloanei vertebrale. Majoritatea oamenilor, inclusiv medicii, erau de părere că instalarea paraplegiei era urmată în mod inevitabil de deces la mai puțin de un an. Acești pacienți zăceau în pat așteptîndu-și moartea, în vreme ce starea lor fizică și psihică se deteriora continuu. Aproape aceeași soartă o aveau cei ce sufereau de deranjamente motorice cauzate de leziuni cerebrale. Unui om care suferise un atac de apoplexie nu-i rămînea decît să îl aștepte, imobilizat în pat, pe cel de al doilea, care cel mai adesea era fatal.

Astăzi, două treimi din numărul pacienților noștri sînt victime ale unor atacuri de apoplexie, sau oameni tineri paralizați în urma unor accidente sau maladii. Într-o fracțiune de secundă, viețile acestor

oameni se schimbă radical, iar reacția lor față de instalarea bruscă a imobilității ia forma unor profunde stări depresive. Asemenea stări psihice ne îngrijorau în trecut; curînd însă, ne-am dat seama că ele constituie o reacție absolut normală și că ar trebui mai degrabă să ne îngrijoreze un pacient care nu este profund deprimat în urma unei asemenea catastrofe. Procesul de reabilitare începe în prezența acestei stări depresive, o perioadă în care nimeni — nici chiar membrii familiei sale — nu se poate apropia prea mult prin comunicare de pacient. Noi trebuie să-l facem mai întîi să înțeleagă că ne stă într-adevăr în putință să-l învățăm să trăiască o viață nouă, chiar dacă aceasta diferă uneori enorm de existența cu care fusese obișnuit.

Noi credem în efectul binefăcător al contactului între pacienți indiferent de natura și gradul invalidității lor. Acest contact are un efect psihologic pozitiv — o femeie care a pierdut un picior va fi în cele din urmă bucuroasă că și-a păstrat brațele, un bărbat care suferă de hemiplegie va fi bucuros că nu este victima unui proces patologic de degenerare progresivă a musculaturii. Compania celorlalți pacienți constituie de asemenea un imbold, iar noi am putut observa faptul că spiritul de competiție persistă indiferent de gravitatea stării de invaliditate.

Acest sistem dă rezultate bune. Pacienții noștri sînt supuși unor teste fizice și psihice care ne permit alcătuirea unor programe individuale de reabilitare. Un număr foarte restrîns de pacienți refuză să parcurgă programul prescris de noi, preferînd să se întoarcă la pat, dar circa 99 la sută se lasă încurajați de noi, de familiile lor și de alți pacienți, și își dau osteneala să facă tot ce le stă în putință.

În stadiul incipient al procesului de reabilitare este adesea dificil a determina limita maximă a capacității de adaptare a unui pacient anume. Noi începem cu o serie de activități zilnice simple, lucruri pe care un om sănătos le face aproape în mod automat — spălatul pe dinți, încheiatul cămășii, legatul șireturilor etc. Această listă de operații a fost alcătuită inițial de către George Deaver, care, după cîte știu eu, a fost primul om care a învățat pacienți suferind de paralizie să umble cu proteze și cîrje, și care era convins că primul țel al eforturilor de reabilitare era ca pacientul să învețe să facă operațiile strict necesare vieții cotidiene. În deceniul al cincilea al acestui secol, cînd Deaver era director al așa-numitului *Institute for the Crippled and Disabled* din orașul New York, această listă cuprindea 45 de puncte. Astăzi, ea cuprinde 150 de puncte, împărțite în categorii ca mîncatul, spălatul sau îmbrăcatul, și ea continuă să constituie faza de început a oricărui proces de reabilitare.

Procesul de reabilitare începe imediat după internarea pacientului la *Institute of Rehabilitation Medicine*. În afară de cazul în care acesta suferă de o stare patologică acută, el ia mesele în sufragerie, se îmbracă singur și participă zilnic la ședințe terapeutice. În timp ce pacienții învață să efectueze aceste operații simple, noi căutăm să descoperim eventualele lor talente artistice. Uneori, noi descoperim aptitudini ce pot fi cultivate; alteori, pacienții înșiși își descoperă asemenea aptitudini. Am lucrat odată cu un pictor care își pierduse mîinile prin explozia unei grenade. El a învățat în cele din urmă să picteze cu pensule care erau atașate antebrațelor sale.

Principiile și regulile fundamentale ale procesului de reabilitare sînt aceleași fie că este vorba de un pacient cu defecte cardiace sau suferind de o gravă maladie pulmonară, de un om care a suferit leziuni ale coloanei vertebrale sau care a pierdut un picior sau un braț. Procesul de reabilitare trebuie să fie întotdeauna complet, el vizînd astfel nu numai necesități de ordin fizic și medical, ci și o serie de necesități de ordin psihologic, social, educativ și profesional. În acest scop, munca în colectiv este absolut necesară. Totodată, concursul familiei joacă un rol important în acest proces, iar reintegrarea ulterioară a pacientului în viața socială și profesională necesită mobilizarea tuturor resurselor de care dispune comunitatea respectivă.

Schimbarea cea mai semnificativă petrecută în medicina reabilitării se datorează perfecționării protezelor și aparatelor ajutătoare. În trecut, această ramură a medicinii se ocupa cel mai adesea de oameni cu defecte ortopedice și infirmități rezultate în urma unor accidente. Cele mai importante progrese au fost înregistrate în domeniul confecționării de membre artificiale. Astfel, noi am perfecționat un braț acționat pe cale electrică și o mînă artificială ale cărei mișcări sînt dirijate în mod exclusiv prin impulsuri emise de creier. În mod normal, mișcarea degetelor este răspunsul unor comenzi emise de creier. Mesajul

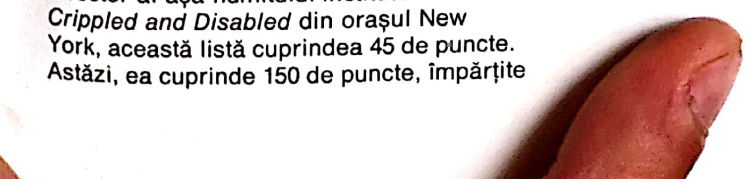

Scanned with OKEN Scanner

este transmis prin căile nervoase sub forma unor impulsuri electrice de infimă intensitate. În cazul brațului artificial, impulsul electric emis de creier este amplificat prin intermediul unei instalații electrice, aceasta mărindu-i intensitatea de 50 000 de ori. Cu o asemenea mînă artificială pacientul poate scrie și efectua o serie de alte operații. Această proteză nu poate fi folosită pentru depunerea unor munci grele. Acestui gen de activități îi este destinată vechea proteză mecanică cu cîrlig, pe care pacienții învață să o folosească cu mare dexteritate pentru tot felul de operații cotidiene.

La fel cum proteza-cîrlig este indispensabilă celor ce și-au pierdut mîinile, cărucior este absolut necesar celor ce nu se pot folosi de picioare. Mulți dintre acești pacienți au însă nevoie de ajutorul altor persoane pentru a se deplasa cu un asemenea cărucior. Inovațiile făcute în ultimii 20 de ani au permis însă construirea unor cărucioare ce pot fi conduse ușor chiar de pacienți cu un înalt grad de invaliditate.

Primul pas a fost construirea unor cărucioare acționate de o baterie electrică. În acest caz, invalidul pune în mișcare cărucior apăsînd pe clapeta contactului electric. El nu are nevoie de mîini pentru a face acest lucru; clapeta poate fi lesne apăsată doar cu ajutorul brațului. Pentru cei care nu-și pot mișca brațele a fost construit un cărucior ce poate fi pus în mișcare și oprit prin comenzi date prin respirație. Suflînd ușor printr-o țeavă subțire, invalidul poate face cărucior să se deplaseze către înainte; schimbarea direcției de deplasare este comandată printr-o ușoară aspirație, iar cărucior poate fi oprit printr-o aspirație puternică și bruscă. Pentru cei care nu se pot folosi de acest vehicul datorită unor leziuni grave ale coloanei vertebrale am construit un cărucior care reacționează la comenzile vocale ale invalidului. Modelul experimental al acestui cărucior se arată a fi la fel de ușor manevrabil ca și celelalte — el se poate apropia încet de o masă, sau da înapoi în fața unei uși care se deschide. Cărucior execută numai comenzile stabilite, reacționînd doar la vocea invalidului care îl folosește.

Cele mai noi tipuri de asemenea cărucioare reacționează la comenzi sonore ce nu trebuie formulate în cuvinte întregi. Multor oameni care au suferit leziuni ale creierului le vine greu să pronunțe cuvinte sau chiar sunete. Acești pacienți inventează semnale speciale pentru a-și dirija cărucioarele, iar, cu condiția ca sunetele stabilite să fie reproduse întocmai, cărucioarele execută prompt comenzile date.

Aceste principii de comandă prin respirație sau cu ajutorul sunetelor vocale nu sînt aplicabile doar în cazul cărucioarelor. Pe aceleași principii pot funcționa instalații ce permit controlul asupra mediului imediat de viață, care poate fi o locuință sau un birou; prin intermediul unui asemenea sistem de control, invalidul poate să deschidă ușile, să dea perdele laoparte, să schimbe canalele de recepție ale televizorului, să telefoneze. În acest fel, invalizii își eliberează familiile de povara ajutorului și supravegherii permanente. Persoanele infirme care nu pot frecventa instituțiile de învățămînt, deși doresc să învețe, recurg astăzi la benzi de magnetofon pentru a audia cursuri, sau a înregistra întrebări sau răspunsuri la chestionare de examen.

Pe măsură ce progresele medicale fac posibilă vindecarea unui număr tot mai mare de maladii și salvarea unui număr tot mai mare de oameni care au suferit accidente grave, numărul persoanelor care au nevoie de un tratament de reabilitare continuă să crească. O preocupare nouă în acest domeniu medical o constituie reabilitarea postoperatorie a celor ce suferă de cancer. În urma unor mastectomii sau extirpări ale colonului, pacienții au nevoie de ajutorul nostru pentru a se putea adapta noii lor situații fizice. Țelul unei asemenea terapii este fie facilitarea întoarcerii la un mod de viață similar cu cel care precedase intervenția chirurgicală, fie diminuarea efectelor infirmității cauzată de operații sau tratament.

Reabilitarea este o ramură a medicinii în care nu medicul, ci pacientul este acela care determină limitele de eficacitate ale tratamentului, iar experiența noastră ne îndreptățește să credem că limitele capacității de adaptare a invalidului nu au fost încă atinse. Zi de zi, pacienții ne dovedesc că omul poate învinge infirmități care în trecut erau considerate a fi obstacole de nedepășit. Puterea de voință și forța spiritului uman sînt cu adevărat incalculabile. ◆

Dr. Howard A. Rusk este director al așa-numitului Institute of Rehabilitation Medicine *de la Universitatea New York. De-a lungul anilor, el a ajutat instituțiile medicale din cîteva țări să creeze programe de asistență terapeutică destinate invalizilor.*

Scanned with OKEN Scanner

ODISEE MUZICALĂ

În fiecare vară, un vapor argintiu, cu siluetă zveltă pornește într-o călătorie de 24 000 de kilometri pe marile lacuri și fluvii ale Statelor Unite și Canadei, aducînd muzică, teatru și expoziții de artă locuitorilor din peste 30 de mari orașe. Botezat pe bună dreptate *Point Counterpoint II*, acest centru artistic plutitor este în același timp sediul de vară al ansamblului *American Wind Symphony Orchestra* din Pittsburgh (statul Pennsylvania). Pentru Robert Austin Boudreau, creatorul și directorul artistic al acestei orchestre, acest *showboat* constituie în același timp realizarea unui vis.

Amurg de vară la Memphis, în statul Tennessee, unde mii de oameni s-au adunat la malul apei pentru a-i asculta pe instrumentiștii ce călătoresc cu vasul Point Counterpoint II.

Construit după planurile special executate de către regretatul arhitect Louis I. Kahn, *Point Counterpoint II* constituie o combinație unică — un vas ce poate fi transformat cu ușurință într-o scenă de spectacole. În prima seară a fiecărui popas, auditoriului adunat pe malul apei îi este oferit un concert dat de orchestra amintită; puntea vasului devine o scenă spațioasă, aprins iluminată și încadrată de o „scoică acustică" escamotabilă.

Boudreau urmărea două țeluri atunci cînd, în 1957, a fondat această orchestră simfonică. El dorea să ofere tinerilor muzicieni posibilitatea de a veni în contact cu un public cît mai variat, iar ca vehicul al artei sale el a ales frumusețile acvatice ale continentului nord-american. Flautistul, trompetistul și pedagogul Boudreau dorea de asemenea ca orchestra pe care avea să o alcătuiască să fie formată numai din instrumente de suflat și de percuție. El a reușit în cele din urmă să-și îndeplinească toate aceste dorințe.

După ce concertase ani de-a rîndul pe un șlep special amenajat (destinat inițial transportului de cărbune), orchestra și-a mutat sediul estival pe vasul *Point Counterpoint II* în 1976, an în care Statele Unite au sărbătorit 200 de ani de existență. Astăzi, *The American Wind Symphony Orchestra* se bucură de reputația unui ansamblu cu spirit inovator și care dispune de un remarcabil repertoriu de 300 de bucăți scrise, la cererea lui Boudreau, de compozitori din lumea întreagă. În fiecare an, Boudreau îi alege, din sute de candidați, pe cei 50 de instrumentiști ce urmează să facă parte din echipajul artistic al vasului.

Fotografii de Herb Ferguson

Scanned with OKEN Scanner

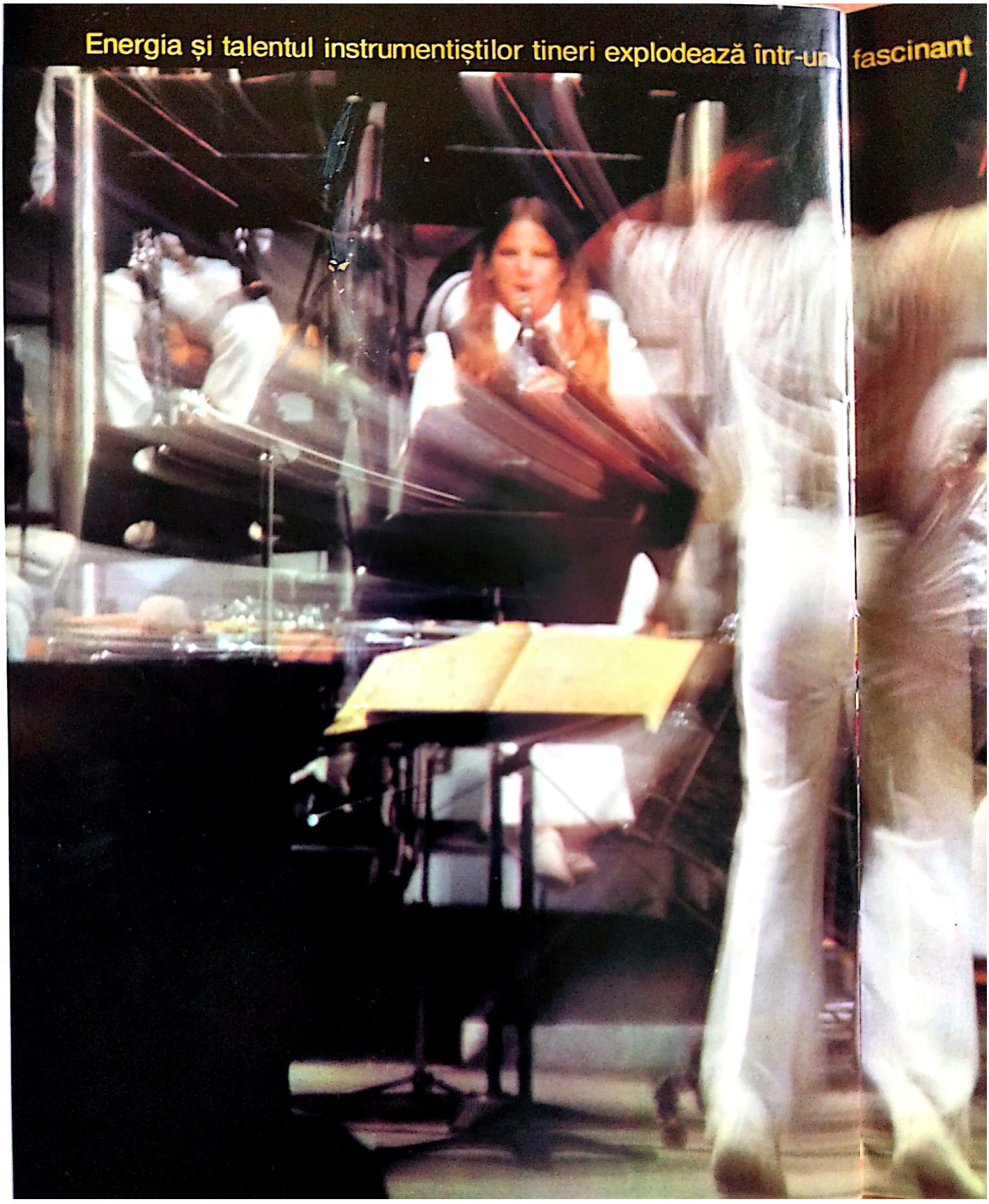

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Un potpuriu artistic destinat publicului de toate vîrstele

Adesea, membrii ansamblului dau „miniconcerte" în cele mai diferite localuri — în şcoli, grădiniţe (deasupra) sau galerii de artă (dreapta). La bordul vasului, localnicilor le este oferit un buchet bogat de manifestări artistice — precum lecturi de poezie (jos) sau recitaluri de muzică pentru harpă (pagina alăturată).

Prezenţa vasului *Point Counterpoint II* se transformă cu repeziciune într-un festival artistic la care participă întreaga populaţie locală. Concertele constituie doar o parte a programului. De-a lungul celor două sau trei zile ale fiecărui popas, locuitorii oraşului respectiv sînt bineveniţi la bordul vasului, unde pot asista la spectacole de teatru, audia lecturi de poezie, admira sculpturi şi picturi contemporane, sau măiestria artizanilor. Uneori, toate aceste evenimente artistice tratează o temă comună. Turneul anului 1979, spre exemplu, a fost dedicat culturii scandinave. Publicul are acces gratuit la toate aceste spectacole şi expoziţii, cu excepţia spectacolelor de teatru, pentru care sînt vîndute bilete de intrare la preţuri extrem de mici.

Adesea, poeţii şi artiştii plastici aflaţi la bordul vasului stau la dispoziţia publicului pentru a discuta cu aceştia opera lor, iar orchestra invită adesea participarea unor instrumentişti locali de renume. Varietatea evenimentelor artistice oferite explică popularitatea de care se bucură *Point Counterpoint II*. Programul satisface cele mai diferite preferinţe ale iubitorilor de artă.

La fiecare popas al călătoriei, artiştii acceptă bucuroşi ospitalitatea localnicilor. Instrumentiştii sînt găzduiţi de diferite familii, ei oferind în semn de mulţumire mici concerte, ţinute în şcoli, biserici, spitale, galerii de artă, sau chiar în locuinţe. Artiştii oaspeţi participă de asemenea la festivalurile locale. Adesea, manifestările artistice prilejuite de vizita vasului *Point Counterpoint II* sînt subvenţionate prin contribuţii oferite de cetăţeni, organizaţii şi întreprinderi particulare locale.

Boudreau a ales acest mijloc de transport pentru că malurile lacurilor şi fluviilor oferă un mediu ideal pentru concerte în aer liber. „În trecut", spune el, „oamenii recurgeau la muzică şi ceremonii pentru a-şi consolida sentimentul de unitate obştească. Iar muzica noastră are astăzi aceeaşi menire".

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

The American Wind Symphony Orchestra își delectează publicul la el acasă, acolo unde el este destins și se simte cel mai bine — fie că este vorba de un oraș din apropierea coastei Atlanticului, sau de o mică localitate situată pe cursul Fluviului Mississippi. Ori de cîte ori vasul face un popas, oamenii se adună cu miile pe malul apei, aducîndu-și propriile lor scaune sau pături și savurînd apoi plăcerea de a asista la un spectacol dat în aer liber. Pentru Boudreau, turneele sale sînt „călătorii făcute în scopul îmbogățirii spirituale" și constituie o încercare de a suprima granița dintre artă și viața de toate zilele pentru zeci de mii de oameni care, altfel, s-ar putea să nu aibă ocazia de a veni în contact direct cu arta cultă.

Turneele întreprinse de *Point Counterpoint II* în fiecare vară se bucură de un succes care îl îndeamnă pe Boudreau să plănuiască extinderea călătoriilor sale în America Latină și, cîndva, poate chiar de cealaltă parte a Atlanticului. ◆

The Wind Symphony Orchestra este răsplătită pretutindeni cu aplauze entuziaste. Invitat să participe la concert ca solist oaspete, trompetistul Dizzy Gillespie (inserție) delectează publicul cu originalul său stil interpretativ.

Scanned with OKEN Scanner

aduc

arta pe tărîmul vieții cotidiene

Scanned with OKEN Scanner

MENIREA EDUCATIVĂ A LEGISLATORULUI

J. William Fulbright

Spre deosebire de bani, puterea este perisabilă. Adevărata putere politică înseamnă exercitarea unei influențe semnificative asupra cursului de evenimente al vieții umane.

Aspectele fundamentale ale politicii externe sînt în mod cert pe puterea de înțelegere a cetățenilor de rînd. În măsura în care problemele depășesc spectrul de experiență al acestora, liderul politic are o mai mare răspundere — aceea de a identifica interesele de prim ordin și a le explica.

În anii de început ai acestui secol, democrația ca mecanism politic s-a extins în Statele Unite dincolo de domeniul problemelor de interes local sau național, devenind un factor semnificativ în sfera afacerilor externe. Pînă atunci, opinia publică își exercitase influența asupra problemelor fundamentale vizînd războiul și pacea, dar jucase un rol limitat pe tărîmul artei rafinate a diplomației. Noul val de mentalitate democratică a generat reacții diferite. Idealiștii proclamau răsăritul unei ere a fraternității și păcii. Tradiționaliștii preziceau o eră a demagogiei și șovinismului.

În deceniul al șaselea, regretatul eseist și redactor american Walter Lippmann scria că o opinie publică neinformată și exagerat de zeloasă impusese o ,,constrîngere de a comite erori'' și făcuse din politicienii cu convingeri democratice ,,oameni nesiguri și intimidați, cu excepții atît de rare, încît aceștia din urmă trec drept miracole sau capricii ale naturii...''

Alții au privit această situație cu mai puțină desperare, ei avînd încredere în posibilitatea de educare a publicului. Printre aceștia s-a numărat Elihu Root, care a ocupat funcțiile de senator și secretar de stat, și care, într-un articol publicat în primul număr al revistei *Foreign Affairs*, apărut în 1922, oferea o rețetă simplă pentru crearea unei opinii publice responsabile, afirmînd că ,,o (societate) democratică ce își asumă sarcina de a conduce treburile meseriei diplomatice trebuie să învețe această meserie''. Departe de a arăta neîncredere în posibilitatea de educare a publicului, Root vedea o serie de avantaje în trecerea de la vechea la noua diplomație. În cadrul vechiului sistem, mai nimic nu putea fi făcut pentru a împiedica un monarh sau un dictator să dea curs unor intenții răuvoitoare; în cazul unei democrații însă, ceva poate fi făcut pentru a-i elibera pe oameni de convingeri eronate capabile să ducă la conflicte inutile. În cuvintele lui Elihu Root:

„În vreme ce nu este omenește posibil de a împiedica un monarh să aibă inimă rea, există o cale de a-i împiedica pe oameni să aibă o opinie eronată. Această cale este înzestrarea întregului popor, ca parte a educației sale generale, cu cunoștințe corecte în privința relațiilor lor cu alte popoare, a limitelor pe care le cunosc propriile lor drepturi, a datoriei lor de a respecta drepturile altora, a ceea ce s-a petrecut și se petrece în relațiile internaționale și a efectelor pe care le au asupra vieții naționale lucrurile înfăptuite sau refuzate în relațiile dintre națiuni...''

În cursul ultimilor 30 de ani, Statele Unite, izolate pînă atunci de restul lumii în virtutea istoriei și așezării geografice, au căpătat brusc o poziție de lider mondial, fără a fi adecvat pregătite să exercite acest rol. Nu trebuie să ne surprindă deci faptul că acest nou și dificil rol ne-a creat unele probleme.

Pe plan național, diversitatea etnică a populației noastre a constituit un izvor de forță și vitalitate; în domeniul afacerilor externe însă, această diversitate a constituit o sursă de probleme. Nu este ușor ca noi să stabilim și să urmărim o politică externă conformă intereselor noastre naționale cînd atîția dintre cetățenii și legislatorii noștri nutresc un profund atașament sentimental

Reprodus cu permisiune specială din partea editorilor, acest articol a apărut inițial în numărul din primăvara anului 1979 al publicației *Foreign Affairs*. © *1979, by the Council on Foreign Relations, Inc.*

Scanned with OKEN Scanner

față de alte țări, ale căror interese diferă de ale noastre.

Totuși, participarea publicului în domeniul politicii externe are un caracter peren, și este inutil a spera că vechiul sistem aristocratic va renaște. Speranțele și viitorul nostru sînt legate de rețeta dată de Elihu Root, precum și de cea oferită de Jefferson, care, în 1820, scria următoarele: „Nu cunosc un alt custode de nădejde al puterilor finale ale societății decît poporul însuși; iar dacă gîndim că el nu este destul de luminat pentru a-și exercita (puterea de) control cu discernămîntul cuvenit, remediul nu constă în a-i lua (această putere), ci în educarea (capacității) sale de discernămînt".

II

Părerea mea, bazată pe 32 de ani de experiență petrecuți în slujba publicului, este că aspectele fundamentale ale politicii externe — spre deosebire de detaliile și fațetele tehnice ale acesteia — sînt în mod cert pe puterea de înțelegere a cetățenilor de rînd, *cu condiția* ca ele să fie explicate, în mod clar și precis, de către lideri competenți și responsabili. Există, cred eu, o deosebire calitativă între rolul ce revine publicului în politica externă și în cea internă. Atribuțiile cetățenilor pe tărîmul politicii interne au o mai strînsă legătură cu viața cotidiană și experiența personală a acestora; în aceste probleme, judecata lor este adesea mai înțeleaptă decît cea a reprezentanților lor, care fac bine cînd, în asemenea cazuri, consimt să dea curs dorințelor exprimate de cei ce i-au ales. În măsura în care problemele depășesc spectrul de experiență al cetățenilor, sau în situațiile de conflict între grupuri diferite, situații în care interesele de prim ordin ale întregii comunități sînt neclare, liderul politic are o mai mare răspundere — aceea de a identifica aceste interese de prim ordin și a le explica. Sarcina sa este în aceste cazuri de a conduce și a educa.

Tocmai în acest domeniu de activitate — funcția de educator a legislatorului — viața politică americană suferă neajunsuri. Într-o eră a progreselor spectaculoase pe tărîmul tehnologiei comunicațiilor, într-o eră în care termenul în sine — *„communications"* — denumește în America o industrie, o mare instituție de stat și chiar o disciplină universitară, pare-se că am încetat să acordăm atenție celei mai fundamentale unelte de comunicare, care este claritatea cuvîntului și ideea clar articulată, analizarea problemelor și expunerea orală și în scris a intențiilor. Reprezentanții aleși de noi — și experții în comunicații angajați de ei — studiază și analizează atitudinile publicului folosind tehnici noi și extrem de rafinate, dar țelul urmărit de ei are puțin de-a face cu misiunea de conducere, și mai puțin chiar cu cea de educare de care vorbeam. Țelul lor este, pare-se, acela de a afla aspirațiile și temerile cetățenilor, pentru ca ei înșiși să se identifice apoi cu acestea. Ei caută să afle care probleme pot fi accentuate fără riscuri, sau care teme ale dezbaterilor politice curente ar fi mai prudent să fie evitate. O asemenea atitudine politică se opune idealurilor de călăuzire și educare a publicului, ea fiind o metodă, elevată la rangul de știință, de promovare a intereselor politice proprii.

Eu nu vreau să spun că un politician își poate clădi o carieră strălucită pe un fundament de onestitate imaculată și curaj neabătut. O asemenea teză, oferită de un fost politician, ar fi neconvingătoare, pe lîngă faptul că ea ar fi neadevărată. Prudența, evitarea anumitor probleme și folosirea acelor argumente care, deși nu au întotdeauna cea mai mare validitate logică, posedă cea mai mare putere de convingere, sînt trăsături omniprezente ale activității politice. Mie nu mi-a fost dat să cunosc nici un politician care nu recurgea la asemenea metode.

Eu însumi am procedat astfel, în 1946, spre exemplu, pentru a asigura adoptarea programului de schimburi internaționale de profesori și cercetători. Atunci, eu nu am reliefat ceea ce eram și continui să fiu convins că constituie adevărata valoare a burselor „Fulbright" — anume, contribuția lor la cauza păcii și coexistenței internaționale — pentru că eram aproape sigur că acest argument nu poseda destulă putere de convingere. Am accentuat în schimb costul modest al programului și faptul că, după război, Statele Unite dispuneau în străinătate de un capital ce nu putea fi altfel recuperat.

Dificultatea urmăririi obiectivului ce constituie tema acestui articol constă în faptul că legislatorii vremurilor moderne, cu unele excepții demne de admirație, au abandonat rolul de educator în favoarea furnizării de servicii destinate corpului său electoral — și, de fapt, nu corpului său electoral ca întreg, ci grupărilor cel mai bine organizate, mai bine înzestrate cu fonduri și mai active pe tărîm politic ale acestuia. Mai mult decît atît, între politică și platforma de acțiune politică s-a petrecut o inversare de prioritate. Legislatorul responsabil pornește de la o platformă sau un program considerat de el a fi în interesul națiunii și recurge apoi la arsenalul de metode politice pentru a obține aprobarea programului respectiv. Noii membri ai Congresului par a înclina să sondeze mai întîi piața, pentru a afla care sînt cererile curente de prim ordin, după care elaborează un program conform cu dezideratele detectate.

Un produs al erei actuale de înflorire a ceea ce numim *mass media*, noul legislator pare a căuta nu să transmită o idee anumită, ci să proiecteze o anumită imagine a personalității sale. Eu nu aș spune că aici vina revine în întregime televiziunii, sau industriei relațiilor publice, dar este evident că ele au exercitat o influență importantă. În urma scandalului „Watergate", imaginea cultivată cu cea mai mare asiduitate este un amalgam de one-

Scanned with OKEN Scanner

stitate și sinceritate, iar cea mai gravă acuzație privește astăzi lipsa de integritate personală.

A fi învins nu constituie cea mai agreabilă experiență în cariera unui funcționar de stat. Dar o persoană care părăsește o funcție de stat înseamnă cel mult arareori o pierdere catastrofală pentru națiunea pe care a servit-o, iar retragerea din slujba țării a unui legislator nu trebuie să fie pentru el un motiv de mîhnire atunci cînd el pleacă cu satisfacția de a fi înfăptuit ceva util pentru națiunea sa, de a fi folosit puterea ce i-a fost încredințată, în loc de a o deține doar. Este de înțeles faptul că majoritatea politicienilor urmăresc în primul rînd păstrarea funcțiilor pe care le ocupă sau obținerea unor posturi mai înalte. Mai greu de înțeles este faptul că un număr atît de mare de cetățeni tolerează această atitudine, scutindu-i pe reprezentanții lor de obligația unui comportament responsabil atunci cînd presiunile electorale invită la iresponsabilitate.

Pe de altă parte, părerea mea este că poporul american și-a dovedit în vremuri de răscruce capacitatea de a înțelege și a sprijini o politică externă responsabilă. Eu nu cred însă că poporul, acționînd spontan, poate contracara influența unei vaste industrii a reclamei și pe cea a mijloacelor de comunicare în masă puse în serviciul unor campanii politice lipsite de profunzime și responsabilitate principială. Aici este nevoie de un fel de tranzacție socială între lideri și cei guvernați de ei, sau de un fel de jurămînt hipocratic impus politicienilor. Eu sînt de acord cu părerea lui Edmund Burke că: „Reprezentantul vostru vă datorează nu numai străduința, ci și judecata sa; iar el vă trădează, în loc de a vă sluji, dacă își sacrifică judecata în favoarea opiniei voastre". Sînt de asemenea de acord că, în ceea ce privește calitatea judecății sale, legislatorul este și trebuie să fie pe deplin răspunzător față de cei ce l-au ales, care îl pot judeca cu indulgență atunci cînd el se luptă cu obstacole dificile, dar care nu îi datorează nici cea mai mică măsură de indulgență atunci cînd acesta permite ca interesele sale personale să aibă întîietate față de cele ale publicului.

Legislatorul este pe deplin răspunzător față de cei ce l-au ales, care îl pot judeca cu indulgență atunci cînd el se luptă cu obstacole dificile, dar care nu îi datorează nici cea mai mică măsură de indulgență atunci cînd el permite ca interesele sale personale să aibă întîietate față de cele ale publicului.

III

În cursul carierei mele senatoriale, eu am ținut numeroase cuvîntări vizînd politica externă, dar numai una dintre ele a suscitat un asemenea entuziasm din partea guvernului, încît ea a fost citată aprobativ ani de-a rîndul. În acea cuvîntare, ținută la Universitatea Cornell în mai 1961, ridicam întrebarea dacă procedurile noastre constituționale, care au fost stabilite în secolul XVIII, sînt adecvate în contextul deziderateleor de politică externă ale secolului XX, și mă întrebam „dacă nu a venit — sau chiar a trecut — timpul potrivit pentru a acorda ramurii executive (a statului) o măsură de putere în conducerea politicii noastre externe pe care pînă acum i-am refuzat-o cu gelozie".

În perioada imediat următoare anilor de relativă liniște ai guvernului Eisenhower, o exercitare mai pregnantă a puterii executive pe tărîmul afacerilor externe părea a fi binevenită. Cele trei guverne care s-au succedat ulterior — Kennedy, Johnson și Nixon — au fost caracterizate de o creștere vertiginoasă a puterii executive în domeniul politicii externe. Forțele armate americane au fost folosite împotriva Cubei în 1961 și împotriva Republicii Dominicane în 1965 — prin decizii prompte, lipsite de asentimentul Congresului și care au violat obligațiile noastre de tratat în domeniul relațiilor interamericane. În Vietnam, noi am purtat un război lung, costisitor și în ultimă instanță inutil, a cărui validitate constituțională era la fel de inadecvată ca cea a dubioasei și ulterior discreditatei *„Gulf of Tonkin Resolution"*. Spre durabilul meu regret, eu însumi am jucat un rol principal în aprobarea acelei rezoluții, pe care sigur că nu am considerat-o a putea fi invocată drept sancțiune legală pentru un război pe scară largă. Dacă, așa cum s-a pretins, această rezoluție a constituit „echivalentul funcțional" al unei declarații de război, înseamnă că acesta a fost singurul caz din istoria națiunii americane în care Congresul a autorizat purtarea unui război *fără a ști* că făcea acest lucru — ci, într-adevăr, așa cum dovedește istoria legislativă a țării, din convingerea că acționa în scopul *împiedicării* unui război. În această perioadă, ramura executivă a recurs de asemenea într-o măsură crescîndă la acorduri executive — pactul de securitate încheiat cu Spania, spre exemplu — ca mijloc de extindere a angajamentelor Americii în străinătate, erodînd astfel împuternicirile Senatului în privința tratatelor internaționale.

După sfîrșitul războiului din Vietnam, Congresul și-a extins continuu și rapid autoritatea legislativă în scopul de a delimita, defini și dicta actele de politică externă. Extinzîndu-și orizontul de inițiativă atît în domeniul aspectelor de detaliu cît și în cel al direcțiilor generale, și chiar pe tărîmul afacerilor interne ale altor țări, Congresul și-a lărgit aria de influență și activitate dincolo de atribuțiile sale tradiționale în privința politicii externe. Prezidența imperială pare a fi căzut în ruină, în urma războiului din Vietnam și a scandalului „Watergate", la fel de rapid pe cît înflorise, iar noi cei care, cu un deceniu în urmă, ne străduiam să urnim ceea ce părea a fi o turmă de vite pironită în loc, ne retragem acum copleșiți de uimire în fața unei adevărate galopade.

Cu toate acestea, nu sînt tentat să-mi repet apelul emis în 1961 în sprijinul unei mai generoase autorizații de putere acordată președintelui în domeniul politicii externe. O nouă, mai utilă formulare pare necesară, o formulare care să țină seamă de rolul esențial ce revine Congresului în autorizarea angajamentelor militare și anga-

Scanned with OKEN Scanner

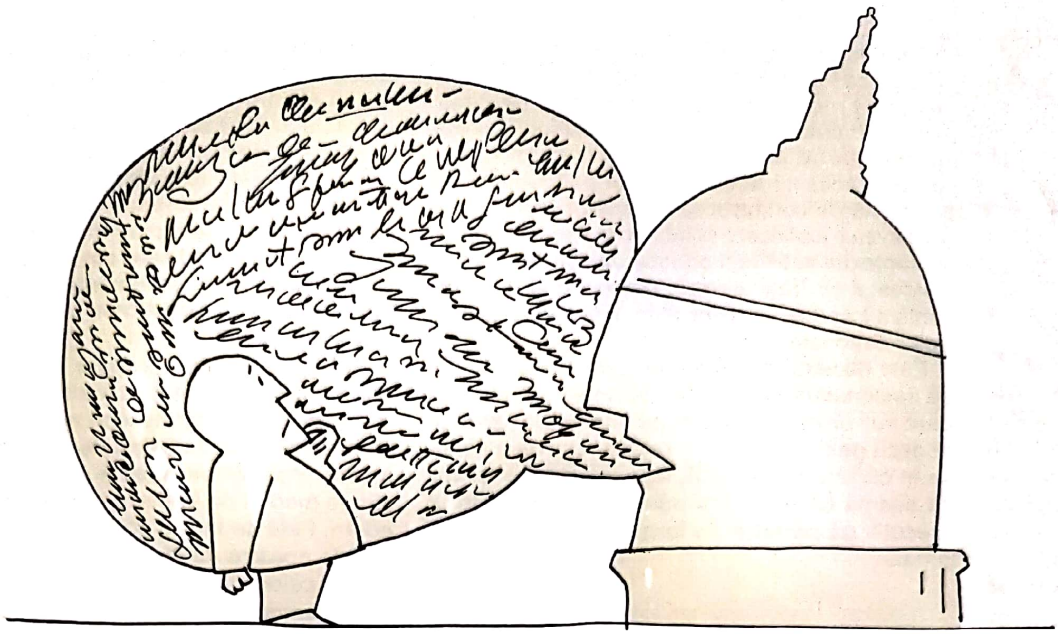

Ilustrație de Sam Burlockoff

jamentelor politice majore, și în formularea direcțiilor fundamentale ale politicii externe, dar care să acorde totodată ramurii executive flexibilitatea pe care o necesită aplicarea politicii externe conform parametrilor aprobați de legislatori. La fel de importantă este datoria președintelui de a defini și explica interesele naționale, de a face din funcția sa ceea ce Franklin Roosevelt numea odată „în primul rînd, o sursă de îndrumare morală".

La capătul unei cariere politice de trei decenii, nu sînt capabil de a genera entuziasm — și nici măcar simpatie — față de un președinte „puternic" sau o adunare legislativă agresivă, în sensul strict al acestor noțiuni. Așa cum sugera istoricul Thomas Bailey, aspectul de primă importanță este nu dacă un președinte anumit dovedește „putere" prin dominație și autoritate excesivă, ci dacă el este „un conducător integru, drept, care respectă legile constituționale și slujește țelurile democrației într-o manieră democratică și în concordanță cu principiile etice". Tot astfel, în cazul forului legislativ, important este nu dacă acesta își exercită puterile cu vigoare și agresivitate, ci dacă el face acest lucru în mod înțelept, responsabil și, atunci cînd este necesar, cu curaj.

Obiectivul nostru nu trebuie să fie nici un for executiv suprem înzestrat cu puteri dominante, nici un Congres agresiv, ci, în măsura permisă de limitele stricte ale prevederilor constituționale, o mutare a accentului în funcție de dictatele vremii și de cerințele politicii de stat. Atunci cînd puterea prezidențială este folosită abuziv, cum a fost cazul în deceniul al șaptelea, un Congres energic constituie o necesară forță corectivă. În perioadele — precum cea actuală — în care Congresul își impune prerogativele cu agresivitate, dar fără a demonstra un grad corespunzător de responsabilitate, reafirmarea rolului de conducător ce revine președintelui devine un argument plauzibil.

IV

În mod inevitabil, acest raționament ne conduce din nou la funcția de educator a legislatorului. Neajunsul ofensivei purtată în ultimii ani de către ramura legislativă a statului nu stă atît de mult în faptul că ea este dusă prea departe, ci mai ales în faptul că ea este îndreptată într-o direcție greșită, legislatorii criticînd și depășind limitele atribuțiilor lor constituționale în slujba unor interese speciale, de grup, în vreme ce participarea lor la o cugetare deliberativă asupra aspectelor fundamentale ale intereselor generale, naționale este aproape imperceptibilă. Odată cu slăbirea partidelor politice naționale și a structurii ierarhice și sistemului seniorității în cadrul Congresului, legislatorii au devenit mai vulnerabili față de presiunile exercitate de interesele speciale, iar în anumite asemenea cazuri ei dovedesc o timiditate dizgrațioasă. Fermitatea cu care legislatorii își susțin luările de poziție în dialogul lor cu un președinte a cărui autoritate a fost diminuată pare a indica putere, dar aceste luări de poziție sînt promovate de puternice interese de grup și acceptate de către legislatori, care, în loc de a-și fi cîștigat o măsură de independență, par a fi schimbat doar o stare de aservire cu alta.

Într-o oarecare măsură, situația ar putea fi îmbunătățită prin reforme structurale în Congres — reconsolidarea comitetelor fragmentate, sau reducerea personalului devenit prea numeros și excluderea acestuia, pe cît este posibil, din domeniul activităților politice. Dar problema fundamentală și soluția acesteia stau altundeva — în caracterul și calitatea reprezentanților noștri,

Obiectivul nostru nu trebuie să fie nici un for executiv înzestrat cu puteri dominante, nici un Congres agresiv, ci, în măsura permisă de limitele stricte ale prevederilor constituționale, o mutare a accentului în funcție de dictatele vremii și de cerințele politicii de stat.

Scanned with OKEN Scanner

și în atitudinile acestora față de responsabilitățile lor ca legislatori. O atitudine adoptată de majoritatea membrilor Congresului față de candidații partidelor lor în alegerile prezidențiale este exprimată de afirmația: „Noi nu avem nevoie de el". Această atitudine, care este uneori împărtășită de conducerea partidelor politice, pare a avea o justificare solidă în termeni electorali. În contextul activității politice de stat însă, ea se soldează cu fragmentare, dezacord și o prevalență a intereselor de grup în defavoarea intereselor naționale.

Este necesar deci ca legislatorii aleși de noi să fie persoane cu o judecată adecvată, oameni care pun un mai mare preț pe interesele naționale decît pe dorința de a fi realeși sau de a avansa în cariera lor politică, legislatori care își vor da seama că ei au într-adevăr nevoie de forul executiv ca partener în formularea politicii naționale.

Calea optimă de atragere în viața publică a oamenilor cu un intelect înalt și un caracter integru nu implică farmece și nu constituie un mister. Acest deziderat poate fi atins prin intermediul instituțiilor noastre educative, care constituie mediul de formare și pregătire a liderilor noștri.

V

Avem toate indiciile și dovezile că în Statele Unite există azi o „specie nouă" de legislatori. Aceștia nu numai că sînt mai tineri, mai independenți față de partidele lor și față de președinte, dar mult mai puțin independenți față de corpul electoral și grupurile care exercită presiuni în sprijinul unor interese speciale, ci posedă totodată o atitudine oarecum distinctivă în privința puterii. Ei par a arăta un mai mare interes pentru obținerea puterii politice decît pentru utilizările acesteia, ceea ce înseamnă aproape că ei nu arată un interes prea mare puterii în sine, ci implicațiilor acesteia — poziție, profit, prerogative.

Spre deosebire de bani, puterea este o valoare perisabilă. Ea nu poate fi păstrată vreme îndelungată, sau investită pentru a-i fi mărită valoarea. Este adevărat că ea poate fi risipită, sau folosită în mod selectiv pentru a-i mări efectul, dar ea trebuie folosită, căci altminteri nu poate exista. Adevărata putere politică înseamnă exercitarea unei influențe semnificative asupra cursului de evenimente al vieții umane. Deținătorul unei funcții de stat ale cărui eforturi sînt destinate pacificării grupurilor puternice, promovării cauzelor ce nu implică riscuri și evitării celor controversate, odată ajuns la sfîrșitul carierei sale și cugetînd asupra acesteia, își va da seama că nu s-a folosit niciodată de puterea pe care a posedat-o. Deși el s-a adaptat probabil cu dibăcie la cursul evenimentelor, el nu a influențat semnificativ acest curs.

Sistemul federal american este clădit pe presupunerea că liderii noștri sînt oameni cu o judecată onestă și independentă, patrioți, în sensul că sînt gata să considere interesele naționale ca fiind mai importante decît interesele de grup sau ambițiile personale. Într-un eseu publicat inițial în anul 1787, James Madison concepea o adunare legislativă națională avînd funcția unui for educativ menit să „cizeleze și să extindă vederile publice, supunîndu-le judecății unui corp de cetățeni aleși, a căror înțelepciune ar putea discerne cel mai bine adevăratul interes al țării lor, și al căror patriotism și devotament față de dreptate ar face să fie cel mai puțin probabil ca ei să sacrifice (interesul națiunii) în favoarea unor considerații temporare sau parțiale". Fondatorii republicii americane se așteptau ca această adunare de reprezentanți să fie alcătuită, așa cum scria Madison, din oameni „ale căror vederi luminate și sentimente integre îi face să fie superiori prejudecăților locale și uneltirilor de nedreptate".

Calea optimă de atragere în viața publică a oamenilor cu un intelect înalt și un caracter integru nu implică farmece și nu constituie un mister. Acest deziderat poate fi atins prin intermediul instituțiilor noastre educative, care constituie mediul de formare și pregătire a liderilor noștri. Față de întreg poporul american, universitățile noastre au obligația de a asigura perpetuarea celor mai înalte standarde academice — în domeniile istoriei, studiilor sociale, filozofiei, literaturii și artelor în general.

În renumita cuvîntare ținută de el în 1774, Burke ne-a oferit o concepție definitivă asupra legislaturii naționale: „Parlamentul nu este un *Congres* de ambasadori reprezentînd interese diferite și aflate în conflict pe care fiecare dintre ei trebuie să le apere, în calitate de sol și purtător de cuvînt, împotriva altor soli și purtători de cuvînt; parlamentul este o adunare *deliberativă* reprezentînd *o întreagă* națiune și *un singur* interes, acela (al națiunii) ca întreg — unde nu țelurile locale, nu prejudecățile locale trebuie să fie călăuzitoare, ci binele general, rezultat din rațiunea generală a întregului".

Crearea unui asemenea corp legislativ nu este o treabă simplă. Burke, la fel ca fondatorii republicii americane, presupunea că adunarea legislativă trebuia să fie la fel de înțeleaptă și responsabilă ca membrii din care era compusă. Acei oameni de seamă nu au avut mai nimic de spus în privința structurii corpului legislativ și procedurilor folosite de acesta. Ei erau preocupați de caracterul reprezentanților, al căror „patriotism și devotament față de dreptate", cum spunea Madison, constituia singura garanție de încredere a promovării interesului public. Ei nu se îndoiau că legislatorul avea să fie capabil și dornic de a se achita de principala sa sarcină, aceea de a educa. Această convingere fiind astăzi pusă la îndoială, sarcina generației noastre este de a ne educa conducătorii înainte ca ei să devină conducători. Pentru ca ei să ne poată transmite darul discernămîntului responsabil, noi trebuie mai întîi să-i educăm pe ei în spiritul acestei calități. ◆

J. William Fulbright a fost membru al Senatului Statelor Unite, delegat de statul Arkansas, între anii 1945 și 1974, iar începînd din 1959 a deținut funcția de președinte al Comitetului pentru Relații Externe al Senatului.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

În esență, argumentația oferită de Lewis Thomas se bazează pe convingerea că tendința predominantă în natură este către simbioză, unitate, armonie

UN IMN ÎNCHINAT VIEȚII

Paul Gray

Condiția umană nu este nicidecum absurdă. Omul își are importanța sa. Găsesc plauzibilă părerea, sugerată de un număr considerabil de oameni care au meditat pe această temă, că s-ar putea ca noi să fim antrenați în procesul de formare a ceva ce va deveni un fel de creier al vieții de pe această planetă. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că, luptîndu-ne încă pe dibuite cu limba și gîndirea, ne aflăm încă în stadiul cel mai primitiv al acestui proces, dar la fel de adevărat este că posedăm un imens potențial evolutiv. Privindu-ne în acest fel, este impresionant cît de departe am ajuns într-un timp atît de scurt — în perspectiva cronologiei geologice, un fenomen aproape instantaneu. Noi sîntem cele mai noi, cele mai tinere și cele mai inteligente creaturi ale acestei lumi.

Lewis Thomas

Cine este Lewis Thomas și ce anume îl determină să spună lucruri atît de frumoase despre specia umană? Este cu mult mai ușor de răspuns la prima întrebare decît la cea de a doua. Astăzi în vîrstă de 65 de ani, Lewis Thomas este medic și ocupant al unor funcții administrative de prim rang (în prezent, el este președinte și director executiv al institutului *Memorial Sloan-Kettering Cancer Center* din New York). El este biolog, cercetător și profesor. El este un poet apreciat și, în momentul de față, probabil cel mai bun eseist al lumii în domeniul temelor științifice.

Această ultimă ocupație i-a cîștigat lui Thomas cea mai mare parte a renumelui de care el se bucură astăzi. În 1974, el a publicat o colecție de 29 de eseuri sub titlul *„The Lives of a Cell: Notes of a Biology Watcher"*. Nimeni — și cel mai puțin autorul — nu se aștepta ca această carte să aibă un prea mare succes. În primul rînd, majoritatea americanilor sînt bucuroși să uite de existența biologiei la terminarea școlii. În al doilea rînd, Thomas făcuse puține concesii terminologice în favoarea unui public cititor lipsit de cunoștințe de specialitate. Stilul său nu este nicidecum ermetic, dar el face uz de precizia taxonomică impusă de complexitatea subiectului. Iar deși o asemenea tematică abordată într-un asemenea stil nu se conformează nici pe departe rețetelor de succes literar, colecția sa de eseuri a devenit un categoric *best-seller*. Romanciera Joyce Carol Oates califica eseurile lui Thomas drept „remarcabile... nedogmatice... înzestrate cu o elegantă putere de convingere". La rîndul său, John Updike elogia „viziunea strălucitoare" a lui Thomas. Criticii au preluat aceste ovații, iar acestora li s-au alăturat un număr tot mai mare de cititori. Pînă acum au fost vîndute peste 300 000 de exemplare ale acestei cărți, și ea a fost tradusă în 11 limbi. În 1975, *„The Lives of a Cell"* a fost distinsă cu prestigiosul *National Book Award*, nu ca scriere științifică, ci drept o contribuție de seamă pe tărîmul beletristicii și artelor în general.

Cea mai bună lume posibilă

Această carte aparține fără îndoială domeniului beletristic, la fel ca *„The Medusa and the Snail"*, o nouă colecție cuprinzînd 29 de eseuri scrise de

Articol reprodus, cu permisiunea editorilor, din publicația *Time*. © 1979, *by Time Inc.*

Lewis Thomas și apărută în mai 1979. Am putea spune chiar că această a doua carte a lui Thomas este mai bună decît prima. Aici, stilul narativ pare a fi mai ferm, concluziile sînt mai elocvente, iar tonul general are o mai mare rezonanță. Autorul se îndepărtează din ce în ce mai mult de mediul de laborator, iar narațiunea sa conține într-o mai mare măsură observații și comentarii privind societatea umană. Împreună, cele două cărți constituie o proslăvire a lumii noastre — cea mai bună dintre lumile posibile.

Observînd atent mecanismele naturii așa cum numai biologii pot face acest lucru, și comunicîndu-și observațiile și ideile cu elocvența proprie scriitorilor, Lewis Thomas aduce speciei umane un elogiu întrutotul original. Dat fiind climatul de pesimism al epocii noastre, acest mesaj pozitiv și plin de optimism nu ar fi putut fi emis la un moment mai potrivit.

Un ciclu perpetuu

Dar ce anume îl face pe Thomas să fie atît de optimist? În aparență, aproape totul. În esență, argumentația sa se bazează pe convingerea că tendința predominantă în natură este către simbioză, unitate, armonie. Părerea postdarwinistă că viața este o luptă necruțătoare și personificarea făcută naturii de către poetul Alfred Tennyson, care o numește „o fiară cu dinți și ghiare însîngerate", sînt infirmate de realitățile observate și descrise de către Thomas. Chiar ceea ce pare a fi un masacru poate constitui în realitate un fenomen ce se cere cu totul altfel calificat.

Thomas citează exemplul unei specii de melc de mare și al meduzei care trăiesc în Golful Napoli. Melcul trăiește parazitar în apropierea orificiului bucal al meduzei. Meduza continuă să fie capabilă de reproducere. Melcul produce de asemenea larve, care sînt însă curînd captate și ingerate de către meduzele tinere. Meduza se răzbună deci, se gîndește probabil cititorul ajuns în acest punct al narațiunii. Dar lucrurile nu stau tocmai așa. „Curînd, melcii", scrie Thomas în continuare, „indigerabili, dar la fel de lacomi, se hrănesc cu corpul meduzei tinere, consumînd mai întîi canalele radiale, apoi regiunile periferice ale cupolei, iar în cele din urmă tentaculele, pînă cînd corpul animalului gazdă este redus considerabil, melcul mărindu-și corespunzător volumul". Apoi, meduzele tinere vînează larvele melcului, iar ciclul se repetă. Care este atunci vînătorul și care este prada? Acest dans subacvatic a inspirat titlul cărții și constituie în același timp subiectul primului eseu, ale cărui implicații reverberează de-a lungul tuturor celorlalte narațiuni. Formula „a mînca sau a fi mîncat" pare a fi înlocuită de „a mînca *și* a fi mîncat".

Desigur, această postulație nu constituie o prea mare consolare, dar ea nu este singura consolare oferită de Thomas. O serie întreagă de alte viziuni pozitive își fac apariția de-a lungul diferitelor eseuri (care au în medie o lungime de 1200 de cuvinte). Thomas se arată uimit de existența ipohondriei. Americanii, spre exemplu, sînt inutil „obsedați de sănătatea lor". Thomas se întreabă care este motivul acestei obsesii, cu atît mai mult cu cît ea și-a făcut apariția acum, într-o vreme în care maladii grave ca tuberculoza sau pneumonia lobară, care în trecut făceau ravagii, sînt aproape inexistente. Omul nu este nicidecum o ființă fragilă care, după părerea medicinii populare, trezește pofta tuturor microbilor aducători de moarte. Dimpotrivă, spune Thomas în continuare, „noi sîntem în general o specie relativ sănătoasă, ființe bine construite, organisme înzestrate cu o remarcabilă rezistență și durabilitate, pline de vitalitate și capabile de a se adapta majorității schimbărilor".

Farmecul produs de urmărirea șirului de raționamente al lui Thomas decurge în bună parte din verva și entuziasmul cu care el detronează părerile și presupunerile bine înrădăcinate. Astfel, el consideră actuala febrilitate a eforturilor depuse de către geneticieni pentru a sintetiza organismul uman drept ceva irelevant și pe deasupra imposibil. Dar el are de făcut o propunere celor pentru care asemenea preocupări sînt irezistibile: „Renunțați la asemenea experimente. Porniți în schimb în direcția opusă. Căutați metode de a accelera procesul mutațiilor, de a crea o nouă diversitate, cîntece noi".

Thomas își exprimă părerea că anumite încercări de a pătrunde secretele naturii se bazează pe o logică falsă. „În loc să folosim ipotezele noastre privind natura gîndirii pentru a explica natura muzicii, am putea proceda exact invers. Să pornim de la muzică, pentru a afla ce dezvăluiri ne poate face aceasta despre fascinantul fenomen al gîndirii".

Chiar dacă *„The Medusa and the Snail"* tratează subiecte științifice, forma acestor eseuri este pur artistică. De fapt, evoluția organică a eseurilor lui Thomas se apropie foarte mult de cea a unui sonet sau a unei ode romantice. O minte ageră întîlnește în natură un fenomen; acesta devine treptat subiectul unui raționament; reflectarea este urmată de emiterea unor ipoteze, care sînt apoi verificate — tensiunea fascinației devine perceptibilă; deodată, totul se transformă într-o unitate omogenă, timpul își oprește fluxul, iar din materie și spirit se naște o viziune. Dacă Wordsworth ar fi studiat medicina, el ne-ar fi lăsat probabil scrieri foarte asemănătoare cu eseurile lui Thomas.

Ceea ce face Thomas este un lucru extrem de rar. Este destul de dificil de transmis esența unor descoperiri științifice unor savanți specializați în alte domenii, iar a face acest lucru și a captiva interesul marelui public este mult mai greu. Încearcă să adaugi acestor explicații o aură poetică, optimism entuziast și sentimente de veneratie mistică, și vei înțelege curînd că proiectul devine imposibil de realizat. Dar, la fel ca în multe fenomene ale naturii descrise de Thomas, ceea ce trece drept imposibil se petrece cu adevărat.

Medicul ca scriitor

Proza și concluziile medicului Lewis Thomas sînt fără îndoială contribuții cît se poate de originale, dar medicul-scriitor a apărut probabil odată cu arta tămăduirii. „Mult timp, medicul a fost o persoană foarte cultă", spune Thomas; „de fapt, adesea, el era membrul cel mai luminat al comunității sale, sau poate chiar singurul om cult al acesteia". În acele vremuri, a fi cult însemna în același timp a fi scriitor. Iar Thomas adaugă: „Medicii învață să observe și să-și exprime cu precizie ideile. Studiul medicinii este un început adecvat pentru o carieră de scriitor". Adevărat — însă Thomas însuși merită mai mult decît a fi inclus în pleiada ilustră a medicilor-povestitori. Cînd, la vîrsta de 57 de ani, Thomas a început să scrie permanent, el nu a compus piese de teatru, romane sau poezii, ci s-a apucat să scrie despre subiectul pe care îl cunoștea cel mai bine — știința.

Această tematică îi fusese cunoscută din vremea copilăriei. Tatăl său a practicat medicina generală, iar, mai tîrziu, chirurgia. Lewis găsea că munca tatălui său era interesantă, motiv pentru care el a ales același drum profesional. După ce a absolvit liceul în Manhattan, el s-a înscris la Universi-

tatea Princeton. Pentru un timp, sub influența liricii lui T.S. Eliot și Ezra Pound, interesul său pentru medicină s-a diminuat, iar Thomas a făcut primele sale încercări beletristice. El a publicat o parte din aceste scrieri într-o revistă studențească. Parcurgerea unui curs superior de biologie l-a făcut însă să-și îndrepte din nou atenția spre medicină.

El a absolvit fără greutate cursurile facultății *Harvard Medical School*, rămînînd surprins de gradul redus de cunoștințe pe care îl aveau medicii din acea vreme asupra maladiilor pe care trebuiau să le trateze. „De fapt, medicii nu erau instruiți să vindece maladiile — și nimeni nu se aștepta ca ei să le vindece. Ceea ce noi am învățat se rezuma la numele maladiilor și la modul de a ajunge la un diagnostic exact, pentru a putea face o prognoză exactă". După absolvirea facultății de medicină, Thomas și-a făcut stagiatura la *Boston City Hospital*, acordînd în acest timp o atenție deosebită maladiilor infecțioase ale meningelui. În această perioadă, el a continuat să scrie poezii și a publicat una dintre aceste lucrări lirice în revista *Atlantic Monthly*.

Thomas a lucrat apoi ca medic la *Neurological Institute* din New York. El s-a căsătorit în 1941, cu o fată pe care a întîlnit-o la o petrecere studențească, iar, un an mai tîrziu, el a fost recrutat pentru a presta serviciul militar în cadrul marinei.

După război, Thomas a renunțat la practicarea medicinii, activînd în schimb în domeniul cercetărilor, predînd și ocupînd funcții administrative. El a escaladat cu repeziciune ierarhia profesiei sale. Întors la New York, el a ocupat mai întîi funcții mai puțin importante, dar a devenit în cele din urmă decan al facultății de medicină de la *New York University*. În 1969, Thomas s-a mutat la *Yale University* ca profesor și conducător al departamentului de patologie al facultății de medicină; trei ani mai tîrziu, el a fost numit decan al acestei facultăți. Încă un an mai tîrziu, el a preluat conducerea institutului „Sloan-Kettering" din Manhattan, unul dintre cele mai renumite centre de cercetări oncologice din lume. Concomitent, el a continuat să predea cursuri de medicină generală și patologie la *Cornell University*, iar apoi la *Rockefeller University*.

Cariera lui Lewis Thomas parcurse-se un drum cu adevărat impresionant. Fără a fi devenit cunoscut publicului, el se bucura de succes și apreciere în lumea medicinii americane, preda la universități renumite și era chemat adesea să facă parte din conducerea acestora. El și-ar fi putut petrece restul vieții într-o confortabilă izolare olimpică și cufundat în cugetări savante. Nimeni nu s-ar fi gîndit că o scriere semnată de Lewis Thomas avea să apară vreodată printre cărțile de buzunar puse în vînzare în magazine universale și la chioșcurile de ziare ale aeroporturilor.

O carieră clădită pe entuziasm

„Eroarea" comisă de el, cuvînt pe care Thomas îl înțelege, conform unei vechi etimologii, ca însemnînd „a rătăci în căutarea a ceva anume", s-a petrecut în 1970, cînd el a scris textul unei comunicări asupra fenomenului de inflamație și a procesului biologic implicat de acesta. Una dintre persoanele care au audiat acea comunicare a arătat textul acesteia dr-ului Franz Joseph Ingelfinger, care era în acea vreme redactor șef al revistei *New England Journal of Medicine*. Ingelfinger tulburase deja apele academice, anunțîndu-i pe eventualii colaboratori ai revistei sale că rapoartele privind cercetările medicale și biologice trebuiau să fie compatibile cu baremurile unui stil inteligibil. Stilul elegant și direct al comunicării lui Thomas l-a impresionat pe redactor într-o asemenea măsură, încît acesta i-a sugerat autorului să publice o rubrică lunară în revista sa. Cu condiția ca textele să nu conțină mai mult de 1200 de cuvinte și ca ele să fie înaintate la timp redacției, Ingelfinger promitea să publice aceste eseuri fără nici o modificare redacțională. „Oferta era irezistibilă", spune Thomas. „A trebuit să accept".

Pe vremea aceea, Thomas lucra la Universitatea Yale și își petrecea sfîrșiturile de săptămînă, împreună cu soția sa, în localitatea Woods Hole din statul Massachusetts, unde ei cumpăraseră o casă. El folosea timpul necesar parcurgerii drumului dintre Yale și Woods Hole cîntărind diferite idei și alegînd în cele din urmă una dintre ele, iar pînă duminică seara manuscrisul era terminat. „În felul acesta, am scris trei sau patru bucăți", spune Thomas; „l-am chemat apoi la telefon pe Ingelfinger și i-am spus că aveam impresia că scrisesem destul. El dorea însă neapărat să continui, și m-a convins în cele din urmă să fac acest lucru". Curînd, gazeta de specialitate redactată de Ingelfinger ajungea în mîinile multor cititori din afara profesiei medicale entuziasmați peste măsură de rubrica semnată de Lewis Thomas. Procesul evolutiv care avea să culmineze cu *„The Lives of a Cell"* și *„The Medusa and the Snail"* începuse.

Thomas scrie și astăzi rubrica sa lunară, care a devenit una dintre multele sale atribuții profesionale. El poate fi văzut adesea străbătînd în grabă holurile institutului de cercetări oncologice din Manhattan — un bărbat de statură înaltă, ușor adus de spate și cu poalele halatului alb fluturînd în urma sa. El este văzut de asemenea la Washington, unde ia parte la lucrările unor comitete și este chemat să facă depoziții în Congres, sau la Cambridge, unde face parte din consiliul de administrație al Universității Harvard.

După 45 de ani petrecuți în slujba medicinii, Lewis Thomas continuă să fie purtătorul unui entuziasm contagios. „Aceasta este cea mai grozavă distracție", spune el despre munca sa. „Este o mare plăcere să afli lucruri pe care nu le știai înainte... A fi lăsat cu gura căscată înseamnă a trăi o adevărată experiență estetică". El continuă să trăiască un sentiment de uimire și fascinație în fața unor fenomene pe care alți oameni, comițînd erori logice, le consideră a fi de la sine înțelese. De ce oare, se întreabă el în *„The Medusa and the Snail"*, embrionul uman născut în retortă în Anglia a creat atîta vîlvă? Adevăratul miracol a fost, la fel ca întotdeauna, contopirea ovulului cu celula spermatică și apariția unei noi celule, care, dezvoltîndu-se, dă naștere unui creier uman. „Simpla existență a acestei celule", scrie el, „ar trebui să provoace cea mai mare uimire de care este capabil omul. Oamenii ar trebui să vorbească cît e ziua de lungă numai despre această minune". Iar concluzia exuberantă la care ajunge Lewis Thomas este demnă de acompaniamentul muzicii lui Bach: „Nimeni nu are nici cea mai vagă idee despre cum are loc acest proces biologic, și nimic altceva pe lume nu poate fi mai enigmatic. Dacă cineva va găsi explicația atîta vreme cît eu mai sînt în viață, am să închiriez un avion de felul celor cu care sînt scrise reclame pe cer, sau poate o escadrilă întreagă, și am să le trimit să umple firmamentul cu semne de exclamare — pînă voi fi cheltuit ultimul ban". ◆

Paul Gray este redactor principal al revistei săptămînale Time.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

ACOLO UNDE CONDUCĂTORII ÎNVAȚĂ SĂ CONDUCĂ

John M. Barry

„Noi credem în sistemul social-politic american", spune decanul. „Și încercăm să-l îmbunătățim".

Ferestrele biroului încadrează o vedere panoramică a Rîului Charles, iar interiorul este confortabil și emană acea lipsă firească de formalism ce caracterizează adesea ambianța de lucru a somităților academice. Titlurile înșiruite pe rafturile bibliotecii sugerează și ele academism — *„Micromotives and Macrobehavior", „The Institutional Imperative", „The Imperial Presidency".* Biroul aparține lui Graham Allison, decanul așa-numitei *John F. Kennedy School of Government* de la Universitatea Harvard, situată în localitatea Cambridge din statul Massachusetts.

Conform părerii d-lui Allison, „activitatea statului în scopul satisfacerii nevoilor societății a fost și continuă să fie nesatisfăcătoare", iar facultatea condusă de el poate și este hotărîtă să remedieze acest neajuns.

Înființată în 1939 sub denumirea *Graduate School of Public Administration,* facultatea a fost reorganizată și a căpătat un nume nou în 1966 ca omagiu adus memoriei președintelui John F. Kennedy. Dispersate ani de-a rîndul în diferite părți ale complexului universitar din Cambridge, programele pedagogice și de cercetări ale acestei facultăți se desfășoară acum într-o clădire nouă, dată în folosință în octombrie 1978. Universitatea Harvard vrea ca această școală de studii politice superioare să „îi inspire pe liderii viitorului" și să stimuleze interesul studenților față de relațiile dintre societate și serviciul în slujba statului.

Allison însuși arată o preocupare activă acestui sistem de relații. El este consultant al așa-numitului *Office of Management and Budget* al președintelui Jimmy Carter, birou căruia îi revine un rol principal în aplicarea proiectelor reorganizatorice concepute de președinte. El face parte de asemenea din echipa de experți pentru probleme de politică internațională din cadrul Comitetului Consultativ al Partidului Democrat, precum și din așa-numitul *Council on Foreign Relations,* un *„think tank"* consacrat politicii externe, și din Comisia Trilaterală, un prestigios for internațional care analizează probleme majore aflate în fața Americii de Nord, Europei Occidentale și Japoniei.

La nivel local, regional (statal) și federal, aparatul de stat al Statelor Unite folosește serviciile unui număr de 15 milioane de angajați; iar cheltuielile

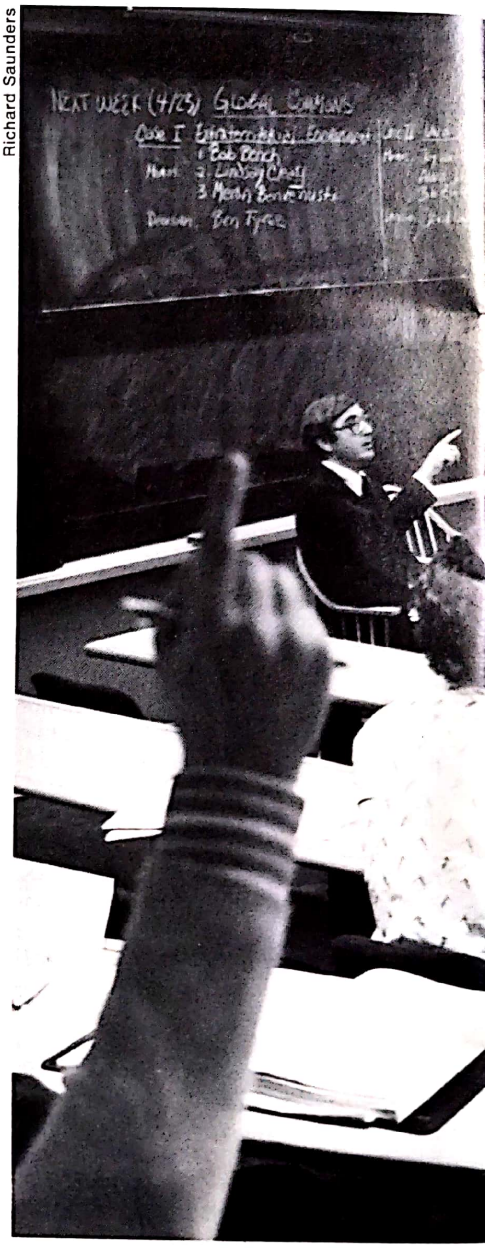

Richard Saunders

sale reprezintă 37 la sută din volumul produsului național global. În consecință, persoanele care iau decizii în numele statului dețin o putere enormă și le revine o mare răspundere. Într-o cuvîntare ținută cu ocazia dării în folosință a noii clădiri, senatorul Edward M. Kennedy, frate al fostului președinte, accentua acest fapt, spunînd că: „Un senator... sau ministru incapabil constituie un pericol la fel de mare pentru societate pe cît un chirurg incapabil este pentru viața pacientului aflat pe masa de operații".

„Intenția Universității Harvard", spune Allison, „este de a crea o facultate de studii politice... la fel de prestigioasă ca facultatea sa de studii economice".

Participarea activă a studenților caracterizează seminariile facultății Kennedy School of Government. Aici, decanul Graham Allison (așezat pe scaun) și Joseph S. Nye, fost subsecretar de stat adjunct, conduc o discuție privind problemele critice de politică externă.

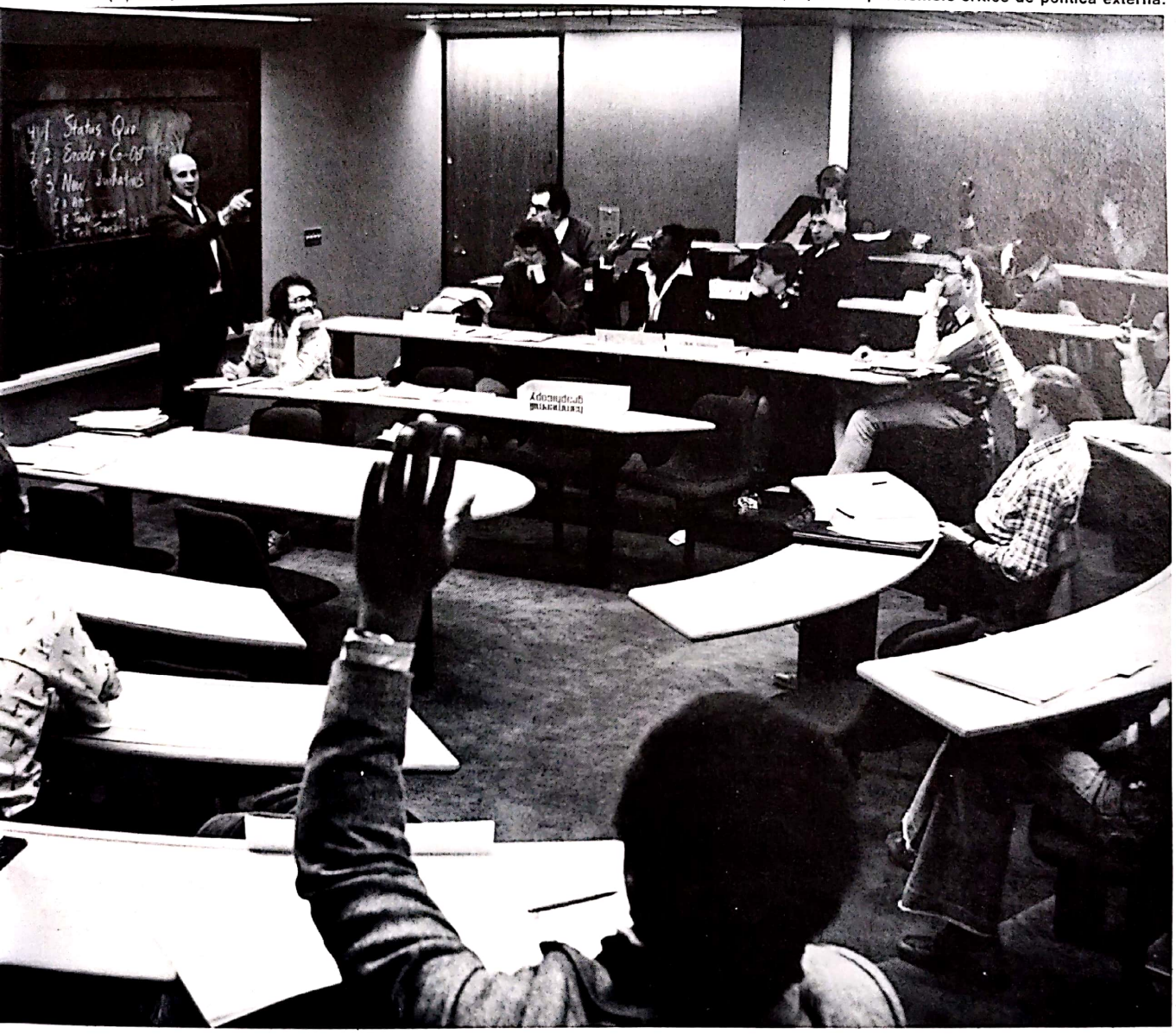

„Decanul adjunct al facultății, Ira Jackson, un absolvent, în vîrstă de 30 de ani, al Universității Harvard, care a participat la acțiuni politice cu caracter antirăzboinic, este însă de părere că *The Kennedy School of Government (KSG)* se aseamănă cu renumita *Harvard Business School* numai prin înaltul său profesionism academic.

Între Universitatea Harvard și instituțiile de stat americane a existat întotdeauna o legătură foarte strînsă. Opt dintre semnatarii „Declarației de independență" studiaseră la Harvard, iar trei dintre absolvenții din acest secol ai universității — Theodore Roosevelt, Franklin D. Roosevelt și John F. Kennedy — au deținut funcția de președinte al Statelor Unite. Mulți dintre cei ce alcătuiesc personalul actual al facultății *KSG* au ocupat posturi importante în instituții de stat, precum John Dunlop, ministru al muncii în guvernul președintelui Ford, Jonathan Moore, fost procuror general adjunct, John Montgomery, consultant al guvernelor Nepalului, Malaeziei, Turciei, Zambiei, Republicii Mali, Columbiei și Perului, și consilier al unor instituții guvernamentale americane, Laurence Lynn, fost ministru adjunct al apărării, ca și al afacerilor interne și al sănătății, educației și prevederilor sociale. Sau Albert Carnesale, membru al delegației americane pentru negocierile privind limitarea stocurilor de arme strategice, și Michael Dukakis, fost guvernator al statului Massachusetts. Printre absolvenții facultății se numără Pierre Trudeau, fost prim-ministru al Canadei, sau Lee Kuan Yew, prim-ministru al Republicii Singapore, ca și numeroși senatori, primari și funcționari superiori ai ramurii executive a guvernului federal și ai instituțiilor de administrație statală din Statele Unite, iar în sectorul particular, oameni ca președintele trustului *International Telephone & Telegraph (ITT)*.

„Noi credem cu convingere fermă în sistemul (social-politic american)", spune Jackson. „Și noi încercăm să-l îmbunătățim".

Elementele cheie ale acestui sistem sînt, desigur, democrația și capitalismul. Relațiile dintre *KSG* și sectorul particular, deși au un caracter mai pu-

Scanned with OKEN Scanner

ţin direct decît legătura dintre această facultate şi activitatea instituţiilor de stat, sînt la fel de strînse. Taxele de şcolarizare furnizează doar o pătrime din bugetul facultăţii; restul este acoperit în cea mai mare parte prin subvenţii, care însumează în prezent 15 milioane dolari. Subvenţiile vin nu numai din partea unor mari fundaţii filantropice, ci şi din partea unor mari firme economice, precum *International Business Machines (IBM)* sau *Atlantic Richfield,* şi o serie de donatori individuali, oameni care cel mai adesea se află în fruntea unor mari societăţi particulare.

Universitatea Harvard vrea ca Sistemul să fie păstrat. Ea vrea ca sectorul particular să crească şi să-şi sporească productivitatea. Şi ea vrea ca statul să abordeze problemele care vizează societatea în general, dar să nu intervină în activitatea sectorului particular, cu excepţia cazurilor în care o asemenea intervenţie este absolut necesară. În consecinţă, ea caută să exercite influenţă asupra statului. Studenţii Universităţii Harvard — care au exercitat întotdeauna o influenţă considerabilă asupra vieţii americane — constituie un potenţial evident în acest sens. În plus, *KSG* ţine scurte seminarii intensive destinate noilor membri ai Congresului Statelor Unite (cel mai recent seminar de acest fel a fost frecventat de 39 de parlamentari) şi primarilor de curînd aleşi în oraşe cu o populaţie de peste 100 000 de locuitori.

KSG merge şi mai departe. Facultatea organizează de asemenea seminarii pentru funcţionari de stat cu înalte funcţii administrative şi deţinători ai unor funcţii de conducere în domeniul securităţii naţionale. Totodată, *KSG* supraveghează activitatea unor centre ce efectuează în mod permanent cercetări pe tărîmul controlului asupra armelor şi în domeniile energiei şi eforturilor de ocrotire a mediului ambiant, va începe curînd un studiu asupra regulamentelor de stat privind activitatea economică şi intenţionează să înfiinţeze noi centre de cercetări.

Cu toate acestea, componenta principală a activităţii acestei facultăţi o constituie o programă convenţională de cursuri a căror parcurgere se soldează cu obţinerea unei diplome de absolvire. Autorii programei analitice afirmă că dacă ar fi „siliţi să numească o singură ocupaţie profesională căreia îi este destinată programa de cursuri a facultăţii, aceasta ar fi cea implicată de o funcţie de ministru adjunct în guvernul federal".

Circa o pătrime din numărul stu

Nici recunoaşterea necesităţii unui personal de stat cu o înaltă pregătire profesională, nici ambiţia de a satisface această necesitate nu constituie o caracteristică unică pentru Universitatea Harvard. Peste 200 de instituţii de învăţămînt superior americane fac parte astăzi din aşa-numita *National Association of Schools of Public Affairs and Administration,* iar o serie de şcoli ce oferă programe de această natură — printre care se numără prestigioasele universităţi Stanford şi Yale — nu aparţin acestei asociaţii. În 1977, în Statele Unite au fost emise 6600 de diplome universitare pentru studii specializate în domeniul administraţiei publice.

„Singurul lucru de care nu avem nevoie sînt noi programe de asemenea cursuri", afirmă un funcţionar superior al aşa-numitului *National Institute of Public Administration,* o instituţie particulară de cercetări; „există deja prea mulţi posesori de diplome pentru numărul de posturi disponibile".

Oferta excesivă nu constituie un motiv de îngrijorare pentru facultatea de la Harvard. În primul rînd, *KSG* pregăteşte candidaţi pentru funcţii de stat de cel mai înalt rang. În al doilea rînd, prestigiul şi talentul sînt aproape capabile de a se autoîntreţine. „Noi instruim oameni care au repurtat deja succese profesionale", spune Allison.

În prezent, facultatea are 330 de studenţi permanenţi; o jumătate din aceştia sînt absolvenţi de colegiu ce parcurg un program de specializare cu o durată de doi ani. Restul posedă deja o vastă experienţă profesională, iar cei mai mulţi dintre ei au fost trimişi la Harvard de către instituţiile guvernamentale unde lucrează, sau, în cazul studenţilor străini, de către guvernele respective. Această a doua categorie de studenţi participă la un program de studii cuprins în două semestre. Circa o pătrime din numărul total al studenţilor vin din străinătate, atît din ţările industrializate cît şi din Lumea a Treia.

Dar ce anume învaţă aceşti oameni la *KSG*?

Este primăvară şi, pînă acum, cea mai frumoasă zi a anului. Dincolo de ferestrele sălii de clasă, apa rîului străluceşte în lumina soarelui, dar micul grup de studenţi — circa zece la număr — stă cu privirea aţintită asupra

„The Advocates", un serial de televiziune consacrat controverselor privind politica de stat, a fost filma Michael Dukakis, fost guvernator al statului Massachusetts.

...rul studenților vin din străinătate

tablei, pe care profesorul Robert Klitgaard a așternut următoarele patru rînduri:

Problema (problemele)
Un model-semnal
Cine este avantajat?
Măsuri politice

În vîrstă de 32 de ani, Klitgaard este asistent special al lui Derek Bok, rectorul Universității Harvard; el a lucrat ca economist pentru trustul *Rand Corporation* și Fundația Ford, a predat la Universitatea Karachi din Pakistan și a activat în calitate de consultant al guvernelor din El Salvador, Pakistan, Panama și Peru, al Casei Albe și al așa-numitei *Agency for International Development*. El însuși absolvent al Colegiului Harvard și al facultății *KSG*, Klitgaard predă acum un curs intitulat „Politica de stat în țările aflate în curs de dezvoltare".

În momentul de față, el și studenții săi examinează probleme privind învățămîntul — mai concret, dacă, în anumite situații, educarea întregii populații nu ar fi capabilă să vină în folosul întregii societăți.

„Presupuneți că sînteți proprietari și angajați forță de muncă. Care este salariul pe care îl plătiți unui lucrător ales la întîmplare în contextul unei piețe economice în care există concurență? Vom presupune că educația costă mai mult decît sporirile productivității..."

Într-o altă sală de clasă, un alt profesor spune: „Economiștii au ajuns să acorde o mare atenție mărimii adecvate a sectorului de stat... Amintiți-vă ecuația *B-C* pe *R*... Nu cred că este posibil a maximaliza două variabile pe cale matematică... Avem de-a face cu o problemă programatică cu numere întregi..."

„Este absolut necesar să înveți terminologia", spune Jackson. „Statistică, economie, teoria luării deciziilor. Ce este un computer? ... Noi nu ne putem lăsa hipnotizați de știință".

KSG își împarte programa de învățămînt în trei subdiviziuni. Prima dintre acestea cuprinde studii analitice. „Noi dorim politicieni capabili să înțeleagă limba statisticienilor", explică Klitgaard. Așa se face că facultatea predă ceea ce Derek Bok numește „tehnici misterioase ca programarea liniară, bugetarea proiectelor și calculul de cost și beneficii". „Țelul nostru", continuă el, „nu este de a pregăti specialiști capabili să scrie rapoarte într-un înalt stil tehnic și încărcate cu date cantitative. Adevărul este însă că aceste tehnici analitice sînt atît de larg folosite astăzi în activitatea statului, încît persoanele ce dețin funcții de mare răspundere trebuie să înțeleagă potențialul lor real și limitele acestuia".

Cea de a doua componentă o constituie studiile de management și administrative. Asemenea facultății de studii economice, *KSG* abordează asemenea teme pe calea analizării unor situații concrete. În acest sens, experiența practică a profesorilor — și a multora dintre studenți — este de mare folos. Jonathan Moore deținea funcția de procuror general adjunct pe vremea scandalului „Watergate", și el discută acea criză guvernamentală în cursurile pe cale le predă. Carnesale, care a participat la negocierile privind limitarea stocurilor de arme strategice, predă cursuri despre armamentul modern și mijloacele de control asupra armelor. Gordon Chase, care a lucrat pentru Casa Albă și Agenția pentru Dezvoltare Internațională și a condus așa-numita *Health Service Administration* a orașului New York, predă un curs intitulat *„Public Management: Institutional Leadership and the Agency Manager"*.

Dar titlurile cursurilor și substanța acestora sînt două lucruri diferite. În esență, cursurile predate la *KSG* sînt eforturi susținute de a explica cum trebuie să acționeze un înalt funcționar de stat. Spre exemplu, într-un seminar condus de Gordon Chase erau puse în discuție două programe aplicate de municipalitatea newyorkeză, unul destinat tineretului, celălalt privind populația vîrstnică a orașului. Iată cîteva întrebări ridicate de conducătorul seminarului: „De ce este necesar ca primarul să se țină la curent cu aceste evoluții? Care sînt efectele politice?" „Dacă alocațiile federale ar fi suspendate mîine, care credeți că ar fi programul a cărui finanțare ar fi preluată de municipalitate?" „Cum ați trata o instituție căreia îi este subordonat personalul pe care îl conduceți?" În cursul acestui seminar, alături de Gordon Chase șade Michael Dukakis, fost guvernator al statului Massachusetts. Cînd unul dintre participanți, care a condus el însuși în trecut o instituție de nivel statal, sugerează eschivarea unei proceduri, Dukakis nu se poate abține să zîmbească. Spre sfîrșitul seminarului, Chase îl prezintă pe omul care a condus cele două programe, iar discuția continuă,

fost filmat la KSG. Transmisă recent, una dintre aceste emisiuni-dezbateri a fost condusă de

Lou Jones

Studenții învață să evite cu consecvență opiniile unilaterale

abordînd probleme concrete și întreaga gamă de soluții posibile.

La Harvard, accentul principal este pus pe practică, nu pe teorie. În bibliotecile mai multor facultăți, alături de numeroasele volume de cursuri și bibliografie, se află exemplare ale așa-numitului *„Congressional Directory"*, în care apar numele funcționarilor superiori ai instituțiilor de stat de la Washington și funcțiile lor — o cale de a afla cui trebuie să te adresezi pentru a căuta rezolvarea unei probleme anumite.

„De obicei", spune Klitgaard, „soluția corectă ia forma unei teoreme elegante. Noi nu ne oprim însă aici... Eu prefer să disec lucrurile, nu să le etichetez".

Martine VandePoel, o studentă străină și fostă asistentă a cîtorva miniștri olandezi, apreciază valoarea practică a acestei metode didactice. „Pe această cale", spune ea, „mi-am însușit un fel de a gîndi tipic american — analizezi o problemă, cîntărești alternativele, stabilești o strategie și apoi o prezinți. Americanii pun un mare accent pe mijloace. Așa se face că ei sînt mai eficienți. În Europa nu există nici un program de instruire profesională comparabil cu cel de aici — care îți definește limitele posibilităților teoretice în funcție de constrîngerile de natură politică și economică".

Textul programei analitice a facultății îl citează pe Edmund Burke, autor de scrieri politice și om de stat englez: „Pentru ca forțele întunericului să triumfe în această lume este de ajuns ca un număr destul de mare de oameni buni să nu facă nimic".

Conducătorii facultății de studii politice de la Harvard iau foarte în serios această afirmație a ilustrului politician englez. Întreaga activitate de aici este axată pe un spirit diametral opus pasivității. Decanul însuși afirmă că „misiunea" Universității Harvard este de a „instrui conducători pentru toate domeniile", inclusiv — deși nu în mod special — domeniul politicii de stat.

Într-un sistem democratic însă, întrebarea capitală este nu cît de bine funcționează statul, ci cui revin atribuțiile de a lua decizii în numele statului, și de ce.

„Experții", spune Allison, „trebuie să înțeleagă și să aprecieze dictatele sistemului politic bazat pe procese electorale, în contrast cu propriile lor convingeri de dreptate. Noi nu încercăm să creăm o nouă elită", conchide decanul, referindu-se la avalanșa de somități care a caracterizat Washington-ul deceniului al șaptelea, oameni extrem de bine pregătiți și de inteligenți, mulți dintre ei fiind legați de Universitatea Harvard, ce păreau a fi convinși că ei erau mai înțelepți decît toți compatrioții lor.

În sfîrșit, o altă componentă a programei aplicată de *KSG* este ceea ce rectorul Derek Bok numește „încercarea de a adăuga acestor aptitudini analitice și de conducere o apreciere a principiilor etice, umane și politice conform cărora trebuie luate deciziile statului".

Universitatea Harvard încearcă să se asigure că studenții săi nu își formează opinii unilaterale. Este adevărat că jumătate din corpul său profesoral sînt oameni care au deținut funcții guvernamentale, dar aceste contacte s-au petrecut sub președinți diferiți și, în consecință, sub influența unor programe și filozofii politice diferite. Este adevărat că printre donatorii de fonduri se numără persoane foarte înstărite și mari societăți economice particulare, dar la fel de adevărat este că printre oamenii prezenți la Harvard se numără și un George Wiley, un negru care a înființat așa-numita *National Welfare Rights Organization*. Această universitate caută oameni capabili de realizări însemnate, oameni care dețin și exercită putere, sau aduc contribuții în acest sens. Ea nu instruiește oameni care *promit* realizări, ci îi caută pe cei care *se vor afirma cu certitudine*, sau care *s-au afirmat* deja, și încearcă să le cizeleze aptitudinile și să le lărgească spectrul gîndirii — în scopul de a le spori *conștiința* intelectuală, profesională și etică.

John Ford, directorul de personal al așa-numitului *Armed Services Committee* din cadrul Camerei Reprezentanților, a participat la unul dintre seminarele intensive organizate de *KSG*. Părerea sa: „A fost o experiență deosebit de stimulatoare... Printre cei pre-

Scanned with OKEN Scanner

Înzestrat cu instalații audio-vizuale ultramoderne, acest forum din noua clădire a facultății servește drept loc de relaxare și studiu.

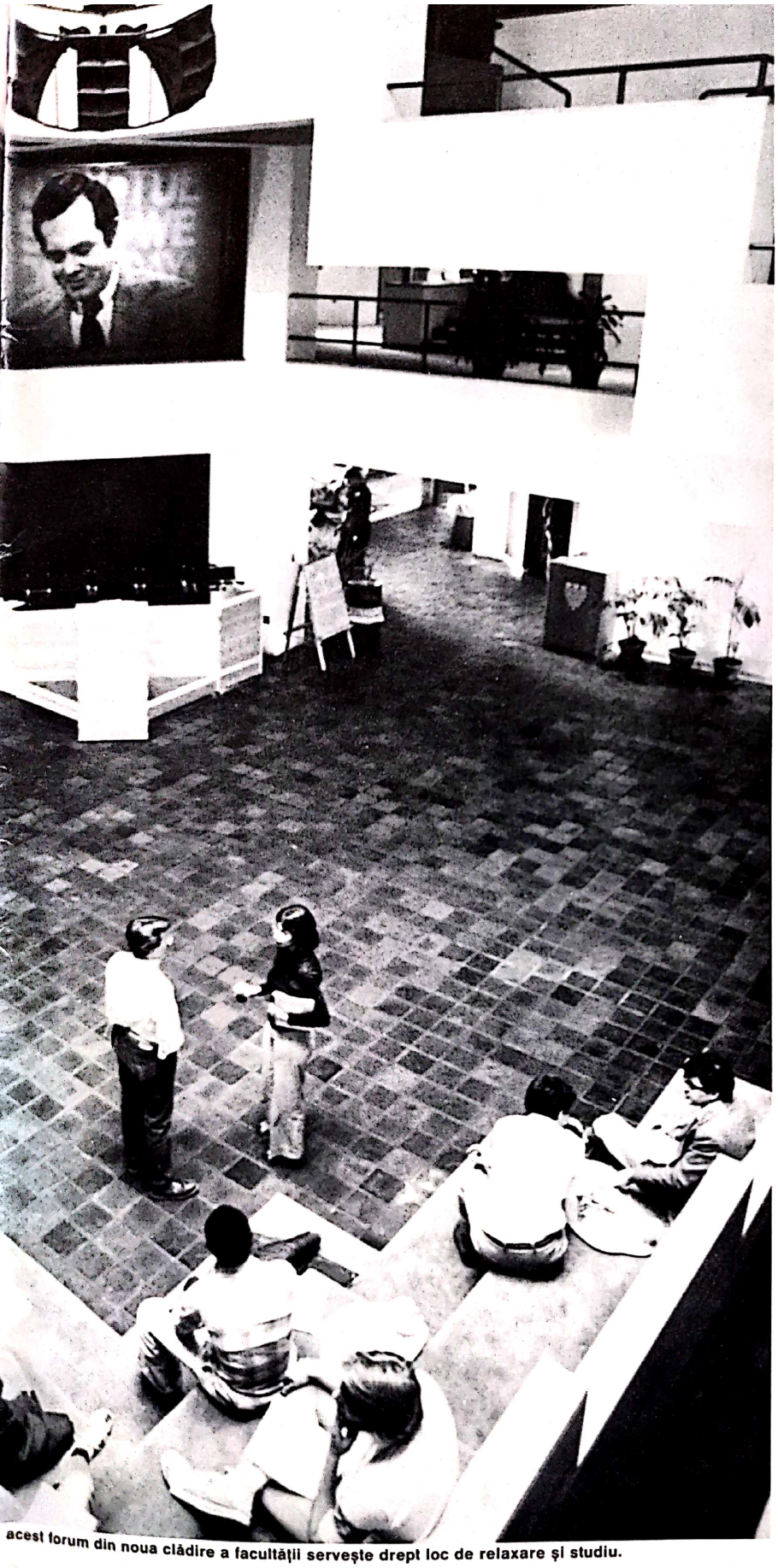

Richard Saunders

acest forum din noua clădire a facultății servește drept loc de relaxare și studiu.

zenți se aflau oameni foarte competenți. Am căpătat o înțelegere profundă a domeniilor și problemelor altor oameni".

S-ar putea ca aceste impresii să nu spună prea mult. La fel ca cele comunicate de contraamiralul James Busey, care spune: „Scopul final era de a ne spori receptivitatea față de contribuția altor puncte de vedere".

Adevărul este însă că, acolo unde interese diferite intră în concurență — cînd, spre exemplu, adepții campaniilor de ocrotire a mediului ambiant cer adoptarea unor standarde de fabricație mai stricte menite să reducă efectele poluante ale automobilului, cînd cetățenii se opun oricăror majorări de prețuri, cînd un muncitor calificat se pronunță împotriva ajutorului pecuniar destinat șomerilor, sau o familie fără copii ridică obiecțiuni împotriva școlilor finanțate de stat —, receptivitatea obiectivă devine un factor de importanță capitală. Să presupunem că regulamentele menite să reducă poluarea aerului afectează construcția furnalelor siderurgice. Cu timpul, scăderea producției de oțel va avea o serie de efecte negative de proporții grave. Recunoașterea validității „altor puncte de vedere" poate contribui într-o măsură considerabilă la rezolvarea unor asemenea probleme.

The Kennedy School of Government urmărește obiective de această natură, la fel ca multe alte școli americane destinate studiilor politice. Instruirea universitară specializată a personalului de stat constituie un domeniu pedagogic relativ nou și aflat în rapidă dezvoltare. Această activitate este stimulată de un intens sentiment de urgență necesitate. Aparatul de stat nu a avut niciodată proporțiile de astăzi — și el continuă să crească. Întrebarea este dacă o societate caracterizată de o imensă diversitate etnică și de preocupări și interese poate controla pe deplin și direcționa instituțiile sale de stat. Dacă facultatea de la Harvard și alte școli similare vor funcționa cu succes, statul se va dovedi a fi controlabil, întrucît oamenii însărcinați să-l conducă vor ridica întrebările necesare și vor analiza cu discernămînt întreaga gamă a răspunsurilor posibile. ◆

John M. Barry lucrează la Washington ca ziarist liber profesionist.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

ARTELOR DIN LUMEA

În ultimii 25 de ani, ansamblul *Alwin Nikolais Dance Theater* și-a cîștigat un mare prestigiu prin inovații aduse baletului modern. În concepția coregrafică a lui Nikolais, dansatorul devine o formă aflată în mișcare, el fiind doar unul dintre elementele unui caleidoscop de sunet, lumină și culoare — precum în această scenă din piesa *„Vaudeville of the Elements"*, în care pașii balerinului sînt armonizați cu fășucirile unor mănunchiuri de panglici.
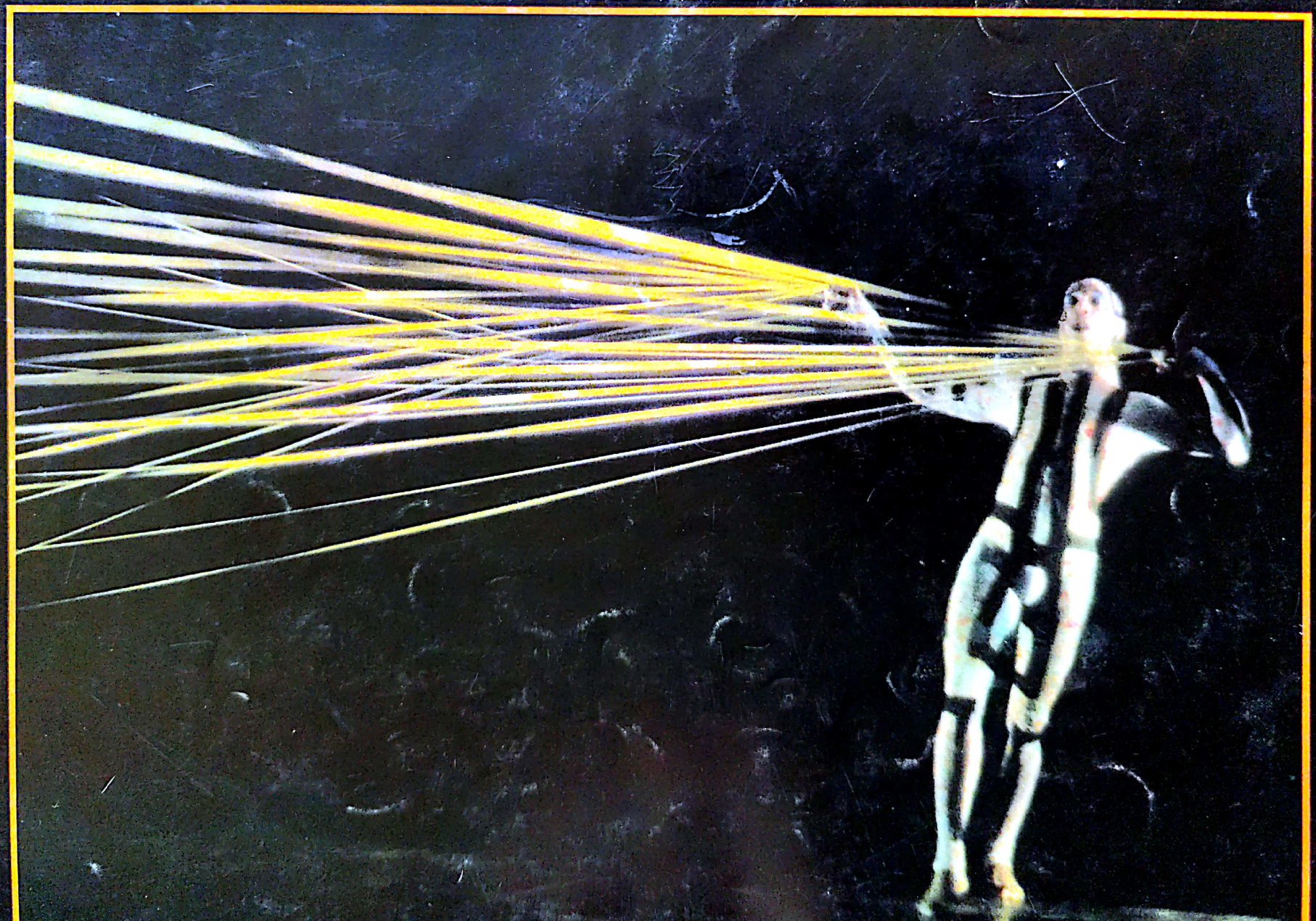
Richard Rowan *(Photo Researchers)*